

A MÁRIA TERÉZIA KATONAI REND TÖRTÉNETÉNEK UTOLSÓ FEJEZETE*

„Miután szívből szeretett Hitvesünk Eö Császári és Királyi Apostoli Felsege, valamint Mi is azon különös hajlandóságunkból, mellyel a' Katonai Rend iránt viseltetünk, és azon tekintetből, melly szerint annak többféle módon bém bizonyított irántunk viseltető Hűségöket, vitéz és bölts tetteiket jelessen kívánjuk megjutalmazni, jónak és czélerányosnak találtuk a' Hadi szolgálatoknak előmozdítása tekintetéből, egy újj Vitézi Katonai Rendet alapítani, [...] akarjuk tehát kegyelmessen: [...] Hogy ezen Vitézi [...] Rendnek alapítása és megnyitása 1757-ik Esztendei Junius 18-án kezdődjön, és Mária Theresia Katonai Rendének neveztesen [...]” – olvashatjuk a Rend Lotharingiai Ferenc, német-római császár, nagymester által 1758. december 12-én kibocsátott alapszabályának egy 1840-ből származó magyar fordításában.¹

A Mária Terézia Katonai Rend² a Habsburg- (Ausztriai-) ház uralma alá tartozó országok legmagasabb, egyben Európa egyik legrégebbi, legrangosabb, s alapítása idején különösen korszerű elvek szerint szabályozott katonai érdemrendje volt.

Bár a Rend történetével (alapítása, adományozása körülményeivel; a lovagok életrajzával, hőstetteinek leírásával stb.) foglalkozó irodalom bőséges,³ létezik olyan magyar

* A munkánkhöz nyújtott segítségükért köszönetünket fejezzük ki dr. Bonhardt Attila alezredesnek, a HM HIM Hadtörténelmi Levéltár és Irattár igazgatójának, dr. Farkas Gyöngyinek, a HM HIM Hadtörténelmi Levéltár és Irattár főlevéltárosának, Maruzs Roland főhadnagynak, a HM HIM Hadtörténelmi Levéltár és Irattár irattárvezetőjének, dr. Plihal Katalinnak, az Országos Széchényi Könyvtár Térképtár osztályvezetőjének, dr. Szabó Péter őrnagy hadtörténésznek, dr. Szakály Sándor hadtörténésznek és dr. Számvéber Norbert századosnak, a HM HIM Hadtörténelmi Levéltár és Irattár levéltárvezetőjének.

¹ *Kisfaludi Kassics Ignác*: Érdem koszorúk vagy értekezés a' Felseges Ausztriai, Császári és Királyi uralkodó Házat illető Jeles Rendekről, megtiszteltetésekéről és jutalmazásokról, toldalékképp pedig Európában most virágzó egyéb Jeles Rendekről is. Bécs, 1840. 82–83. o.

² A szerzők a Rend nevét a közelmúltig döntően használt, magyartalan tükörfordítással szemben – Militár-Maria Theresien-Orden – Katonai Mária Terézia Rend – helyes magyarsággal, Mária Terézia Katonai Rendként írják. Természetes viszont, hogy a korábbi szövegek, hivatkozások idézése során az azokban alkalmazott megnevezési formát vesszük át. Fel kívánjuk viszont hívni a figyelmet arra a jelenségre, hogy a régebbi magyar nyelvű források – mint például a fentebb idézett *Kisfaludi Kassics* – inkább használták a Rend nevének magyaros írásmódját, mint a későbbi szerzők.

³ A teljesség igénye nélkül: *Allmayer-Beck, J.*: Kanzlei und Archiv des Militär-Maria Theresien-Ordens. Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs 10. (1957); *Felszeghy Ferenc* (szerk. biz. eln.): A rendjelek és kitüntetések történelmünkben. Budapest, é. n. [1943.]; *Hirtenfeld, J.*: Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder. Bécs, 1857.; *Hofmann, Oskar von – Hubka, Gustav von*: Der Militär-Maria Theresien-Orden. Die Auszeichnungen im Weltkrieg 1914–1918. Bécs, 1943.; *Ludwigstorff, Georg*: Der Militär-Maria Theresien-Orden. In *Stolzer, Johann – Steeb, Christian*: Österreichs Orden vom Mittelalter bis zur Gegenwart. Graz, 1996. 90–113. o.; *Lukeš, J.*: Militärischer Maria Theresien-Orden. Bécs, 1890.; *Makai Ágnes*: A Katonai Mária Terézia Rend emlékei múzeumunkban. In *Hetés Tibor – Makai Ágnes* (szerk.): A Hadtörténelmi Múzeum értesítője 2. Budapest, 1987. 193–227. o.; *Makai Ágnes*: A Katonai Mária Terézia Rend újabb emlékei. In *Németh Péter* (főszerk.) – *Ulrich Attila* (szerk.): A numizmatika és a társtudományok III. Nyíregyháza, 1999. 9–17. o.; *Makai Ágnes*: A II. világháború egyetlen Mária Terézia Rendje. *Numizmatikai Közöny*, 1985–1986. 125–130. o. (A továbbiakban: *Makai* 1986); *Makai, Ágnes*: Daten zur Geschichte des Militär-Maria Theresien-Ordens (1919–1946). Militaria Austriaca 8. 1992. 29–44. o. (A továbbiakban: *Makai* 1992); *Makai Ágnes*: Zur Geschichte des Militär-Maria Theresien-Ordens nach dem Untergang der Monarchie. Zeitschrift der Österreichischen Gesellschaft für Ordenskunde 19. 1995. 17–26. o.; *Měřička, Václav*: Orden und Ehrenzeichen der

vonatkozású ismeretanyag, amelynek közreadásával még adós a kutatás. Írásunk a Rend magyarországi működésének, létének utolsó néhány évét mutatja be részletesebben; a téma az intézmény megszűntetésének 60. évfordulója kapcsán vált időszerűvé.

Az osztrák örökösödési háború tapasztalatai a XVIII. század közepe táján éveken át zajló hadügyi reform végrehajtását tették indokolttá a Habsburg Birodalomban, amelynek keretében a tiszti pálya presztízsének növelésére is súlyt helyeztek. E törekvések vezettek az új érdemrend hosszabb időn át fontolgatott megalapításához is, amelyhez a végső lökést a hétéves háború idején, 1757 júniusában lezajlott kolini csata, a királynő seregének a poroszok felett aratott első jelentős győzelme adta meg. A korábbi lovag-, illetve érdemrendek kívánalmaival ellentétben a Mária Terézia Katonai Rend elnyeréséhez származási és vallási feltételeket nem támasztott az alapító, sőt a létrehozása idején két, majd később három (nagy-, parancsnoki- és lovagkereszt) fokozatú Rend hangsúlyozottan olyan tisztek elismerésére szolgált, akik „nemcsak teljesen becsület és kötelesség szerint jártak el, hanem ezenfelül magukat még valamely kiváló bátor tettel ki is tüntették”, illetve „vitézségüket oly okos magatartással egyesítik, mely a hadivállalatnak szerencsés kimenetelére valamely hasznos hatással volt.”⁴ Ösztönözte az alapszabály a külön parancs kiadása, vagy annak bevárása nélkül, önálló helyzetfelismerés alapján kezdeményezett haditettek bátor végrehajtását; továbbá nem korlátozta a kitüntetettek létszámát, amivel célja az volt, hogy minél több kiváló haditett elkövetésére buzdítson. Az érdemrendért folyamodóknak tettüket szemtanúk hiteles leírásával kellett bizonyítani, majd a rendlovagokból álló testület, a káptalan mérlegelt, s tett javaslatot, de a döntést véglegesen a Rend nagymestere hagyta jóvá. A nem nemesi származású rendlovagok nemességét, bárói címet igényelhettek, egy részük pedig nyugellátási kiegészítést is kapott, amelynek fedezetül az uralkodónó alapítványt hozott létre. A Rend működtetéséért tisztségviselői feleltek: a kancellár (személye az udvari és államkancellár), a kincstárnok és a jegyzők. Az egymást szinte folyamatosan követő háborúk tág lehetőségeket biztosítottak a katonai bravúrok véghezviteléhez. A szigorú adományozási feltételek ellenére viszonylag sok magyar részesült ebben a hón áhított megbecsülésben.

Érdekes nyomon követni, ahogy a nagyon is egyértelműen kinyilatkoztatott alapítói szándékokat az utódok – a hadviselés kétségtelenül megváltozott körülményeire hivatkozva – magyarították, pontosították, keretek, sőt bizonyos korlátok közé szorították. I. Ferenc már 1810-ben közzétette a Rend „Toldalék Szabályait”,⁵ s az alapszabály értelmezésének átigazítását I. Ferenc József sem mulasztotta el, rámutatva, hogy a parancs nélkül, saját kezdeményezésből végrehajtott cselekmény csak akkor helyeselhető, ha a Szolgálati szabályzat vonatkozó pontjaival összhangban van, de ahol „az önállóság és a saját kezdeményezés, a kapott parancsnak előre meg gondolt semmibevevése és nem követése gyanánt tűnik elő, ott elismerésre méltó érdemről szó sem lehet.”⁶ Ugyanez a „felvilágosító rendelet” a két felsőbb fokozat odaítélésének feltételét már beosztáshoz, s

Österreichisch–Ungarischen Monarchie. Bécs–München, 1974.; *Michetschläger, Heinrich F.*: Das Ordensbuch der gewesenen Österreichisch–Ungarischen Monarchie. Orden, Kreuze, Ehrenzeichen, Medaillen, Denkmünzen, Dienstzeichen, Matrikelzeichen, Amtsabzeichen etc. Bécs, 1918–1919.; *Rákóczy Rozália*: A Mária Terézia Rend nyomtatott forrásai. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1995. 3. sz. 3–44. o.

⁴ „Mária Terézia katonai jeles rendjének alapszabályai.” Közli: *Felszeghy*: i. m. 122. o.

⁵ *Kisfaludi Kassics*: i. m. 104–114. o.

⁶ „Függelék az alapszabályokhoz, 1878.” Közli: *Felszeghy*: i. m. 127. o.

ezáltal voltaképpen ranghoz is kötötte. Eszerint nagykeresztet csak hadsereg-főparancsnok vagy hadsereg-parancsnok, illetve hajóhadparancsnok, középkeresztet hadtest- vagy hadosztályparancsnok, hadsereg vezérkari főnök, stb. kaphatott.⁷

Az Osztrák–magyar Monarchia széthullása megpecsételte kitüntetései, rendjei sorsát is.

A Mária Terézia Rend utolsó nagymestere, I. (IV.) Károly, 1919. március 23-án, Eckartsauban kelt levelében arra az időtartamra, amíg a nagymesteri méltóságot nem gyakorolhatja, a kancellárt, gróf Franz Conrad von Hötzendorf⁸ tábornokot bízta meg a Rend ügyeinek továbbvitelével.

Bár az Osztrák Köztársaságban a Mária Terézia Katonai Rendet – más hasonló Habsburg-alapításokkal egyetemben – 1919. április 3-án törvény által megszüntették, a szervezet, így a káptalan is – a volt uralkodó-nagymester 1922-ben bekövetkezett halála ellenére – még további 13 évig működött. Ennyi idő kellett ugyanis a több mint 1000 első világháborús kitüntetési kérelem elbírálására, az arra érdemeseknek a rendi keresztet odaítélésére.⁹

A kitüntetettek az egykori közös monarchia tisztikarának tagjai voltak, akiknek csak egy része élt Ausztriában, más részük az utódállamokban, így Magyarországon is. Magyar részről mindvégig kiemelt figyelem kísérte az ausztriai káptalani és más rendi tevékenységet. Egyrészt a magyar folyamodók ügyének alakulása miatt, de más okból is. Az Osztrák Köztársaságban megszüntetett, talajtalanná vált nagy múltú intézmény esetleges kontinuitáson alapuló átmentése egyfelől díszére vált volna a frissen kialakítandó, önálló magyar kitüntetési rendszernek – bel- és külpolitikailag egyaránt tekintélynövelő hatásáról nem is beszélve –, másrészt az utolsó uralkodó, Károly által jóváhagyott, tehát legitimmé tett kancellári és káptalani működése áthidaló megoldást jelenthetett volna a Horthy kormányzó rendjel-alapítási jogát megkérdőjelező királypárti ellenzéki nézetekkel szemben.¹⁰ Mindehhez járult egy hagyománytiszteletből és nosztalgiából táplálkozó érzelmi szál is, amely szintén arra ösztönözte a magyar lovagokat – élükön a lovagkeresztes kormányzóval, vitéz nagybányai Horthy Miklóssal –, hogy a patinás Rend életben tartására megoldást keressenek. A magyar lovagok többé-kevésbé egységes nézetei szerint magától értetődő lett volna, ha az egykori magyar királynő, Mária Terézia által alapított Rend a jogfolytonosan fennálló Magyar Királyságban messzemenő támogatottságot kapva, tevékenységét Budapesten folytatja, természetesen az osztrák és más

⁷ „Függelék az alapszabályokhoz, 1878.” Közli: *Felszeghy*: i. m. 127. o.

⁸ Gróf Franz Conrad von Hötzendorf (Penzing bei Wien, 1852. XI. 11 – Bad Mergentheim, 1925. VIII. 25.) cs. és kir. tábornagy, az Osztrák–Magyar Monarchia haderejének vezérkarfőnöke. 1888-tól a bécsi Hadiiskola tanára, 1903-tól a cs. és kir. 8. gyaloghadosztály parancsnoka, 1906. XI – 1911. XII., majd 1912. XII – 1917. II. között az osztrák–magyar Vezérkar főnöke. 1917. III – 1918. VII. között a róla elnevezett hadsereg-csoport parancsnoka. 1917 – 1925 között a Mária Terézia Katonai Rend kancellárja. 1917-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend nagykeresztjét. (*Hofmann – Hubka*: i. m. 22., 390. o.; *Szjij Jolán* (főszerk.) – *Ravasz István* (szerk.): Magyarország az első világháborúban. Lexikon A–Zs. Budapest, 2000. [A továbbiakban: *Lexikon*] 108. o.)

⁹ *Allmayer-Beck*: i. m. 251. o.

¹⁰ A kormányzó jogkörét meghatározó 1920. évi I. tc. értelmében Horthy nemességet nem adományozhatott, de rendek, kitüntetések alapítását a törvény nem tiltotta. A rendalapítás-adományozás joga azonban a nemesség adományozásával egyetemben évszázadok óta a legszemélyesebb királyi felségjogok közé tartozott, s ezért számosan vitatták, etikátlannak tartották Horthy kitüntetés-alapítási törekvéseinek jogosultságát.

A Katonai Mária Terézia-Rend magyar tagjai

tisztelettel meghívják

*Mellőzöttség
nikéz leány Kérem Aján
Magyar urak, és nejeik*

a Katonai Mária Terézia-rend statutumainak értelmében a rend alapításának emlékére

SZENT TERÉZ NAPJÁN,

azaz 1931. évi október hó 15.-én a királyi és udvari várkópalnában délelőtt 10 órakor
tartandó ünnepélyes Istentiszteletre.

E meghívás szíves válaszáért a Katonai Mária Terézia-rend magyar iródája (Királyi vár, II. em.), vagy Aut. 60-9-08. telefonszáma a megfelelő elhelyezési bizottságra vett legkésőbb 1931. október hó 15. ig kell — és a meghívó személyre szól, mikor és honnan kiküldendő és az érkezők felmutatandó. — Megjelenni: fekete unnesi öltözékben, cilinderral, a m. kir. honvédség tagjai rendszer- és toronkiszűrés díszben.

1. kép.

nemzetiségű rendtagok egyetértésével és bevonásával. Mivel Conrad kancellár 1925-ben meghalt, a rendlovagok Viktor Dankl¹¹ vezérezredest, a parancsnoki kereszt birtokosát választották meg e tisztség betöltésére. Bizonyára az ő hozzáállása – az uralkodócsaládhoz való feltétlen ragaszkodás – is közrejátszott abban, hogy a magyar törekvések végül nem jártak sikerrel, bár az ügyben hosszú éveken át zajlottak a kölcsönös meggyőzés különböző szintű jegyzékváltásai, az egyezkedések, üzenetések,¹² amelyek során a nem magyar lovagok is kifejtették többségükben a magyarokéval homlokegyenest ellentétes álláspontjukat. Mindezek ellenére a végleges, hivatalos „kenyértöréstől” mindkét fél óvakodott.¹³

¹¹ Gróf Viktor Dankl von Krašnik (Udine, 1854. IX. 18 – Innsbruck, 1941. I. 8.) cs. és kir. vezérezredest. 1907-től a cs. és kir. 36. gyaloghadosztály, 1912-től a cs. és kir. XIV. hadtest parancsnoka, illetve Tirol és Vorarlberg honvédelmi parancsnoka. 1914. VIII – 1915. V. között a cs. és kir. I. hadsereg parancsnoka, 1915. V-tól Tirol honvédelmi parancsnoka, 1916. III – VI. között a cs. és kir. 11. hadsereg parancsnoka. 1925–1938 között a Mária Terézia Katonai Rend kancellárja. 1917-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend parancsnoki keresztjét. (Hofmann – Hubka: i. m. 37. o.; Lexikon: i. m. 122–123. o.)

¹² Kiragadott példaként: Magyar Országos Levéltár K 589. A kormányzó kabinetirodája. II. A kormányzó felhivatalos iratai 1919–1944. I. M. 4. 2–7. o. Német nyelvű levél Viktor Dankl vezérezredestnek, „Lieber Freund!” megszólítással, „Szigorúan bizalmas, csak személyes használatra” megjelöléssel. Budapest, 1928. XII. 29. A kérdésről lásd: Makai 1992.

¹³ Tény, hogy a történet összes szereplője felemás helyzetben volt. A megszüntetett, ám mégis működő (!) Rend tagjai – kényszerhelyzetükben, de – jogszerűtlenül választottak (!) maguknak kancellárt. Az új tisztségviselő és a rendtagok is – nagykorúsága, 1930 óta – nyilvánvalóan Habsburg Ottót tartották nagymesternek az alapszabályra hivatkozva, amely a nagymesteri tisztséget az alapító uralkodót a trónon követő – a Habsburg–Lotharingiai-házból származó – utódai személyéhez kapcsolta, fel sem tételezve, hogy a család uralma véget

Az első világháborús haditettek elbírálásának befejeztével az ausztriai káptalan tevékenysége véget ért. Ezután – 1931. október 15-én, a Szent Teréz napi rendi ünnep (*meghívóját l. az előző oldalon*) keretében – Horthy kormányzó bejelentette, hogy elfogadta a magyar minisztertanács állásfoglalását, miszerint a Mária Terézia Rend magyar rendként és alapítványként való további fenntartása Magyarországon biztosítva van, s a Rend itt teljes támogatást élvez. Időközben hallgatólagosan, inkább csak demonstratív céllal megindult a magyar rendi szervezet kialakítása. A kancellári tisztséget – mivel a Magyarországon élő nagykeresztes, Frigyes főherceg¹⁴ korára hivatkozva nem vállalt szerepet – József nádor unokájára, Habsburg József¹⁵ parancsnoki keresztes vitézre bízta a kormányzó.¹⁶ A kevés forrásból úgy tűnik, hogy Szurmay Sándor¹⁷ már ebben az időben is az ő helyetteseként működött.

1938 novemberében, az első bécsi döntést követően megtörtént az a közjogi lépés, amelynek értelmében a Mária Terézia Katonai Rend a magyar törvények szerint adományozhatóvá vált. Horthy a kormányzói jogkörét szabályozó, 1920. évi I. törvényekben meghatározott jogára hivatkozva elrendelte, hogy a Rend alapszabálya a jövőbeni ado-

érhet. Ottó viszont egyik egykori országukban sem volt tényleges uralkodó. Magyarország királyság volt ugyan, de király nélkül, kormányzója nagymesterként szóba sem jöhetett.

¹⁴ Habsburg Frigyes Mária Albert (Gross-Seelowitz, 1856. VI. 4 – Mosonmagyaróvár, 1936. XII. 30.) osztrák főherceg, cs. és kir. tábornagy. 1886-tól a cs. és kir. 14. gyaloghadosztály, 1889-től a cs. és kir. V. hadtest parancsnoka. 1905–1907 között a cs. kir. csapatok főfelügyelője, 1906-tól a cs. kir. Landwehr parancsnoka. 1910–1914 között hadsereg felügyelő, 1914–1916 között hadsereg főparancsnok. 1916-ban megkapta a Mária Terézia Katonai Rend nagykeresztjét. (*Felszeghy: i. m. 253. o.; Lexikon: i. m. 196–197. o.*)

¹⁵ Habsburg József Ágost (Alcsút, 1872. VIII. 9 – Rain bei Straubing, 1962. VII. 6.) magyar királyi herceg, osztrák főherceg, cs. és kir. tábornagy. 1911. IV. 4-től a cs. és kir. 31. gyaloghadosztály, 1914. XI. 1-től a cs. és kir. VII. hadtest, 1916. XI. 22-től a róla elnevezett seregarcvonal, 1918. I. 19-től a cs. és kir. 6. hadsereg, VII. 20-tól a tiroli hadseregcsoport parancsnoka. 1918. X. 27-én IV. Károly homo regiussá nevezi ki Budapestre. 1919. VIII. 6–26. között Magyarország kormányzója. A Vitézi Rend 1921-ben elsőként avatott tagja. 1927–1944 között a Felsőház tagja. 1917-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend parancsnoki keresztjét. 1931–1942 között, illetve 1944-ben a Mária Terézia Katonai Rend kancellárja. (*Felszeghy: i. m. 253. o.; Lexikon: i. m. 318. o.*)

¹⁶ Hadtörténelmi Levéltár (A továbbiakban: HL) VI. 49. Katonai Mária Terézia Rend 1758–1945 (A továbbiakban: KMTR) 1. doboz V/4. Rövid összefoglaló a Katonai Mária Terézia Rend helyzetéről. Írta: *Petrichevich György*. Budapest, 1936. XI. 12.

¹⁷ Vitéz báró uzsoki Szurmay Sándor (Boksánbánya, 1860. XII. 19 – Budapest, 1945. III. 26.) cs. és kir. gyalogsági tábornok, m. kir. vezérezredes, m. kir. honvédelmi miniszter. 1883–1884-ben elvégezte a Ludovika Akadémia tisztképző tanfolyamát, 1887–1889 között a bécsi Hadiiskolát. 1898–1914 között honvédelmi minisztériumi és csapattiszti beosztásokban szolgált. 1914. VIII. 17 – XI. 23. között honvédelmi minisztériumi államtitkár, XI. 24-től a m. kir. 38. honvéd gyaloghadosztály, 1914. XII-től a róla elnevezett hadseregcsoport parancsnoka. 1917. II. 19 – 1918. X. 31. között honvédelmi miniszter. 1919-ben összekötő tiszttá a francia katonai misszionál. 1921-ben nyugállományba vonult. 1926-tól a Felsőház tagja. 1917-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét. 1931–1945 között a Mária Terézia Katonai Rend „kancellárhelyettese”, 1931–1938 között ügyvezetője. (*Felszeghy: i. m. 254–255. o.; Lexikon: i. m. 647. o.*; Szurmay elhunytának dátumát a legtöbb nyomtatott forrás 1945. II. 26-ában határozza meg, azonban véjének, dr. vitéz Kossuth Ferenc ügyvédnek Góthay Bélához írott, Budapesten, 1945. V. 6-án kelt leveléből az derül ki, hogy Szurmay 1945. III. 26-án hunyt el, temetésére III. 28-án került sor a Kerepesi úti temetőben lévő családi sírboltban. HL KMTR 1. doboz. III/7. 12/KMTR–1945. sz. melléklete. (Lásd a 7. képet.); Ehhez képest a temetői főkönyv – az elhalálozás dátumának megjelölése nélkül – a temetés napját III. 26-ára teszi. Duna Balparti Köztemetők. Kerepesi Temető. Fővárosi Temetkezési Intézet. Temetői főkönyv 1945. A laccím szerinti (ma Bp. V. ker.) Anyakönyvi Hivatalban őrzött Bp. IV. ker. Anyakönyv 178/1945./IV. sz. bejegyzése szerint „vitéz báró uzsoki Szurmay Sándor” 1945. március 26-án halt meg. Az adatot Hargittai Emilnek, a Kegyeleti Múzeum vezetőjének köszönjük. Szurmay tábornok haláláról meg a Szurmay, sem a Kossuth család birtokában, sem az Országos Széchényi Könyvtár Kisnyomtatvány Gyűjteményében nem található gyászjelentés, valószínűleg egyáltalán nem készült. Köszönjük Cseh Mária osztályvezető és Dobi Kocsis Zoltán munkatárs segítségét.)

mányozást lehetővé tevő alábbi függelékkal egészüljön ki: „Mindaddig, míg Magyarországon a királyi hatalomba foglalt jogokat a fennálló törvények értelmében a kormányzó gyakorolja, a Rend nagymesterének teendőit az ország kormányzója látja el.”¹⁸

2. kép.

A Mária Terézia Katonai Rend vitézeinek bajtársi összejövetele 1937 decemberében.

*Az ülő sorban balról jobbra: Szurmay Sándor gyalogsági tábornok,
Horthy Miklós kormányzó, József főherceg, Dáni Balázs gyalogsági tábornok,
Wulff Olaf vezérőrnagy.*

József főherceg 1938. november 30-án körlevélben értesítette a lovagokat arról, hogy Horthy a kancellári tisztség további ellátására kérte föl, amelyet vállal. Távolléte esetére a „kancellárhelyettesi” teendők végzésével ismét Szurmay tábornokot bízta meg. „Ugyanez alkalomból – hangzik az irat – a Kormányzó Úr Ő Főméltósága a Rend kincstárnokává dr. Szász Lajos p. ü. min. államtitkárt, a Rend jegyzőjévé Szászkabányai Hoffmann Géza ny. tbk.-ot kinevezni kegyeskedett.”¹⁹ A rendi ügymenetben József a

¹⁸ *Honvédségi Közlöny* 1938/29. sz. 304. o.

¹⁹ HL KMTR 1. doboz. V/3. 129/RK–1938. sz. Értesítés az összes magyar rendvitézekhez. Budapest, 1938. XI. 30.; dr. Szász Lajos (Szatmárnémeti, 1888. II. 26 – Budapest, 1946. VIII. 24.) politikus, egyetemi tanár. 1937–1942 között a Pénzügyminisztérium adminisztratív államtitkára, 1942. X – 1944. III. között közellátásügyi tárca nélküli miniszter, 1944. III – VIII., illetve 1944. X – 1945. III. között kereskedelmi és közlekedésügyi miniszter, 1944. VIII-ban iparügyi miniszter is. 1939–1945 között a Magyar Élet Pártja országgyűlési képviselője, 1944. IX – 1945. III. között a Törvényhozók Nemzeti Szövetségének elnöke. A budapesti népbíró-ság háborús bűnösnek halálra ítélte, kivégezték. 1938. XII – 1943. I. között a Mária Terézia Katonai Rend kincstárnoka. (Magyar Nagylexikon 16. k. Budapest, 2003. 515. o.; Magyarország tiszti cím- és névtára 1940–1942.; HL Legfelsőbb elhatározások 1942–1943. 77. doboz. 24. f. 9311/K. I.–1942. sz. Budapest, 1943. I. 18.); szászkabányai Hoffmann Géza (Budapest, 1875. XII. 14 – Budapest, 1964. V. 7.) cs. és kir. őrnagy, m. kir. címzetes vezérőrnagy. Az első világháborúban ezred- és dandárparancsnok, a világháború után közreműködött a m. kir. honvédség újjászervezésében. 1925-ben nyugállományba vonult, 1928-ban tábornok. 1930. VII – 1932. V., majd 1938. XII – 1943. XI. között a Mária Terézia Katonai Rend ügyvivője, de ezt követően is részt vett a magyar rendiroda ügyvezetési munkájában. (A m. kir. „IV. Károly király” volt I. honvéd gyalogezred

kormányzóval, a miniszterekkel s külföldiekkel való érintkezést, valamint minden elvi jelentőségű ügyet magának tartott fenn. Ezek a rendelkezései, illetve más kancellári tettei – továbbá a Rend felemás helyzetéből adódó alapvető problémák – a lovagok nagyobb részének egyre hevesebb ellenállását váltották ki. A méltatlan vitákban, egymás elleni támadásokban megnyilvánuló ellentétek megfékezésére egyetlen megoldásként a rendi autonómia felfüggesztése, a központi irányítás bevezetése kínálkozott. Horthy kormányzó a Rend ügyeinek intézésével 1942. július 7-től a honvédelmi minisztert bízta meg.²⁰

Mindeközben a megszokott tevékenység a zavartalanság látszatát keltve zajlott tovább: a rendiroda üdvözölte Mackensen²¹ tábornagyot 90. születésnapja tiszteletére, részvétet nyilvánított Dankl vezérezredes, illetve Böhm-Ermolli²² tábornagy elhunytá alkalmából, a rendlovagok névnapi ünnepségeken tisztelegtek a kormányzónál és József főherceg kancellárnál...

Magyarország hadba lépése meghozta annak a lehetőségét, hogy a Mária Terézia Renddel elismerhető haditettek születhessenek. A Rend eredeti alapszabályát – amely a Ferenc József uralkodása idején keletkezett, illetve a Horthy által hozzácsatolt kiegészítéseket is tartalmazta – a magyar királyi honvédség számára rendszeresített Szolgálati szabályzat függelékeként 1941-ben kiadták. Egy „Útmutatás”-t is csatoltak hozzá, amely a kérvények szerkesztésére, benyújtására és véleményezésére vonatkozó, korszerűsített alaki és tartalmi követelményeket fogalmazta meg. A szöveg világosan leszögezte, hogy „a parancs nélküli, saját felelősségre való cselekvés önmagában nem érdemesít. Csak az vétessék fel a rendbe, aki nemcsak becsület és kötelesség szerint teljesen kimerítette kötelemait, hanem aki ezen felül még valamely különösen kiemelkedő tettel is kitűnt.”²³

Éppen ezért meglepő, hogy mennyi lazaságról, hiányosságról, sőt meg nem értésről tanúskodtak a későbbiekben benyújtott kérelmek. Feltehetően érezte e téren a hatását az, a katonai közgondolkodásba beivódott káros gyakorlat is, amely szerint egyes rangokhoz, hivatali beosztásokhoz bizonyos kitüntetések szinte „jártak”. A M. kir. Honvéd

története és háborús emlékalbuma. Budapest, 1939. 301. o.; Magyarország tiszti cím- és névtára 1940–1943.; HL Legfelsőbb elhatározások 1943–1945. 81. doboz. 883. f. 1526/K./K. I.–1943. sz. Budapest, 1943. XI. 15.; Szakály Sándor szíves közlése.)

²⁰ HL HM 38.336/Eln. oszt.–1942. sz. Budapest, 1942. VII. 8.; A problémáról lásd: Wulff Olaf altengernagynak a rendvitézek nevében Horthy részére összeállított memoranduma a rendügy rendezése céljából. 1942. III. 23. HL KMTR 1. doboz. IV.

²¹ August von Mackensen (Hausleipnitz, 1849. XII. 6 – Burghorn bei Celle, 1945. XI. 8.) német (porosz) tábornagy. 1908-tól a német XVII. hadtest, 1914. XI. 1-től a német 9. hadsereg, 1915. IV. 17-től a 11. hadsereg és a róla elnevezett seregcsoportok parancsnoka. 1917–1918 között a Központi Hatalmak romániai parancsnoka és katonai közigazgatási vezetője. 1918-ban megkapta a Mária Terézia Katonai Rend nagykeresztjét. (*Felszeghy*: i. m. 260. o.; *Lexikon*: i. m. 441. o.)

²² Bárány Eduard Böhm Ermolli (Ancona, 1856. II. 12 – Troppau, 1941. XII. 9.) cs. és kir. tábornagy. 1905-től a cs. és kir. 7. lovashadosztály, 1909-től a cs. és kir. 12. gyaloghadosztály, 1911-től a cs. és kir. IX. hadtest, 1914. VII – 1918. V. között a cs. és kir. 2. hadsereg, 1915. IX – 1916. VII., illetve 1916. X – 1918. I. között a róla elnevezett seregcsoport parancsnoka. 1917-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend parancsnoki keresztjét. (*Felszeghy*: i. m. 253. o.; *Lexikon*: i. m. 84. o.)

²³ Szolgálati szabályzat a magyar királyi honvédség számára. Függelék. 1. sz. melléklet a *Honvédségi Közlöny* 1941/55. számában közzétett 68.619/Elnöki – 1941. sz. körrendeletéhez. (A továbbiakban: Függelék.)

Vezérkar főnökének²⁴ 1943. szeptember 9-i bizalmas tiszti parancsa plasztikus képet festett a Rend iránti kérvényekből kiolvasható szemléletről: „egyre többen [...] jelentkeznek, akik lényegében nem tettek többet, mint ami esküjük szerint kötelességük volt [...] Ez a kitüntetés hajhászás egyrészt ellentétben áll a Szolgálati Szabályzatban minden honvédtől megkövetelt szerénységgel, másrészt arra mutat, hogy egyesek híjjával [sic!] vannak minden önbírálatnak. Ennyi Mária Terézia Rend tettel, amennyi most utólag kibontakozik, nem csak hogy csatát nem veszíthettünk volna, hanem több nagy döntő csatát kellett volna megnyernünk [...] Elvárom, hogy ezek, a tisztikarra szomorú fényt vető visszasságok [...] megszűnnek és a jövőben csak szigorú önkritikával megfontolt, részletes tanúnyilatkozatokkal alátámasztott és az *összes elöljárók által alaposan* (nem általánosságban) *véleményezett* kérvényeket fogok látni.”²⁵

Bár a kérelmek valóban sok tekintetben nem feleltek meg a követelményeknek, ettől függetlenül elbírálásukra szükség volt. Káptalani ülést kellett tehát összehívni, amely bírál és javaslatot tesz. Az első világháborús hadítetteikért kitüntetett, Magyarországon élő Mária Teréziás lovagok közül kerültek ki – felkérésre – a káptalan tagjai. Elvállalta a feladatot Janky Kocsárd²⁶ nyugállományú vezérezredes, Metz Rezső²⁷ nyugállományú altábornagy, Kratochvil Károly²⁸ nyugállományú altábornagy, Wulff Olaf²⁹ nyugállományú folyamór vezérőrkapitány, Seydl Jenő³⁰ nyugállományú vezérőrnagy, Ungár Károly³¹ ezredes (később vezérőrnagy) és Ambrózy György³² nyugállományú százados (később őrnagy).

²⁴ 1941. IX. 6 – 1944. IV. 19. között a M. kir. Honvéd Vezérkar főnöke vitéz Szombathelyi Ferenc (Győr, 1887. V. 17 – Pétervárad, 1946. XI. 4.) vezérezredes volt. (*Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Lexikon és adattár.* Budapest, 2003. [A továbbiakban: *Szakály* 2003.] 331–332. o.)

²⁵ HL Vezérkari Főnökség iratai 54.316/Eln. 4. vkf.–1943. sz.

²⁶ Vitéz bulcsi Janky Kocsárd (Déva, 1868. II. 11 – Debrecen, 1954. X. 20.) cs. és kir. ezredes, m. kir. vezérezredes. 1886–1889 között elvégezte a bécsiújhegyi Mária Terézia Katonai Akadémiát, 1896–1898 között a bécsi Hadiiskolát. 1889–1914 között különböző vezérkari tiszti beosztásokban szolgált, az első világháborúban a cs. és kir. 4. huszárezred, majd a cs. és kir. 6. (később 1.) lovasdandár parancsnoka. Több hónapos román internálás után 1919. IX. 19-től a szegedi gyaloghadosztály, 1920. III – 1922. X. 25. között a szegedi katonai körlet, illetve az 5. vegyesdandár parancsnoka. 1922. X. 25 – XII. 7. között a HM VI. csoport, majd 1922. XII. 7 – 1925. XI. 18. között a HM Katonai Csoport főnöke, 1925–1930 között a honvédség főparancsnoka. 1930-ban nyugállományba vonult. 1922-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét. (*Felszeghy: i. m. 256–257. o.; Hofmann – Hubka: i. m. 156. o.; Szakály Sándor: Az ellenforradalmi Magyarország (1919–1944) hadseregének felső vezetése. Adattár I. Hadtörténelmi Közlemények, 1984. 2. sz. 383. o.)*

²⁷ Vitéz lovag spondalungai Metz Rezső (Budweis, 1861 – Budapest, 1943. X. 21.) cs. és kir. altábornagy. 1879–1914 között csapattiszti beosztásokban szolgált, az első világháborúban a cs. és kir. 19. gyalogezred, a cs. és kir. 23. gyalogdandár, majd a cs. és kir. 11. gyaloghadosztály parancsnoka. 1921-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét. (*Felszeghy: i. m. 255. o.; Hofmann – Hubka: i. m. 208. o.)*

²⁸ Szentkereszthegyi Kratochvil Károly (Brünn, 1869. XII. 13 – Budapest, 1946. IX. 19.) cs. és kir. ezredes, m. kir. altábornagy. 1903–1905 között a Ludovika Akadémia tanára. Az első világháborúban ezred- és dandárparancsnok, 1918. XI-től az erdélyi katonai kerület, majd az általa megszervezett Székely hadosztály parancsnoka. 1921. III-tól a debreceni katonai körlet, 1922. VIII-tól a 6. vegyesdandár parancsnoka. 1923. VIII-tól a M. kir. Hadtörténelmi Múzeum igazgatója. 1925-ben nyugállományba vonult. 1929-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét. (Lexikon: i. m. 394. o.)

²⁹ Bárány Wulff Olaf Richárd (Budapest, 1877. II. 12 – Costa Rica, 1955. VI. 12.) cs. és kir. fregattkapitány, m. kir. folyamór vezérőrkapitány, 1920-tól a m. kir. Folyamórség megteremtője és első parancsnoka. 1914. IX–X. között a Dunaflottilla megbízott parancsnoka, majd monitorparancsnok. 1917-től az I. monitorcsoport (később I. monitorosztály), 1918. IV–IX. között az osztrák–magyar haditengerészet Fekete-tengeri különítményének parancsnoka. 1922-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét. (*Felszeghy: i. m. 255. o.; Lexikon: i. m. 735–736. o.)*

³⁰ Nemes Seydl Jenő (Pozsony, 1868 – Budapest, 1945. VII. 29.) cs. és kir. alezredes, m. kir. vezérőrnagy. Az első világháborúban, majd azt követően 1922-ig csapattiszti, 1922-től honvédelmi minisztériumi beosztá-

Az első káptalant 1942. május 27-én tartották meg. Mindössze két pályázó, vitéz dálnoki Miklós Béla³³ altábornagy, az I. gyorshadtest parancsnoka, illetve vitéz Vattay Antal³⁴ vezérőrnagy, az I. lovasdandár parancsnoka haditettét bírálta el a testület. Véleménye egyhangú elutasítás volt. Az elnök, Janky összegzésében meglehetősen malíciózusan mutatott rá arra, hogy „az alapszabályok követelte 6 tanú bizonylata, valamint a parancsnoki véleményezések mindkét kérvényben hiányzanak, ami talán annak tulajdonítható be, hogy tulajdonképpen fegyvertény nem volt, s így nem volt miről tanúskodni.”³⁵ A Vezérkar főnöke is hasonló véleményt alkotott, nevezetesen, hogy a két folyamodó – egyébként ugyanarra, az orosz fronton 1941. augusztus 6-án Umanynál végrehajtott fegyvertényre hivatkozó – kérelme a Mária Terézia Rend követelményeinek nem felel meg. Wulff Olaf egyetértett a Vezérkar főnökének azzal a felvetésével is, hogy a kérvények elbírálását nem kellene elhamarkodni, hanem a háború végét megvárva, az ellenség részéről is újabb megvilágításokat, vonatkozásokat, véleményeket lehetne beszerezni, amelyek igazságosabb, árnyaltabb döntéseket eredményezhetnének. Egyúttal felvetette azt is, hogy meggondolandó volna az 1931 után (!) beérkezett első világháborús

sokban szolgált. 1924-ben nyugállományba vonult. 1921-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét. (Felszeghy: i. m. 259. o.; HL KMTR I. doboz. III/7. 1/KMTR–1945. sz. Névjegyzék. 1945. I. 1.; Hofmann – Hubka: i. m. 296–297. o.)

³¹ Vitéz báró bukove-brdoi és ujsciei Ungár Károly (Budapest, 1892. I. 30 – Marcali, 1975. VI. 23.) cs. és kir. százados, m. kir. vezérőrnagy. 1910–1918 között csapatbiztosi, majd hadügyminisztériumi beosztásokban szolgált. 1924–1926 között a M. kir. Honvédelmi Minisztériumban, 1926–1927 között a Honvédség Főparancsnokánál teljesített szolgálatot. 1931. VIII-tól a m. kir. 14. honvéd gyalogezred visszamaradó különítményének, 1935. V – 1939. I. között a m. kir. 3. honvéd kerékpáros zászlóalj, 1939. I–XI. között a m. kir. 14. honvéd kerékpáros zászlóalj parancsnoka. 1939. XI – 1940. III. között a m. kir. I. gyalogdandárhoz beosztva. 1940. III – 1942. X. között a m. kir. I. honvéd gyalogezred parancsnokhelyettese, majd parancsnoka, 1942. X – 1943. VIII. között a m. kir. I. könnyű hadosztály megbízott, majd tényleges parancsnoka. 1943. VIII – 1944. VIII. között a m. kir. 13. gyaloghadosztály parancsnoka. 1945. II-ban nyugállományba vonult. 1918-ban megkapta a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét. (Felszeghy: i. m. 255. o.; Szakály 2003. 356. o.)

³² Nemes sárdeni Ambrózy György (Sátoraljaújhely, 1885. III. 7 –?, ?) cs. és kir. százados. Az első világháborúban a cs. és kir. 7. huszárezredben szolgált. 1929-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét. (HL Tiszti anyakönyvi lapok [A továbbiakban: Akvi] 12.463.; Felszeghy: i. m. 253. o.)

³³ Vitéz lófő dálnoki Miklós Béla (Budapest, 1890. VI. 11 – Budapest, 1948. XI. 21.) m. kir. vezérezredes, 1944. XII. 22 – 1945. XI. 15. között miniszterelnök. Az első világháborúban különböző csapatoknál, a két világháború között a M. kir. Honvédelmi Minisztériumban és különböző csapatoknál vezérkari tiszt. 1929–1933 között Magyarország Kormányzója Katonai Irodája főnökének helyettese, 1933–1936 között berlini magyar katonai attasé. 1937. V. 1 – 1938. V. 1. között a m. kir. I. honvéd huszárezred, 1938. V. 1 – 1940. III. 1. között a m. kir. 2. lovasdandár parancsnoka. 1940. III. 1 – 1941. VIII. 1. között a m. kir. I. gyorshadtest megbízott, 1941. VIII. 1 – 1942. II. 1. között kinevezett parancsnoka. 1942. II. 1 – X. 14. között a m. kir. IX. honvéd hadtest parancsnoka, 1942. X. 14 – 1944. VIII. 1. között Magyarország Kormányzója Katonai Irodájának főnöke és Főhadsegéd. 1944. VIII. 1 – X. 16. között a m. kir. I. honvéd hadsereg parancsnoka, X. 16-án átment a szovjet csapatokhoz. 1945. I. 18-án „hütlenség” címén lefokozták. 1945–1947 között a Nemzetgyűlés tagja, 1947-ben a Magyar Függetlenségi Párt országgyűlési képviselője. (Szakály 2003. 230. o.)

³⁴ Vitéz Vattay Antal (Sopron, 1891. VIII. 13 – Budapest, 1966. XI. 2.) m. kir. altábornagy. 1912–1918 között csapatbiztosi beosztásokban szolgált, illetve különböző csapatoknál vezérkari tiszt. 1922. IV. 1 – 1928. XI. 1. között Horthy Miklós kormányzó szárnysegédje. 1935. VI. 10-től a m. kir. I. lovashadosztály, 1937. IX. 1-től az 5. vegyesdandár vezérkari főnöke. 1939. I. 15-től Magyarország Kormányzója Katonai Irodája főnökének helyettese. 1940. XII. 24-től a m. kir. I. lovasdandár, 1942. X. 1 – 1944. VIII. 1. között a m. kir. I. lovashadosztály parancsnoka, a lovasság felügyelője, 1944. VII. 18 – VIII. 20. között a m. kir. II. tartalékhadtest parancsnoka. 1944. VIII. 23-tól Magyarország Kormányzója Katonai Irodájának főnöke és Főhadsegéd. Német, nyilas, majd amerikai fogságban volt. 1945. I. 18-án „hütlenség” címén lefokozták, 1947-ben nyugállományba helyezik. (Szakály 2003. 364. o.)

³⁵ HL KMTR I. doboz. III/1–3. Káptalani ülések jegyzőkönyvei és egyéb káptalani iratok. III/1. 1. káptalan. 1. főlő.

fegyvertényekre vonatkozó kérelmek elbírálása. Ezeknél ugyanis már semmiképp sem hozható fel az elhamarkodás vádja, s van köztük figyelemre méltó.³⁶

1943 telén bekövetkezett a magyar 2. hadsereg Don-menti katasztrófája. E tény minden bizonnyal motiválta a második rendi káptalan összehívását 1943. november 25-én.

A káptalan tagjai ezúttal 8 haditény ügyében döntöttek.³⁷ Köztük volt vitéz Oszlányi Kornél³⁸ vezérőrnagyé, aki a Donnál harcolt m. kir. 9. könnyű hadosztály parancsnokaként végrehajtott haditéneiért kérelmezte a Rendben való felvételét. A döntnökök a jelöltek közül hármat javasoltak a kitüntetésre, kettőt – dr. Merész László³⁹ tart. hadnagyot és Duska László⁴⁰ századost – szótöbbséggel, Oszlányit végül is egyhangúlag. Az egyik bíráló, dr. sédeni Ambrózy György ugyanis ingadozott Oszlányi teljesítményével kapcsolatban. „Az egészen kiváló haditétek sorozata elsőrangú eredményt eredményez, de különválasztva az egyes haditényeket, nem tudok nyugodt lelkiismerettel ítélni” – írta későbbiekben idézett ülnöki véleményében. Először a kérvény további kiegészítését javasolta, s csak a későbbiekben javította ki véleményét egyértelmű „igen”-re – egyelőre nem tisztázott okokból.

A nagymesteri teendőket ellátó Horthy kormányzó úgy határozott, hogy a káptalan által javasolt 3 pályázó közül Oszlányi Kornél kapja meg a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét, míg a másik két jelöltet a Magyar Tiszti Arany Vitézségi Éremmel tüntessék ki.⁴¹

Valószínű, hogy Horthyt pozitív döntésében politikai megfontolás is vezérelte. A legmagasabb katonai rendjel első adományozásának fénye a magyar 2. hadsereg doni katasztrófája miatt méltán felbolydult közhangulat megnyugtatóására is alkalmasnak látszott.

³⁶ HL KMTR 1. doboz. III/1–3. Káptalani ülések jegyzőkönyvei és egyéb káptalani iratok. III/1. 1. káptalan. 1. fólió.

³⁷ HL KMTR 1. doboz. III/1–3. Káptalani ülések jegyzőkönyvei és egyéb káptalan iratok. III/2. 2. káptalan. 19–97. fólió.

³⁸ Vitéz Oszlányi Kornél (Kaposvár, 1893. IX. 25 – Cleveland, 1960. XI. 16.) cs. és kir. főhadnagy, m. kir. vezérőrnagy, 1993-ban posztumusz altábornagy. Az első világháborúban 42 hónapot töltött a szerb, orosz és olasz fronton, 1931-ben megkapta a 14. KMTR káptalan által elismert Tiszti Arany Vitézségi Érmét. A két világháború között a Ludovika Akadémián tanított és csapattiszti beosztásokban szolgált. 1930. VII. 1-től az Országos Vitézi Szék munkatársa. 1942. XI. 15-től a keleti hadszíntéren a m. kir. 9. könnyű hadosztály parancsnoka. 1943. I. 17 – 28. között végrehajtott haditéneiért 1944. I. 24-én megkapta a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét. 1943. VIII. 10-től a m. kir. 7. gyaloghadosztály parancsnoka, a Muraköz és a Vendvidék közbiztonsági parancsnoka. 1944. VI. 15 – XII. 5. között a m. kir. 10. gyaloghadosztály parancsnoka. Amerikai hadifogságba esett, Németországban, majd az USA-ban telepedett le. (HL Personalia. Vitéz Oszlányi Kornél vezérőrnagy iratai; *Szabó Péter*: Don-kanyar. A magyar királyi 2. honvéd hadsereg története [1942–1943]. Budapest, 2001. 343. o.; *Szakály* 2003. 262. o.)

³⁹ Dr. vitéz Merész László (Kaposvár, 1915. I. 17 – Adelaide, 1997. XI. 13.) m. kir. tartalékos hadnagy. 1938-ban elvégezte a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemet, 1940-ben ugyanott doktorált. 1941-ben tartalékos zászlósként bevonult a m. kir. 1. honvéd lovasdandár páncélos zászlóaljához. A Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érem 3. kitüntetésre. 1941 őszén soron kívül hadnagy, 1942. IX. 14-én avatták vitézzé. (*Illésfalvi Péter – Kovács Vilmos – Maruzs Roland*: Vitézségért. A Magyar Tiszti Arany Vitézségi Éremmel kitüntetettek a második világháborúban. Budapest, 2001. [A továbbiakban: Vitézségért] 17–21. o.)

⁴⁰ Vitéz Duska László (Bártfa, 1912. II. 5 – Cleveland, 1987. X. 1.) m. kir. százados. 1934-ben végzett a Ludovika Akadémián, majd csapattiszti beosztásban szolgált a m. kir. 7. honvéd gyalogezrednél. 1942. VI-ban a 37/I. zászlóalj 3. puskásszázad parancsnokaként vonult a keleti hadszíntérre. 1942. XII-ben a 37/I., 1943. I-ban a 37/III. zászlóalj parancsnoka. A Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érem 4. kitüntetésre. 1944. VII. 9-én a M. kir. Honvéd Vezérkar főnöke 3. osztályára, IX. 20-án a budapesti Hadiakadémiára, 1945. I. 7-én a hirschbergi német Hadiakadémiára vezényelték. (*Szabó*: i. m. 333. o.; Vitézségért. 22–25. o.)

⁴¹ HL KMTR 1. doboz. III/1–3. Káptalan ülések jegyzőkönyvei és egyéb káptalan iratok. III/2. 2. káptalan. 19–97. fólió. Lásd a 91., 92. és 93. számú lánjegyzeteket.

3. kép.

A Mária Terézia Katonai Rend vitézei lovaggá avatása alkalmából köszöntik vitéz Oszlányi Kornél vezérőrnagyot, 1944. január 24.

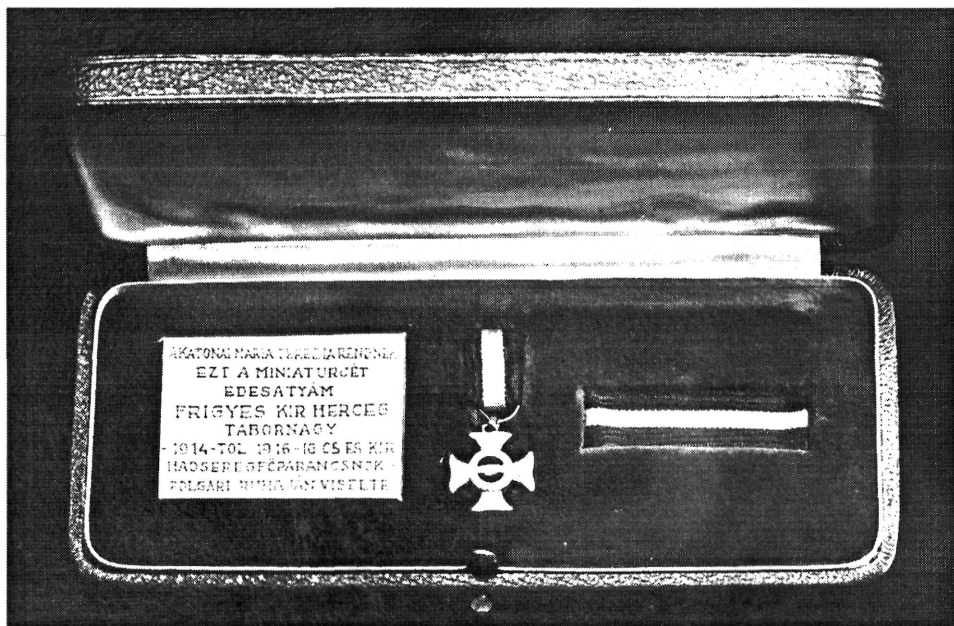
A budai királyi palota Habsburg-termében, 1944. január 24-én fényes külsőségek közepette lezajló avatást Horthy Miklós maga végezte. Az ünnepi aktus arra is alkalmat szolgáltatott, hogy az 1942-ben ideiglenesen felfüggesztett rendi autonómiát a kormányzó az avatás napján helyreállítsa.⁴²

Az avatáskor Oszlányinak átadott adományozási okiraton Horthy Miklós, József főherceg és Góthay Béla⁴³ vezérőrnagy, rendi ügyvivő aláírása szerepelt. Szövege a következőképpen hangzott:

„Én vitéz nagybányai Horthy Miklós Magyarország Kormányzója ezennel tudtul adom, hogy a Katonai Mária Terézia–Rend nagymesteri teendői ellátása során arra fordítva legnagyobb figyelmemet, hogy azokat a tábornokokat, törzs- és főtiszteket, valamint zászlósokat, akik a hadrakelt seregnél rendkívül okos és bátorszívű cselekedetekkel különösen kitűntették magukat, ebbe a lovagrendbe fölvegyem és rendtársul elfogadjam,

⁴² HL KMTR I. doboz. III/4. Magyarország Kormányzójának Katonai Irodája 506/K. I.–1944. sz. Budapest, 1944. I. 24.

⁴³ Vitéz Góthay Béla (Korompa, 1887. IX. 10 – Budapest, 1976. I. 16.) cs. és kir. százados, m. kir. vezérőrnagy. 1908-ban végzett a Ludovika Akadémián. Csapattiszti beosztásokban szolgált a cs. és kir. közös hadseregben, majd 1920 után a m. kir. honvédségben. 1936. XI. 1 – 1940. III. 1. között a m. kir. 13. honvéd gyalogezred, 1940. III. 1 – XI. 15. között a 2. határvadász dandár, 1940. XI. 15 – 1942. VIII. 15. között a m. kir. 25. gyalogdandár, illetve könnyű hadosztály parancsnoka. 1943. XI. 1 – 1945. VIII. 29. között a Mária Terézia Katonai Rend ügyvivője. (Szakály 2003. 114. o.)

4. kép.

A Mária Terézia Katonai Rend nagykeresztjének miniatűrje, amelyet apja, Frigyes főherceg hagyatékából Albrecht főherceg ajándékozott vitéz Oszlányi Kornél vezérőrnagynak 1944. február 26-án.

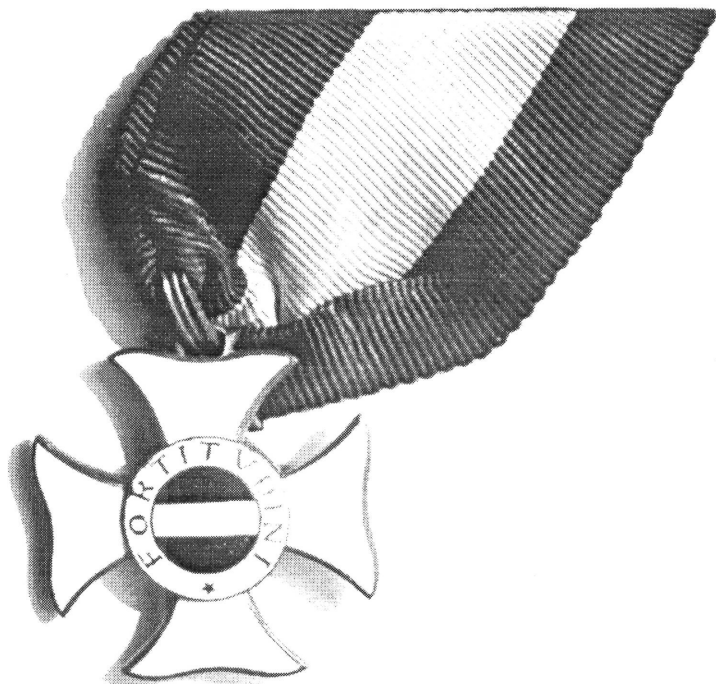
érdemeikhez mérten különösen és olyképen jutalmazzam, hogy bölcs megfontoltságukat és vitézségüket a megbecsülésnek látható jele hirdesse, egyben pedig dicsőséges magatartásuknak az emléke késői nemzedékek számára is fenntartassék, helyesnek véltem, hogy a fáradhatatlan szolgálati buzgóságával és bátor cselekvésével kitűnt vitéz Oszlányi Kornél magyar királyi vezérőrnagyot, a magyar királyi 9. honvéd könnyű hadosztály parancsnokát, az 1943. évi január hó 17–28-ika közötti Don-menti harcokért, ahol az oroszok téli tömegtámadása folytán szükségessé vált visszavonulásban Alexandrovka és Verchneje-Turovo-nál – személyének kimagaslóan vitéz, a legénységet sarkaló példás latbavetésével – öntevékeny kezdeményezéssel sorozatosan válságos helyzeteken lett úrrá, majd a Don-menti eredeti állásokban ellenséges tömegtámadásokkal dacoló 10 napi hősiességével, hadosztályával – mint az utóvéd utóvédje – biztosította a Voronyezs-i hídfő tetemes német erőinek rendezett elvonulását, ami az általános hadászati helyzetre mélyreható kihatással volt, a Katonai Mária Terézia-Rend lovagjává kinevezem, ilyené avassam és ez okirat erejénél fogva ilyenként megerősítem.

Ehhez képest elvárom, hogy vitéz Oszlányi Kornél vezérőrnagy, e katonai Rend lovagjaként [sic!] mindenkor és mindenben a Rend alapszabályait, dicsőséges hagyományait fogja követni és a jövőben is azon lesz, hogy a Haza elismerésére méltóvá váljék.

Minek hitelül ezt a nyílt leveletem nemcsak sajátkezű aláírással láttam el, hanem a rendi kancellárral, valamint a Rend ügyvivőjével is ellenjegyeztettem és reá kormányzó pecsétet függesztettem.

Történt kormányzói székvárosomban, Budapesten, az 1944-ik esztendő, kormányzó-ságom huszonnegyedik évének január havában.⁴⁴

Kalandos története van Oszlányi Kornél lovagkeresztjének. A Rend illetékeseinek az ünnepélyes avatásra rendjelet kellett teremteniök. Magyarországon csak a Hadtörténeti Múzeumban voltak régi, személyhez kötődő parancsnoki- és lovagkeresztek. Új rendjelek beszerzése – mivel azok korábban mindig bécsi cégeknél készültek – a németek által megszállt császárvárosból nem volt egyszerű feladat. Mégis az történt, hogy a rendiroda a Miniszterelnökség közbenjárásával a M. Kir. Hadtörténelmi Levéltár bécsi kirendeltsége útján a C. F. Rothe und Neffe cégnél rendelte meg az új lovagkereszteket, valószínűleg 10 darabot.⁴⁵

5. kép.

A Mária Terézia Katonai Rend vitéz Oszlányi Kornél vezérőrnagynak adományozott lovagkeresztje.

Mivel ezek az avatás napjára nem készültek el, Oszlányi Kornél a korabeli fényképeken jól beazonosítható, régi, muzeális példányt kapott az ünnepségen, amelyről nyugtát írt alá. Amikor az újonnan készült rendi keresztek már rendelkezésre álltak, Oszlányi

⁴⁴ HL Personalia. Vitéz Oszlányi Kornél vezérőrnagy iratai.

⁴⁵ Bővebben lásd: *Makai* 1986. A darabszámot megerősíti Góthay – későbbiekben közölt – 1945. VIII. 28-i átadási jegyzéke, amelynek utóiratában a rendirodában elpusztult értékek között 9 darab rendjelvényt említ. Ezek régi keresztek nem lehettek, csak az újonnan készültek, amelyek közül egyedül Oszlányié hiányzott.

visszaszolgáltatta az ideiglenesen nála lévő darabot. Kitüntetése, amely aranyozott bronzkereszt, napjainkban magántulajdonban van.⁴⁶

1944 áprilisában az esetleges, sőt várható további kitüntetésekre való tekintettel minisztertanácsi döntés született a Mária Terézia rendi járadékok élvezők létszámáról. A hivatkozás szerint a keretet a Rend alapszabályai 1878. október 21-én jóváhagyott magyarázó rendelkezéseinek E) pontja alapján állapították meg: 1 nagykeresztes, 3 középkeresztes és 25 lovagkeresztes vitéz számára.⁴⁷

1944 folyamán tovább gyűltek a Rendbe való felvétel iránti folyamodványok. A novemberre tervezett, harmadik káptalani ülésre előkészített anyagban 23 kérelem várt elbírálásra.⁴⁸ Ezt a káptalant azonban az 1944. október 15-iki nyilas hatalomátvétel miatt már nem lehetett megtartani. A Rend fő tisztségviselői – Horthy Miklós október 17-én német felügyelet alatt, Habsburg József decemberben az oroszok elől menekülve – elhagyták Magyarországot.

A rendi ügyvivői tisztséget 1943 novembere óta ellátó vitéz Góthay Béla nyugalmazott vezérőrnagy november elején a fontosabb rendi iratokat, bélyegzőket, pénztárat magához véve, azokat Alkotmány utcai lakásán őrizte meg. A többi anyag a háborús cselekmények, a budai királyi várban levő rendiroda többszöri kifosztása és kiégése során megsemmisült. Góthay mindezt az alábbiakban foglalta össze: „A rendiroda eddig a királyi várpalotában volt 3 irodahelyiségben; a takarítást és fűtést, s a küldönc szolgálatot a Katonai iroda takarítónője és küldöncei látták el.

1944. okt. 15-én a várkapitányság az irodahelyiségekbe német katonákat szállásolt be, akik a rendirodát alaposan kifosztották. Midőn erről jegyzőkönyvet felvéve a várkapitánysághoz fordultam kártérítésért, utóbbi – nyilván bosszúból – az iroda helyiségeit Kovarcz⁴⁹ ú. n. totalis [sic!] mozgósítási miniszter rendelkezésére bocsátotta és a rendirodát minden tiltakozásom ellenére, távollétemben a várpalota déli szárnyán 2 kisebb helyiségbe költöztette át, miközben újabb értékek tűntek el. Közben az új [nyilas] testőrség és a kat. iroda Kőszegre telepedett át.

Mivel ily körülmények között a rendiroda zavartalan működését biztosítva nem láttam, és a rend tisztségviselői nem voltak hajlandók sem a kívánt esküt letenni, sem a katonai irodát Kőszegre követni, 1944. nov. 3-án beteget jelentettem és a fontosabb rendeleteket, káptalani jegyzőkönyveket, pecsétet, csekkfüzetet és a pénztári maradványt őrizetembe véve, a rendiroda ügyeit ez idő óta – mivel az ostrom alatt a várpalota tudomásom szerint

⁴⁶ Makai 1986. A kereszt szerepelt a Hadtörténeti Múzeum „Fortitudini – A vitézségnek” című, a Mária Terézia Katonai Rend fennállásának 240. évfordulója tiszteletére 1997-ben, dr. Makai Ágnes vezetésével rendezett kiállításon.

⁴⁷ HL KMTR 1. doboz. III/4. 31.222/Elnökség–1944. sz. Csatay Lajos honvédelmi miniszter átírata. Budapest, 1944. IV. 25. (A Rend alapszabályaihoz 1878. X. 21-én fűzött magyarázó rendelkezések E) pontja a rendi járadékok számát és összegét szabályozta. Lásd: Függelék.)

⁴⁸ HL KMTR 1. doboz. III/1–3. Káptalani ülések jegyzőkönyvei és egyéb káptalani iratok. III/3. 3. káptalan. 98–130. főlő.

⁴⁹ Kovarcz Emil (Felsőíreg, 1899. II. 4 – Budapest, 1946. V. 3.) politikus, m. kir. őrnagy. 1922–1931 között csendőrtiszt, 1931–1938 között a Ludovika Akadémia tanára. 1938-ban nyugállományba vonult. 1938-tól a Nyilaskeresztes Párt tagja, 1939-től országgyűlési képviselő. 1944. X – 1945. III. között tárca nélküli miniszter a nemzet totális mozgósítására és harcba állítására. 1945-ben amerikai fogságba került. A budapesti népbíróság háborús bűnősként halálra ítélte, kivégezték. (Magyar Nagylexikon. 11. k. Budapest, 2000. 398. o.)

leégett – további intézkedésig a lakásomon látom el [...]”⁵⁰ – olvashatjuk az 1945 márciusában írott feljegyzésben. Az utókor szemszögéből nézve nem helyeselhető eléggé a rendi ügyvivő fenti álláspontja, hiszen így legalább valami megmaradt a pusztulás közepe. Góthay egyébként a vázolt, nem könnyű helyzetben is akkurátusan képviselte a rendlovagok érdekeit. A M. kir. Honvédelmi Minisztérium Számvevőségének „Gyepü 2.”-re, 1944. november 28-án küldött levelében arról érdeklődött, hogy a Mária Terézia Rend tagjai részére „a 89.300/Eln.–1943. sz. H. M. rendelettel kiutalt havi járadékok f. év december és 1945 január havában, a vonatkozó újságközleményben megjelölt módon, a 'Nyugellátási lappal' felvehetők-e vagy erre más intézkedés történik.”⁵¹

A rendi ügyvivő egyébként már 1945. március 15-én az új magyar kormány miniszterelnökéhez, dálnoki Miklós Bélához eljuttatandó beadványt fogalmazott, amelyben a Rend helyzetét, jövőjét és az elmaradt káptalani ülés megtartásának lehetőségét körvonalazta. A szöveg intézkedést kért arra nézve, hogy a Rend nagymesteri teendőit az államfő helyett ideiglenesen ki lássa el? Felkínálta azt a kézenfekvő lehetőséget, miszerint Horthy kormányzó lemondása folytán kívánatos volna, ha az államfői tisztség betöltésének megoldásáig a nagymesteri teendőknek azt a részét, amely a folytonosság fenntartásához szükséges, a Rend kancellárja végezhetné. (Ekkor Szurmay, aki hosszú ideig Habsburg József helyetteseként működött, még élt.) A beadvány részletesen foglalkozott a rendlovagok, illetve özvegyeik igazoltatásával, s az igazoltak járadékainak kiutalására vonatkozó rendelkezésekkel, úgyszintén a rendi tisztviselők járandóságainak és a rendiroda dologi szükségleteinek fedezésére vonatkozó intézkedésekkel. Góthay írásához Janky Kocsárd két igen figyelemre méltó mondatot fűzött hozzá III. 18-án: „Az alapszabályok esetleges megváltoztatására *kizárólag* a nagymesteri teendőket ellátó *valóságos* államfő hivatott, a helyettese *nem*. Ebben az értelemben változtattam meg a fogalmazványt; elvi döntést, hogy a rend megmaradjon-e vagy megszűnjön, a Miniszterelnöktől tehát nem kérünk.”⁵²

Válaszként napvilágot látott az ideiglenes nemzeti kormány 1945. június 20-iki, 3.990/1945. M. E. számú rendelete a Mária Terézia Katonai Rend működésének megszüntetéséről, amelyet Miklós Béla miniszterelnök írt alá:

„1. §. A [...] Rend működése a jelen rendelet hatálybalépésével Magyarországon megszűnik. [...] a Rend jelvényeit a jövőben adományozni nem lehet, intézményei feloszlanak.

2. §. A korábban adományozott jelvényeket a jogosultak továbbra is viselhetik és megmaradnak járandóságaik élvezetében is.”⁵³ A rendelet végrehajtásáról a honvédelmi miniszternek kellett gondoskodnia.

A rendelet szövege indoklásként az Ideiglenes Nemzetgyűlés által 1944. december 22-én adott felhatalmazásra hivatkozott, de a bővebb kifejtést mellőzte. Az ideiglenes nemzetgyűlés naplója szerint ekkor hoztak döntést és nyilatkoztak arról, hogy „az ideiglenes nemzeti kormány hatályon kívül helyezi az összes néppellenes törvényt és rende-

⁵⁰ HL KMTR 1. doboz. III/7. Irattár 1945. 11/KMTR–1945. sz. „Katonai Mária Terézia Rendre intézkedést kér. A Magyar Miniszterelnök Úrnak, Debrecen.” Budapest, 1945. III. 16. (Kézrel írott fogalmazvány)

⁵¹ HL KMTR 1. doboz. III/6. 184/KMTR–1944. sz. Választ „Gyepü II.”-ről XII. 11-én kapott, amely szerint „a H. M. [...] központi igazgatás dologi kiadási csekkszámjáról lesznek postatakarékpénztár útján kiutalva” az összegek. 2962/Számv. 1.–1944. sz. „A rend tagjai részére 1945. január havától folyósítandó járadékok.”

⁵² HL KMTR 1. doboz. III/7. Irattár 1945. 11/KMTR–1945. sz. „Katonai Mária Terézia Rendre intézkedést kér. A Magyar Miniszterelnök Úrnak, Debrecen.” Budapest, 1945. III. 16. (Kézrel írott fogalmazvány)

⁵³ *Magyar Közlöny*, 1945. 65. sz. 4. o.

leteket”, továbbá „felosztatja az összes nyilas és egyéb népellenes szervezeteket.”⁵⁴

Janky és Góthay a megszüntető rendelet megjelenése után erről tudósító, s egyúttal a márciusi levélben felvetett kérdésekre, pl. a káptalani ülés megtartásának lehetőségére reagáló, azonos szövegű, rövid választ kapott Miklós Bélától. „Van szerencsém nagybecsű tudomására hozni, hogy f. évi július hó 1-én a 65. számú Magyar Közlönyben megjelent 3990/1945. M. E. számú rendelet a Katonai Mária Terézia Rend megszüntetéséről intézkedik. Ebből kifolyólag a Rend Kárpátaljának [sic! Nyilván káptalanjának – a szerzők] összehívása, valamint a már beérkezett kérvények felülbírálása jelenleg nem időszerű.”⁵⁵

Janky, miután aláhúzta és kérdőjellel látta el a „Kárpátaljának” szót, az alábbi utóiratot fűzte kézírással a saját leveléhez: „A Katonai Mária Terézia Rend meglepő megszüntetéséről az újságból értesülve, felkerestem a Miniszterelnök urat annak tisztázása végett, hogy a Kormányzó által [...] 1944. november végére kitűzött és elrendelt – de elmaradt – 3. káptalani ülés a Kormányzó intenciójának megfelelően még megtartható legyen; tettem ezt káptalan elnöki minőségemben.

A káptalan tagok ugyanis 23 folyamodó kérvényét áttanulmányozva, teljesen felkészülve várták november végén a káptalan összehívását, ami azonban rajtuk kívül eső okokból elmaradt, mert a káptalan két tagja (br. Ungár és Oszlányi vezérőrnagy) a harc téren volt, s azoknak kikérése november végére eredménytelen maradt. A káptalan későbbi összehívását aztán a harchelyzet tette lehetetlenné.

Szóvá tettem ez alkalommal egyben – folytatódik Janky Kocsárd összegzése –, mily fájdalmasan érintette a rendtagokat a hosszas, fáradságos kutatások és tárgyalások után végre magyarnak elismert és nyilvánított Katonai Mária Terézia Rendnek egyszerű parancssal való s alapszabály ellenes megszüntetése, megjegyezvén, hogy erre vonatkozólag egy rendtag véleménye sem lett előzetesen [...] meghallgatva. Már pedig az autonóm rend megszüntetésének tulajdonképpeni – előttem ismeretlen – oka és célja bizonyára más módon is [...] orvosolható, illetve elérhető lett volna, anélkül, hogy a megszüntetést kellett volna elrendelni.

A miniszterelnök úr nem döntött azonnal a káptalan összehívását illetőleg, hanem megjegyezte, hogy az ügyet minisztertanács elé viszi. A döntésről írásbeli értesítést kértem.”⁵⁶

Janky Kocsárd, a káptalan elnöke tehát személyesen tiltakozott Miklós Béla miniszterelnöknél (a korábban elutasított folyamodónál!) a – szerinte – kifejezetten törvénytelen megszüntetési eljárás miatt, végül is teljesen eredménytelenül.

A rendiroda – Góthay – Vörös János⁵⁷ honvédelmi miniszter július 19-én kelt levelé-

⁵⁴ Az 1944. évi december hó 21-ére Debrecenbe összegyűlt, majd később Budapestre összehívott Ideiglenes Nemzetgyűlés naplója. Hiteles kiadás. Budapest, 1946. 23. o. (Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 2. ülése 1944. XII. 22-én, pénteken, Debrecenben.)

⁵⁵ HL KMTR I. doboz. III/4. 4213/1945. M. E. sz. Budapest, 1945. VII. 3. Miklós Béla levele „Góthay Béla Úrnak, vezérőrnagy. Budapest. Alkotmány u. 20.”; illetve „vitéz Janky [sic!] Kocsárd Úrnak, vezérezredes. Budapest. Közraktár u. 24.” A Magyar Miniszterelnökség bélyegzőjével, Miklós Béla miniszterelnök sk. aláírásával.

⁵⁶ Uo. Miklós Béla levele Janky Kocsárdnak. Janky kéziratoss feljegyzése. Pro domo. „Lásza Katonai Mária Terézia Rendiroda: Tudomásul! Kérem ezen ügydarabot iktatni s a rendiroda irattárába elhelyezni.” 1945. VII. 8.

⁵⁷ Vitéz nemes Vörös János (Csabrendek, 1891. III. 23 – Balatonfüred, 1968. VII. 23.) m. kir. vezérezredes, a M. kir. Honvéd Vezérkar főnöke, honvédelmi miniszter. 1921–1928 között a 3. vegyesdandár-parancsnokságon vezérkari tiszt, 1928–1931 között a M. kir. Honvédelmi Minisztérium alcsoportvezetője, 1931–1936 között a Hadakadémia tanára, 1936–1940 között a M. kir. Honvédelmi Minisztériumban osztályvezető. 1940. XI – 1941. VIII. között a m. kir. 2. gépkocsizó dandár parancsnoka, 1941. VIII – XI. között a m. kir. 1. hadsereg vezérkari főnöke. 1941. XI – 1943. II. között a M. kir. Honvéd Vezérkar főnökének hadműveleti csoportfőnöke, 1943. II – VIII. között a M. kir. Honvédelmi Minisztérium anyagi főcsoport főnöke, 1943. XI – 1944. IV. között a II. hadtest

ből értesült a további teendőkről. Az intézkedés meghatározta, hogy a Rend felszámolásának lebonyolítását 1945. augusztus 31-ig be kell fejezni, a Rend esetleg még működő intézményeit fel kell oszlatni, az esetleg meglévő jelvényeket, okmányokat az egyéb segédletekkel együtt a Hadimúzeum igazgatóságának kell átadni. Góthay utasítást kapott arra nézve, hogy a fejleményekről az érintetteket írásban tájékoztassa. „E kiadandó értesítésben tudtul kell adni a Rend megszüntetését, a jelvények viselésének további engedélyezését és hogy az érdekeltek járandóságait hol és mikor kapják. A lakóhely bejelentésére az érdekeltek figyelmét fel kell hívni. A rendlovagok részére a járadékok csak akkor folyósíthatók, ha magatartásukat az igazoló bizottság igazolta.

A járadékok [sic!] a nyugdíjjal párhuzamosan folyósítja a H. M. Házipénztára. A bejelentést már nem a Rend ügyvezetőségéhez, hanem a H. M. Illetmény és nyugellátási osztályhoz kell betérjeszteni.” – hangzott a miniszteri utasítás, amely foglalkozott a rendi tisztviselők felmentésével és illetményeik kifizetésével is. A miniszter levele kitért továbbá arra, hogy a „volt Királyi Várban a Rend iroda elégett helyiségében esetleg még későbbi időpontban előtálalható okmányok, felszerelés és berendezés felkutatására, továbbá azoknak a Hadimúzeumba való elhelyezésére a múzeum igazgatósága intézkedik.”⁵⁸

A Hadimúzeum parancsnoka, dr. Erdélyi Gyula⁵⁹ ezredes Görgy Aladár⁶⁰ könyvtári tisztet bízta meg a Mária Terézia Rend ügyeivel kapcsolatos teendővel. Július 23-án utasította, hogy lépjen érintkezésbe vitéz Góthay Béla nyugállományú vezérőrnagy, rendi ügyvivővel, továbbá tegyen írásbeli jelentést a Vár-beli rendiroda helyiségeiben előtálalt tárgyokról, s azok beszállításának mikéntjéről. Görgy eljárt az ügyben, de július 30-ig Góthayval többszöri próbálkozása ellenére sem tudott találkozni. A várkapitánytól viszont azt a tájékoztatást kapta, hogy a rendirodában „minden elpusztult. Ha mégis maradt anyag, az csak úgy lehetséges, hogy a Vezérőrnagy úr azt még a nagyobb bombázások előtt lakására vagy máshová elvitette, de berendezési tárgyairól nem lehet szó, mert azok a királyi palota tartozékai.”⁶¹ Augusztus 10-én azt jelentette Görgy a Parancsnokságnak, hogy végre megtalálta a lakásán Góthayt, akinél csak „rendíratok vannak egy kis csomagban, melyet e hó végéig személyesen fog Ezredes úrnak elvinni [...]”⁶²

parancsnoka. 1944. IV. 19 – X. 16. között a M. kir. Honvéd Vezérkar főnöke. 1944. X-ben átment a szovjet csapatokhoz, 1944. XII. 22 – 1945. XI. 15. között honvédelmi miniszter, 1944. XII. 23 – 1946. II. 21. között a Vezérkar főnöke. 1946. IX-ben nyugállományba vonult. (Szakály 2003. 369–370. o.)

⁵⁸ HL KMTR. 1. doboz. III/4. HM 27.918/Elns.–1945. sz. Katonai Mária Terézia Rendre vonatkozó intézkedés. (20.309/el. elns.–1945. sz.) Budapest, 1945. VII. 19.

⁵⁹ Dr. Erdélyi Gyula (Nagyanna, 1892. II. 16 – Budapest, 1949. II. 25.) m. kir. ezredes, történész, múzeumigazgató. 1918–1931 között a M. kir. Bocskay István Katonai Reáliskola, 1931–1932 között a Ludovika Akadémia tanára. 1932–1945 között a M. kir. Hadilevéltárban rendező és könyvtártiszt, 1940–1945 között a Hadilevéltár könyvtárának vezetője. 1932–1945 között a szegedi Horthy Miklós Tudománygyetem Bölcsészettudományi Karán a magyar hadtörténet tanára. 1945. IV. 20-án a Hadilevéltár és Múzeum parancsnoka, 1945. V. 15 – 1949. I. 18. között a Magyar Hadimúzeum parancsnoka (igazgatója). (Magyar múzeumi arcképcsarnok. Budapest, 2002. 235. o.)

⁶⁰ Görgői és toporczy Görgy Aladár (Liptószentmiklós, 1883. IX. 1 – Budapest, 1945. XI. 25.) gépészmérnök, múzeumi könyvtáros. 1932–1945 között a M. kir. Hadtörténelmi Múzeum könyvtárosa. 1945. III–VI. között szovjet hadifogoly. (Magyar múzeumi arcképcsarnok. Budapest, 2002. 325–326. o.)

⁶¹ HL A Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum, valamint jogutódainak iratai (A továbbiakban: Saját irattár.) Hadtörténelmi Múzeum iratai (A továbbiakban: Hmúz.) 37/Kt. Hmúz.–1945. sz.

⁶² HL Saját irattár. Hmúz. 37/Kt. Hmúz.–1945. sz.

A KATONAI MÁRIA TEREZIA-RENDE
IRODÁJA

1

29./KMTR. szám.

1945.
Katonai Mária Terézia Rend működésének
megszüntetése folytán okmányok, iratok
stb. átadása megőrzésre.

Magyar Hadimuzeum Igazgatóságának

Budapest, 1945 évi augusztus hó. 28. -án.

B u d a p e s t .

F.é.VII.19.-én kelt 27918./Elngs.-1945.sz.H.M.rendeletre:

a Katonai Mária Terézia Rend felosztott irodájában őrzött ok-
mányokat, iratokat és egyéb segédleteket a csatolt nyugta és el-
lennyugta szerint, további megőrzésre átadom.

Kérem az átvételt a csatolt nyugta aláírásával igazolni.

Csomag melléklet.

St. J. J. J. J. J.
Ügyvivő.

MAGYAR HADIMUZEUM	
PARANCSNOKSÁG.	
Dátum: 945. augusztus 28. n.	
37/Kt. Husz. csom.	
945.	

*Átvétel után it. a csomag megőrzése a Hadimu-
zeumban történik kérem.*

945. VIII. 28.

St. J. J. J. J. J.
Magyar Hadimuzeum parancsnoka

37/Kt. Husz. - 945.

6. kép

Ennek az anyagnak az átadása 1945. augusztus 28-án történt meg. (Az átadás kísérő okmányát l. az előző oldalon.) Góthay kézzel írott jegyzéke szerint az alábbiakat tartalmazta:

„I.) Káptalani iratok:

1. Káptalan jegyzőkönyve: 90/KMTR–1942. 14 szavazólappal, kérvények nélkül.
 2. Káptalan jegyzőkönyve: 111/KMTR–1943. 56 szavazólappal, kérvények nélkül.
 3. Káptalan előkészített jegyzőkönyvének fogalmazványa.
 3. Káptalanhoz beérkezett kérvények kimutatása.
- Tapasztalatok a kérvények hiányosságairól (fogalmazvány).
- v. Oszlányi Kornél vörgy. vélemény lapjai lezárt borítékban: 181/KMTR–1944.

II.) Iktatókönyv, irattár:

Egy drb. iktatókönyv 1942. VII. 1-től 1945-ig bez. VIII. 29-ig.

Fontosabb rendeletek gyűjtője.

Irattári ügydarabok jegyzéke 1928–1943.

Irattári egyes ügydarabok 1944-ből.

Irattár 1945-ből.

III.) Egyéb segédletek:

Átalány előjegyzés 1–44 okmány melléklettel.

Postakönyv 1943. II. 1-től 1945. VIII. 25-ig.

Kör-, fejbélyegző, bélyegzőpárna.”⁶³

Góthay még két pontból álló megjegyzést fűzött a szöveghez:

„1.) A kir. várpalotában elhelyezett rendiroda beégett és beomlott, az iroda felszerelése, iktatókönyvek és irattár 1928-tól, régebbi átalányelőjegyzések, pénztári naplók, leltárak, könyvtár, festmények, 9 drb. rendi jelvény, írógép, telefonkészülék és a bútorzat elpusztult.

2.) A Hadimúzeumban letétben lévő, a rend tulajdonát képező Mária Terézia szoba értékeit a Hadimúzeum igazgatósága őrizte.”⁶⁴

Az átadás 1945. augusztus 28-án zajlott le, a csatolt nyugta hivatalosan tanúsítja, hogy a csomag a Hadimúzeumba került letétbe. Az irat utolsó oldalán rögzített, 3 évvel későbbi adatok az anyag végleges elhelyezését dokumentálják: Annyok Károly⁶⁵ százados, levéltári osztályvezető-helyettes aláírásával igazolta, hogy 1948. június 24-én az ira-

⁶³ HL Saját irattár. Hmúz. 37/Kt. Hmúz.–1945. sz.

⁶⁴ HL Saját irattár. Hmúz. 37/Kt. Hmúz.–1945. sz.

⁶⁵ Annyok Károly (Debrecen, 1919. VII. 22 – ?, ?) m. kir. főhadnagy, honvéd százados. 1941-ben elvégezte a Ludovika Akadémiát. 1941–1945 között a m. kir. 25. honvéd gyalogezrednél, 1945. IV – 1947. IV. között a Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Csoportfőnökségén szolgált. 1947. IV–X. között az I. kerületi parancsnokság személyi tartalékában volt, 1947. X – 1948. XII. között a Honvéd Levéltár és Múzeum munkatársa. 1947. X – 1948. III. között az Iratrendező alosztály vezetője, 1948. III–XI. között az Irodalmi alosztály vezetője, majd 1948. XI–XII. között előadója. 1948. XII-ben lemondott rendfokozatáról. (HM HIM KI 254/1518. sz. tiszti okmánygyűjtő; HL Saját irattár. Intézeti parancsok. 17/47., 2/48. és 16/48. sz., illetve 11/47. és 2/49. sz. vezénylési könyv.)

tokat levéltári megőrzésre átvette; dr. Csillag Ferenc⁶⁶ százados pedig ugyanezen a napon a bélyegzők átvételét hitelesítette aláírásával. Immár nem letétként kezelték a tárgyakat, mivel azok múzeumi leltári számot – 0010–0011/Bé – is kaptak.⁶⁷ (Napjainkban is ezeken a számokon szerepelnek a nyilvántartásban.)

1945. augusztus 29-én Góthay Béla jelenthette a honvédelmi miniszternek, hogy „a Katonai Mária Terézia Rend működésének megszüntetése folytán, az elrendelt felszámolást az alábbiak szerint hajtottam végre:

A rendlovagokat és özvegyeket megfelelően értesítettem és felhívtam, hogy járadékaik folyósítása végett pontos lakcímüket haladéktalanul jelentsék be a H. M. illetmény és nyugellátási osztálynak; a rendlovagok egyidejűleg jelentsék azt is, hogy mely igazoló bizottság, mikor, mily sz. határozatával igazolta.

A rendirodának a postatakarékpénztári folyószámláját felmondtam és a rendiroda javára fennmaradt követelést a H. M. 177015. sz. átmeneti letéti csekkszámájára utaltattam át.

A rendirodából megmaradt okmányokat, iratokat és egyéb segédleteket a Hadimúzeumnak, okmányváltás mellett, további megőrzésre átadtam.

A rendi tisztviselők a fenti rendelettel meghatározott illetményeiket a H. M. házi-pénztárától felvették.”⁶⁸

1945. január 1-jén az ügyvivő nyilvántartása szerint a magyar Rendnek 15 lovagja volt. A feloszlítás idejére ketten külföldre kerültek (Horthy Miklós és József főherceg), ketten meghaltak (Szurmay Sándor 1945. III. 26-án, Seydl Jenő 1945. VII. 29-én), néhányan ismeretlen helyen tartózkodtak.⁶⁹ A jegyzéken 10 rendlovag özvegye is szerepelt.⁷⁰

További, arra vonatkozó hivatalos forrás, hogy a lovagok és özvegyek meddig részesültek a beígért nyugdíj-kiegészítésben, a kutatás jelenlegi állásánál nem ismeretes. Egyetlen adatunk van mindössze arra nézve, hogy Heim Géza⁷¹ özvegye 1946. december 1-jén kapott utolsó alkalommal járadékot.⁷²

⁶⁶ Dr. Csillag Ferenc (Budapest, 1907. X. 31 – Budapest, 1989. IV. 26.) m. kir. százados, MN ezredes, fegyvertörténész, múzeumigazgató. 1932-ben elvégezte a Tüzérszertisztítási Iskolát, majd lőszerügyi előadó a budapesti Fegyverszertárban és a m. kir. Honvédelmi Minisztériumban. Jogi doktorátust szerzett a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen 1940-ben. 1943. X – 1945. II. között a M. kir. Hadtörténelmi Múzeum kiállítási osztály-vezetője. 1944 őszén részt vett a múzeum gyűjteményeinek evakuálásában. Budavár ostromát a Hadimúzeum épületében rejtőzve élte át. 1945. II – 1947. VII. között szovjet hadifogoly. 1947. X-től a Honvéd Levéltár és Múzeum osztályvezetője, 1950. XI – 1971. XII. között az Országos Hadtörténelmi Múzeum parancsnoka. 1962-ben elvégezte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiát. 1939-től a Magyar Numizmatikai Társulat tagja, 1970–1979 között elnöke. (Magyar múzeumi arcképcsarnok. Budapest, 2002. 166. o.)

⁶⁷ HL Saját irattár. Hmúz. 37/Kt. Hmúz.–1945. sz.

⁶⁸ HL KMTR I. doboz. III/7. 30/KMTR–1945. sz. Katonai Mária Terézia Rend irodájának felszámolását jelenti (fogalmazvány). Budapest, 1945. VIII. 29.

⁶⁹ HL KMTR I. doboz. III/7. 1/KMTR–1945. sz. Névjegyzék. 1945. I. 1.

⁷⁰ HL KMTR I. doboz. III/7. 2/KMTR–1945. sz. Névjegyzék az elhunyt rendlovagok özvegyeiről. 1945. I. 1.

⁷¹ Vitéz báró san martino del carsói Heim Géza (Nagyszentmiklós, 1888. IV. 20 – Budapest, 1942. III. 3.) cs. és kir. százados, m. kir. vezérőrnagy. 1909–1911, majd 1912–1916. V. között csapattiszt, 1916. IX – 1917. XI. között kiképzőtiszt beosztásokban szolgált. 1917. XI – 1918. VI. között a Mária Terézia Katonai Rend rendi káptalanjához vezényelve, 1918. VI–X. között József főherceg személyi segédtszije. 1919–1928, illetve 1934–1941 között csapattiszt beosztásokban szolgált (1940. II. 1 – 1941. IX. 1. között a m. kir. 2. gyalogdandár parancsnoka), 1928–1934 között a Ludovika Akadémia tanára. 1917-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét. (*Felszeghy*: i. m. 257. o.; *Szakály* 2003. 131. o.)

⁷² Az adatközlésért a leszármazottaknak köszönetünket fejezzük ki.

DR. VITÉZ KOSSUTH FERENC

ÜGYVED

a Magyar Nemzeti Bank Ügyésze

és a Magyar Nemzeti Bank Ügyésze

BUDAPEST, IX., NORTHY ISTVÁN-KÖRÜT 7

TELEFON: 184-498.

12.

Budapest, 1945. március 6.

vitéz G ó t h a y Béla ny.éll.vezérőrnagy urnak,
a katonai Kóroka Terézia-rend Igazgatójának

B u d a p e s t
V., Alkotmány-utca 20.

Igen tisztelt Vezérőrnagy Urak!

Tisztelettel értesítem, hogy apósem : vitéz bár.uzsoki S z u r -
m a v. Sándor ny.éll.vezérezredes, ny.honvédelmi miniszter, a katonai
Kóroka Terézia-rend Lovagkeresztjének tulajdonosa 6.évi március hó
26-án elhunyt. Temetése március 28-án volt a Kerepesi-út melletti te-
metőben a családi sírhelyben.

Őszinte tisztelettel vagyok Vezérőrnagy Urak

Vitéz Kossuth Ferenc

Vettem! Budapest, 1945. V. 9. -én.

IRÓDJA

12. /KMTR.szám.melléklet.
1945.

Elintézve a tulajdonosi részvényilatkozattal.

V/10.

Polgár

1/2

7. kép

Az alábbiakban a Mária Terézia Katonai Rend 1942–1944 közötti káptalani üléseinek a Hadtörténelmi Levéltárban található iratai közül az 1. káptalan jegyzőkönyvét és szavazólapjait, valamint a 3. káptalan jegyzőkönyvének fogalmazványát és szavazólapjait teljes egészében, míg a 2. káptalan anyagából – a nagy terjedelembre való tekintettel – csak a jegyzőkönyvet, illetve a dr. Merész László tartalékos hadnagy, vitéz Oszlányi Kornél vezérőrnagy és Duska László százados haditetteire vonatkozó szavazólapokat közöljük, mivel a káptalan hármukat javasolta a Mária Terézia Katonai Rendbe való felvételre.

A közreadott ismeretanyag és az alább közölt források nyilvánvaló hiányosságokat is mutatnak. Ezek között említhető, hogy a haditettek valós kiértékelésére egyelőre nem tudunk vállalkozni, hiszen az eredeti – minden bizonnyal vaskos – beadványok, amelyek a részletes tényleírásokat tartalmazzák, ebből az irat-együttesből a pusztulás folytán teljesen hiányoznak.

Mindezek ellenére a publikált anyag a magyar, illetve a második világháborús általános kitüntetés-történet fontos, értékes és érdekes részét jelenti. Ugyanakkor a Mária Terézia Rendre felterjesztett tisztek hőstetteihez fűzött parancsnoki és káptalani ülnöki vélemények számos érdekességet rejthetnek a korszakkal, a témával, vagy az egyes személyekkel foglalkozó hadtörténészek számára is.

A rendi káptalanok forrásanyagának betűhív szövegközlésétől el kellett tekintenünk, mivel a káptalani ülnökök olykor egészen eltérő megnevezéseket, rövidítéseket és jelöléseket alkalmaztak – túlnyomórészt kézzel írott – véleményeikben. A helységnevek esetében az eltérések különösen szembeötlők. Így – a követhetőséget és szakmai szempontokat szem előtt tartva – egységes rövidítés- és névhasználat mellett döntöttünk.⁷³

A Mária Terézia Katonai Rend alapszabályainak a forrásokban hivatkozott pontjait – az érthetőség és követhetőség érdekében – lábjegyzetben idézzük. Ezeknek a szövege érezhetően befolyásolta a parancsnoki, illetve káptalani ülnöki vélemények szóhasználatát is, ami ugyancsak indokolja közlésüket.

⁷³ A földrajzi nevek esetében az alábbi kiadvány névhasználatát tekintettük irányadónak: Russisches geographisches Namenbuch. I–X. kötet. Wiesbaden, 1964–1981. Írásunkban a névkönyvben szereplő cirill betűs földrajzi nevek magyar fonetikus átírásai szerepelnek.

RÖVIDÍTÉSEK

alez. – alezredes	MKBÉ – Kormányzói Dicsérő Elismerés
altbgy. – altábornagy	Magyar Koronás Bronzérme (Signum
br. – báró	Laudis)
dd. – dandár	MKEÉ – Újólagos Kormányzói Dicsérő
elg. – ellenség(es)	Elismerés Magyar Koronás Ezüstérme
ezd. – ezred	(Signum Laudis)
ezds. – ezredes	MTAVÉ – Magyar Tiszti Arany Vitézségi
fhdgy. – főhadnagy	Érem
fő. – folyamőr	ns. – nemes
g. – gazdaszáti	nyá. – nyugállományú
gá. – gépágyús	oszt. – osztály, osztályú
gk. – gépkocsizó	örgy. – őrnagy
gv. – gépvontatású	pc. – páncélos
gy. dd. – gyalogdandár	pcgk. – páncélgépkocsi
gy. e. – gyalogezred	pct. – páncéltörő
hdgy. – hadnagy	pk. – parancsnok
hdm. – hadidíszítménnyel	pság. – parancsnokság
hds. – hadsereg	psz. – próbaszolgálatos
hdt. – hadtest	szak. – szakasz
hgy. – hegyi	szd. – század
HK – Honvédségi Közlöny	szds. – százados
ho. – hadosztály	t. – tartalékos
honv. – honvéd	táb. – tábori
hsz. – hadiszalagon, hadiszalagos	tbk. – tábornok
hu. – huszár	tü. – tüzér, tüzérség(i)
k. ho. – könnyű hadosztály	v. – vitéz
KMTR – Mária Terézia Katonai Rend	vezds. – vezérezredes
kp. – kerékpáros	vífkp. – vezérfőkapitány
lg. – lovag	vk. – vezérkari
lgv. – légvédelmi	Vkf. – Honvéd Vezérkar főnöke
lov. – lovas	vkf. – vezérkari főnök
löv. – lövész	vörgy. – vezérőrnagy
MÉR – Magyar Érdemrend	zlj. – zászlóalj
	zls. – zászlós

A Katonai Mária Terézia Rend Magyar Irodája

90/KMTR–1942.

Jegyzőkönyv a Katonai Mária Terézia Rend

1. sz. káptalani ülésének lefolyásáról 1942. V. 27-én⁷⁴

Jelen vannak: v. ns. bulcsi Janky Kocsárd nyá. vezds. mint elnök; v. lg. spondalungai Metz Rezső nyá. altbgy., ns. szentkereszthegeyi Kratochvil Károly nyá. altbgy., Wulff Olaf Rikárd nyá. fő. vfkp., Seydl Jenő nyá. vörgy., v. br. bukove-brdoi és ujsciei Ungár Károly ezds. és dr. ns. sédeni Ambrózy György nyá. szds. mint káptalani tagok; és ns. szászkabányai Hoffmann Géza nyá. vörgy. rendi ügyvivő mint jegyzőkönyvvezető

Tárgy: v. lófő dálnoki Miklós Béla altbgy-nak 46/KMTR–1942. sz. alatt és v. Vattay Antal vörgy-nak 47/KMTR–1942. sz. alatt a KMTR-be való felvétele iránt benyújtott kérvényüknek elbírálása.

Megnyitás: Az elnök megnyitja az ülést és üdvözli a jelenlevő káptalantagokat első ügyködésük alkalmából. Felhívja a figyelmet arra, hogy a tárgy felett vitának itt nincs helye, mert a káptalan minden tagja köteleességszerűen, legjobb tudása szerint papírra vetette már lelkiismeretes véleményét, úgyhogy ennek eredményeképpen fogja majd a szavazattöbbség a döntést meghozni. Behatóbb tárgyalásnak csak akkor volna helye, ha a szavazatok aránya egyenlő lenne, ami azonban itt nem állhat fenn, miután a tagok száma páratlan (7).

Haditettek ismertetése: Az elnök eltekint az egyes haditetteket ismertető iratok és tanúsítványok felolvasásától, miután azok a rendtagok között köröztettek, tehát ismeretesek. Rámutat azonban arra, hogy az alapszabályok követelte 6 tanú bizonylata, valamint a parancsnoki véleményezések mindkét kérvényben hiányzanak, ami talán annak tulajdonítható be, hogy tulajdonképpen fegyvertény nem volt, s így nem volt miről tanúskodni.

Kérvények véleményezése: Az elnök megjegyzi továbbá, hogy a pályázók kérvényének köteleességszerű véleményezése megilleti ugyan természetesen a szervezetszerű, békebeli előljárókat, de itt – az alapszabályok szellemében is – tulajdonképpen a harctéri előljárók és parancsnokok véleményeinek kell a mérvadónak lennie, ha azok véletlenül más, idegen hadseregbeliek volnának is, mint éppen a jelen két esetben is. Hiszen éppen a haditettekhez való hozzászólással, azoknak igazolásával és az általános helyzetre való esetleges kihatásuk megállapításával járulhatnak ők leginkább hozzá, hogy a kérvények feletti döntés megejtéséhez lehetőleg teljesen tiszta kép alakulhasson ki. Más irányú vélemény vagy javaslat amúgy sem érintheti a káptalan hatáskörét, úgyhogy a káptalan például a Vkf. véleményében foglalt zárójavaslatát sem teheti magáévá, mert a KMTR-re való érdemességnek a megítélése és elbírálása kizárólag a rendi káptalant illeti meg.

Szavazás: Ezek után felkéri az elnök a tagokat a borítékolt vélemények felbontására, s elrendeli azoknak felolvasását és utána a jegyzőkönyvhöz való csatolását, és pedig a rangban legfiatalabb rendtagtól fölfelé a legidősebbig. A felolvasott vélemények eredményeképpen a felvételre vonatkozó javaslatok következőleg oszlanak meg: Miklós altbgy-nál igenlő 0, nemleges 7; Vattay vörgy-nál igenlő 0, nemleges 7. A többség véleménye szerint tehát v. lófő dálnoki Miklós Béla altbgy. fegyverténye 7 szavazattal 0 ellenében a KMTR-be való felvételre alkalmasnak *nem* találtatott; a fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.; v. Vattay Antal vörgy. fegyverténye 7 szavazattal 0 ellenében a KMTR-be való felvételre alkalmasnak *nem* találtatott; a fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Javaslat: Ezek után a káptalan a következő javaslatot terjeszti elő: A pályázók fegyvertényének teljes méltánylása mellett egyik sem volna a KMTR-be fölveendő.

Zárószó: Az elnök tudatja, hogy az imént letárgyalt két kérvényen kívül még 6 olyan pályázó jelentette be folyamodó szándékát, akik bizonylataikat a kitézött határidőig nem tudták megszerelni. Elnök végül elrendeli, hogy a kérvények az összes iratokkal e jegyzőkönyvhöz csatoltassanak.

⁷⁴ HL KMTR III/1–3. Káptalani ülések jegyzőkönyvei és egyéb káptalani iratok. III/1. 1. káptalan. 1–18. fólió.

nak és döntés végett a kancellár úr Ő kir. Fensége útján a nagymesteri teendőket ellátó Kormányzó Úr Ő Főméltósága elé terjesztessenek. Megköszönve a tagok ügyködését, egyben a legszigorúbb titoktartás kötelezettségére hívja fel a figyelmet, s az ülést bezárja.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: dr. sédeni Ambrózy György nyá. szds.

A pályázó neve és rendfokozata: v. lófő dálnoki Miklós Béla vörgy. [sic!]⁷⁵

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: A Vkf. véleménye tökéletesen megvilágítja a haditényt, így alábbi megjegyzéseim alapján véve ismétlések.

1.) Csak Golovanyevszktől délre jelentettek elg-et.

2.) Másfelől a kérdéses lov. dd. nem volt veszélyeztetve.

3.) Kiderült, hogy itt csak kisebb elg. erőkről volt szó (2 lov. és 1 gk. szd.), amelyek még elmulasztott ellenintézkedések esetén sem jelentettek volna komolyabb veszélyt.

4.) A csapatok biztosítása kötelező.

Tehát a KMTR elnyeréséhez szükséges alapfeltételek hiányoznak. Éspedig: a kötelességen felüli öntevékenység és a haditénynek döntő jelentősége az általános helyzetre.

(NB. Feltehető, hogy az elg. vk. munkák megjelenése után a kép világosabb lesz.)

A fegyvertény időpontja: Nem tudtam pontosan megállapítani.

Kelt: Budapest, 1942. V. 27.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. br. bukove-brdoi és ujsciei Ungár Károly ezds.

A kérvény száma: 46/KMTR-1942.

A pályázó neve és rendfokozata: v. lófő dálnoki Miklós Béla vörgy. [sic!]

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Döntőnek tartom a Vkf. [...] részletes állásfoglalását, amelyhez csatlakozom.

Lényeg: a gyorsadtest kelet felé való előnyomulását feladja, mert tudomást szerez, hogy az egyik örállomás veszélyeztetve van az umanyi gyűrűből kitört és dél felé előnyomuló elg. erők által. Észak felé csoportosul és támadáshoz előkészül.

A kitörő erők azonban gyengék voltak. Alárendelt erők 2 lov. és 1 gk. szd., amelyek a helyzetet lényegében nem befolyásolták volna még akkor sem, ha a kitört erők előretörése sikerrel járt volna.

A cselekmény nem meríti ki a KMTR alapszabályainak 3., 6. és 21. pontjaiban⁷⁶ lefektetett elveket, habár a ténykedés önálló, kezdeményező magatartásra mutat.

⁷⁵ Vitéz lófő dálnoki Miklós Bélát 1941. XI. 1-jével nevezték ki altábornaggyá.

⁷⁶ „3.-szor. Megmásíthatatlan és alapvető szabály gyanánt rendeljük, hogy senki, bárki legyen is az, magas születése, hosszú szolgálata, ellenségtől szenvedett sebesülések, vagy régebbi érdemek miatt, még kevésbbé [sic!] azonban pusztá kegyből és mások ajánlására, hanem egyesegyedül [sic!] csak az vételessék fel a Rendbe, aki nemcsak becsület és kötelesség szerint teljesen kimerítette kötelmeit, hanem aki ezenfelül még valamely különösen bátorszívű [sic!] tettel is kitént, vagy aki nemcsak okos és katonai szolgálatunk javára irányuló javaslatot tett, hanem ennek végrehajtásában jeles vitézséggel közre is működött. [...]

6.-szor. A rendtagok két osztályba, nevezetesen a nagykeresztesek és a lovagok osztályába sorolnak. Lovagul az vételessék fel, aki másokat valamely kivételesen bátor tettel fölülmúlt, míg a nagykereszt csak annak van szánva, aki a bátorságot okos és olyan magatartással egyesíti, amely egyik vagy másik hadivállalkozás szerencsés eldöntésére üdvös befolyást gyakorolt. [...]

21.-szer valóban nehéz az ilyenemű tetnek valamennyi körülményét minden lehetséges és ésszerű elővigyázatosság alkalmazása mellett alaposan megvizsgálni és értékét helyesen lemérni, elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk, rendi káptalanunknak megmásíthatatlan zsinórmértékül szeme elé tárni, hogy mindazok a tetek, amelyek felelősség nélkül abba is maradhattak volna, de mindazonáltal végrehajtottak, méltóak a Rendre. Például: ha valamelyik tiszti külön parancs nélkül támadást intéz és nemcsak megfontoltan mindent előkészít, de a végrehajtásnál személyes bátorságot is mutat, magatartásával az alárendelt legénységet sarkalja [sic!], sáncot, üteget vagy más megszállt helyet elfoglal; ha az ellenséges csapatok közt rést észlel s ezt a hasznot igénybe vevő körülményt parancs bevarása nélkül szolgálatunk javára kihasználja, ha valamely veszélyes vállalkozásra önként ajánlkozik és az neki sikerül; ha ütközetben azon a szárnyon, amelyen van, dandárával, századával vagy osztagával saját kezdeményezéséből olyan mozdulatot hajt végre, amelyből egy hadtestre, vagy esetleg az

A fegyvertény időpontja: Kapcsolatos v. Vattay vörgy. kérvényével. Megbízhatóan nem állapítható meg, így a katonai rang (KMTR alapszabályok 34. pont 2. bekezdés⁷⁷) jönne tekintetbe.

Kelt: Budapest, 1942. V. 27.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: Seydl Jenő nyá. vörgy.

A kérvény száma: 46/KMTR-1942.

A pályázó neve és rendfokozata: v. lófő dálnoki Miklós Béla altbgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: A Vkf. a kérvény véleményezésében, a fegyvertény minden mozzanatára kitérve, a legmesszebbmenő tárgyilagossággal, kételyt eloszlatóan megállapította, hogy az a KMTR mértékét nem üti meg.

A Vkf. véleményének összefoglalásában még felemlíti, hogy az elbírálás tárgyát képező fegyvertény – a jelenben – csak akkor volna figyelembe veendő, hogyha azt a honvédség avagy a KMTR érdekei kívánatosá tennék.

Ilyen okok nézetem szerint azonban ma, midőn nagy és döntést hozó hadműveletek küszöbén állunk, nem forognak fenn.

Végül csak azt jegyzem meg, hogy még a legkisebb harcászati egység pk-át is a felelősségre vonást kiváltó kötelességmulasztás vádjá illetné, ha az ilyen, vagy hasontermészetű helyzetekben minden öntevékenységet mellőzve még parancsokra is várna arra nézve, hogy mitévő legyen.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Budapest, 1942. IV. 24.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: Wulff Olaf nyá. altengernagy

A kérvény száma: 46/KMTR-1942.

A pályázó neve és rendfokozata: v. lófő dálnoki Miklós Béla altbgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Az I. gyorshadtest a fegyvertény időszakában nem került veszélyeztetett helyzetbe és nem volt alkalma nagyobb harci tevékenységre, ámbár a vezetés kifogástalan volt. Az észak felé való biztosításra és felderítésre – amely az egyetlen öntevékeny intézkedés volt – mind az I. gyorshadtest, mind az I. lov. ho. pk-a – noha meg nem határozható időközben – parancsot adott, annak mérvadó kihatása a hadi helyzetre azonban nem volt, mert csak kisebb elg. harci crókkal álltak szemben. Így Miklós altbgy. és Vattay vörgy. ugyanazon fegyvertényre – Vattay alantasi minőségben – hivatkoznak, így a két kérvény azonos elbírálás alá esik. V. lófő dálnoki Miklós Béla a KMTR-be felvételre nem javasolható.

Kiváló fegyvertény csak Merész zls. eredményes támadása túlerővel szemben volt, amely az orosz csapat előtörését tényleg megghiúsította.

Különböen mindkét kérvény elbírálásánál teljesen egyetértek a Vkf. azon véleményével, hogy kérvények elbírálása jelenleg nem időszerű, mert be kellene várnunk a háború végét, hogy az elg. részéről is adatokkal rendelkezünk a fegyvertény igazságos megítélhetése végett és akkor újabb igazolások alapján fenti kérvényeket is újabb elbírálás alá lehetne vetni. Ez esetben Merész zls. fegyverténye is szóba kerülhetne. Hogy Miklós altbgy. is utólag újabb német részről történt igazolást terjesztett elő is igazolja a Vkf. fenti véleményét.

egész hadseregére különös előny származik; ha valamely megvalósítható katonai terve, vagy más új felfedezése kapcsán a végrehajtással való hasznát hozhat, stb. Ehhez képest a hadseregnél és ennek minden hadtesténél valamennyi katonatisztnak meg kell engedni, hogy vezénylő tábormokának vagy törzstisztségének előadhassa azt, ami alkalmat teremthet számára, hogy az ellenség ellen valami előnyösöt végrehajtsa és ezzel ezt a kitértetést megszerezze. [...]” Függelék.

⁷⁷ „34.-szer. [...] Ellenben azok a rendtagok, akik egyazon időszaktól valók, katonai rendfokozatuk, több katonai rendfokozatú között pedig korrend és a vele járó rang szerint sorolnak. Ennek azután természetes következménye, hogy az az új nagykereszt, aki megelőzően már lovag volt, megelőzi rangban az ugyanazon avatásbéli más nagykeresztet, mely sorrend magában a Rend természetében rejlik és nemcsak annak állandóságát és díszét szolgálja, hanem annak az Általunk mindjárt kezdetben megállapított fősabálynak pontos követését is jelenti, hogy ennek a lovagrendnek adományozásánál egyesegyedül [sic!] a katonai érdemet kell figyelembe venni, még pedig a pályázók tetteinek időbeli sorrendjében. [...]” Függelék.

Mérlegelendő volna továbbá, hogy a káptalan ne terjesszen-e elő javaslatot a még el nem intézett, az első világháborúra vonatkozó kérvények elbírálására, amelyekre vonatkozólag fenti aggályok már nem merülnek fel, és tudomásom szerint több kérvény figyelemre méltó.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 1–7.

Kelt: Budapest, 1942. V. 27.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: szentkereszthegyi Kratochvil Károly nyá. altbgy.

A kérvény száma: 6750/el. 2. vkf.–1941., 15 pk/1941.

A pályázó neve és rendfokozata: v. lófő dálnoki Miklós Béla vörgy. [sic!]

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: v. lófő dálnoki Miklós Béla vörgy. fegyverténye *nem* üti meg azt a mértéket, amelyik érdemessé tenné, hogy a KMTR-be felvétessék. Az I. gyorshadtest pk. elhatározásai megfeleltek a harchelyzetnek, de nem emelkedtek ki a természetes köteles magatartásból, amely különös elbírálásra és elismerésre okot adnának. A vele szemben lévő elg. se képviselt olyan erőt, amely nagyszabásúvá tette volna a hadműveletét vagy fegyvertényét. Csak kisebb, az egérfogóból menekülő orosz osztagokról volt szó. A gyorshadtest pk. cselekedete és elhatározása nem volt olyan szabású, hogy lényeges vagy döntő befolyást gyakorolt volna az általános helyzetre. Természetesnek és nem különösnek tartom azt, hogy a gyorshadtest pk. a harchelyzetnek megfelelő intézkedéseket tett, a változó helyzet szerint képességének megfelelően cselekedett. Ha tehát a keleti irányban való előnyomulást részben feladta és észak felé támadni akart, az nem különös érdem, hiszen semmi nagyobb elg. erők tömegtámadása nem nehezítette meg az elhatározást, se nem tette súlyossá.

Merész zls. ügyes, bátor, de leginkább szerencsés viselkedése szép kitüntetésre érdemes, de az sem való a KMTR-be való felvételre.

Túl korainak találok az időt a KMTR adományozására. Az első világháborúban a nagy hadseregnek hatalmas arcvonalai és csatái valamint a háború hosszú tartama teremtettek olyan helyzeteket, ahol a háború tartama alatt világosan és lezáróan lehetett az érdemességet megállapítani. Most jelenben benn vagyunk a háborúban, eddig csak kisebb erők vettek részt a küzdelemben. Az előtűnik álló háborúban már nagyobb erők vesznek részt; ennek lezajlása után beérkező kérvények helyes és igazságos mérlegelése csak akkor történhetik meg igazán, amikor az elkövetett haditettek alkalmat adnak az összehasonlításra. Így azután csak igazán kimagasló fegyvertényekért kapható a magas kitüntetés, ilyenekért *nem*.

Mivel a Kormányzó Úr Ó Főméltósága amúgy is bőven megjutalmazta a kérvényezőt,⁷⁸ más kitüntetésre pótlólag javaslatom nincsen.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 2–6.

Kelt: Budapest, 1942. IV. 14.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: Metz Rezső nyá. altbgy.

A kérvény száma: 46/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: v. lófő dálnoki Miklós Béla altbgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Az Umanynál körülzárt orosz erők egy részének 1941. VIII. 6-án történt kitérés ki- sérleténél, részben saját kezdeményezésből célirányos intézkedéseket tett, ezek a rendszabályok azonban már csak azért sem érvényesülhettek, mert egy felderítőosztag kivételével csapatai egyáltalán harcba sem kerültek és a kitért orosz csapatrészek megsemmisítését más csapatok időközben már elvégezték.

Ezek a kitért orosz csapatrészek különben is számbelileg gyengék voltak, úgyhogy eme erők sikeres kitérése sem befolyásolta volna lényegesen az általános helyzetet. Végül megemlítem, hogy a magától értendő [sic!] támadás elhatározása – tekintettel az elg. és a baráti csapatok helyzete – semmi különösebben kiváló bátorságot nem igényelt.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Klotildliget, 1942. V. 9.

⁷⁸ Vitéz lófő dálnoki Miklós Béla vezérőrmagy „hadtestének az ellenség előtt való eredményes vezetéséért” a Magyar Érdemrend hadiszalagos, kardos középkeresztjéhez megkapta a csillagot hadidíszítménnyel és kardokkal, 1941. IX. 15. (*Honvédségi Közlöny*, 1941/44. sz.)

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. bulcsi Janky Kocsárd nyá. vezds.

A kérvény száma: 46/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: v. lófó dálnoki Miklós Béla altbgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: A szándék, az elhatározás nem került végrehajtásra, minek folytán az nem is vált fegyvertényé; így a hdt. pk. vezetőképessége, valamint magatartása harc közben, illetve harcban sem juthatott kifejezésre. De elhatározásával is csak a kapott feladatának tett eleget, mert a szándékolt beavatkozás nem maradhatott volna el felelősség nélkül. Feladata ugyanis az volt, hogy Pjervomajszkra előretörve, az elg. egyedüli visszavonulási útját elvágja és az ugyanoda előretörő pc. ho-okkal a gyűrűt az elg. körül bezárja. Mi természetesebb tehát, hogy a Golovanyevszktől északra kitört elg. déli irányban jelentett mozgását, illetve elvonulását meg kellett akadályozni, ami legalkalmasabban támadás által történik. A támadási szándék kifejezésre is jut különben már abban a hdt. intézkedésben is (4-én), amelyben a lovas dd. pk-ot egy zöm készen tartására utasítja esetleges más irányú alkalmazhatás céljából. A támadásra a hdt. pk. aztán annál inkább elhatározhatta magát, miután a Bugtól délre a románokkal szemben álló elg. a két utolsó napon nem tett kísérletet a folyón való átkelésre.

A hdt. pk. tényleírásának záró összefoglalójára megjegyzem: 1) ezáltal a kapott feladatának felelt meg; 2) gyors és erélyes harcbavetés nem is volt, – ezt akarta ugyan –, de csapatai közül csak Merész zls. különítménye állt harcban; 3) ezzel a hdt. pk. kötelességét teljesítette, s nem vonta el tulajdonképpen „erejének tetemes részét” eredeti feladatától, mert intézkedéseivel éppen eredeti feladatának tett eleget, amint azt már előbb kifejtettem, csak – mondjuk – nem érte még el zömével Pjervomajszk területét. A bevetés iránya azonban egy későbbi időpontban – tehát Pjervomajszk elérésével is – hasonló, adott esetben ugyancsak északi lett volna. Előljárói (harctéri) vélemények, valamint tanúbizonylatok hiányoznak, itt ugyanis nem annyira szervezetszerű, békebeli eljárások véleménye mérvadó, hanem a harctérické.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Budapest, 1942. IV. 25.

Pro domo: Utólag, 1942. V. 5-én bemutatott Miklós altbgy. egy levelet a német LII. hdt. vkf-étől (1941. XI. 25-én keltezve), amelyben utóbbi igazolja, hogy a pc. felderítésre Golovanyevszk felé 1941. VIII. 6-án 8-kor ő – Miklós altbgy. – adta a parancsot. Ez a véleményemen nem változtat.

Kelt: 1942. V. 5.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: dr. sédeni Ambrózy György nyá. szds.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Vattay Antal vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: A Vkf. véleménye tökéletesen megvilágítja a haditényt, így alábbi megjegyzéseim alapjában véve ismétlések:

1) Csak Golovanyevszktől délre jelentettek elg-et.

2) Másfelől a lov. dd. nem volt veszélyeztetve.

3) Kiderült, hogy kisebb elg. erőkről volt szó (2 lov. és 1 gk. szd.), amelyek még elmulasztott ellenintézkedések esetében sem jelenthettek volna komoly veszélyt.

4) A csapatok biztosítása kötelező.

Tehát a KMTR elnyeréséhez szükséges alapfeltételek hiányoznak. Vagyis a kötelességen felüli öntevékenység és a haditénynek döntő jelentősége az általános helyzetre.

(Feltehető, hogy az elg. vk. munkák megjelenése után a kép világosabb lesz.)

A fegyvertény időpontja: Nem tudtam pontosan megállapítani.

Kelt: Budapest, 1942. V. 27.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. br. bukove-brdoi és ujsciei Ungár Károly ezds.

A kérvény száma: 47/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Vattay Antal vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: A Vkf. [...] részletes állásfoglalását döntőnek tartom. Ehhez csatlakozom!

Lényeg: a lov. dd. pk. feladata volt a Bug Lozovata és Csizsova közötti folyamszakaszának dél felé való biztosítása.

A csoportosulás felvétele közben, áthallás útján értesül a lov. dd. pk., hogy a gruskai őrállomás az umanyi gyűrűből kitört elg. által veszélyeztetve van. A felderítést bevezeti, majd midőn értesül, hogy kb. 2 lov. szd. és 1 gk. szd. széjjel lett ugrasztva északi irányba támadásba csoportosul. Előnyomul, harcba azonban nem kerül. Csak a felderítésre kiküldött pgk. szak.

Alárendelt erők törtek ki, amelyek még sikeres előretörés esetén sem tudták volna a saját helyzetet felborítani.

A lov. dd. pk. ténykedése önálló és kezdeményező volt. Ez azonban nem meríti ki a KMTR alapszabályainak 3., 6. és 21. pontjaiban⁷⁹ lefektetett elveket.

A fegyvertény időpontja: Kapcsolatosan v. lófő dálnoki Miklós Béla vörgy. kérvényével. Megbízhatóan nem állapítható meg, így a katonai rang (KMTR alapszabályok 34. pont 2. bekezdés⁸⁰) jönne tekintetbe.

Kelt: Budapest, 1942. V. 27.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: Seydl Jenő nyá. vörgy.

A kérvény száma: 47/KMTR-1942.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Vattay Antal vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: A Vkf. a kérvény véleményezésében, a fegyvertény minden mozzanatára behatóan kitérve, a legmesszebbmenő tárgyilagossággal, kételyt eloszlatóan megállapította, hogy az a KMTR mértékét nem üti meg.

A Vkf. véleményezésének összefoglalásában még felemlíti, hogy az elbírálás tárgyát képező fegyvertény a jelenben csak akkor volna figyelembe veendő, hogyha azt a honvédség avagy a KMTR érdekei kívánatosá tennék.

Ilyen okok azonban nézetem szerint ma, midőn nagy és döntést hozó hadműveletek küszöbén állunk, nem forognak fenn.

Végül csak azt jegyzem meg, hogy még a legkisebb harcászati egység pk-át is a felelősségre vonást kiváltó kötelességmulasztás vádja illetné, ha az ilyen vagy hasonló természetű helyzetekben, minden öntevékenységet mellőzve még parancsokra is várna arra nézve, hogy mitévő legyen.

Meggyőződésem szerint az adott esetben Merész László zls-t illetné meg a KMTR lovagkeresztje, miért is nevezett alkalomadtán kérvényének benyújtására volna felszólítandó.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Budapest, 1942. IV. 24.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: Wulff Olaf nyá. altengernagy

A kérvény száma: 47/KMTR-1942.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Vattay Antal vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Az 1. honv. lov. ho. az I. gyorshadtest kötelékében nem került veszélyeztetett helyzetbe és nem volt alkalma nagyobb harci tevékenységre. Az észak felé való biztosításra és erőszakos felderítésre – amely az egyetlen öntevékeny intézkedés volt – parancsot adott ugyan, de annak mérvadó kihatása a hadihelyzetre nem volt, mert csak kisebb elg. harci erőkkel álltak szemben. V. Vattay Antal vörgy. a KMTR-be felvételre nem javasolható.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 1-7.

Kelt: Budapest, 1942. V. 27.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: szentkereszthegyi Kratochvil Károly nyá. altbgy.

A kérvény száma: 4401/el. I. vkf.-1942.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Vattay Antal vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

⁷⁹ Lásd a 76. számú lábjegyzetet.

⁸⁰ Lásd a 77. számú lábjegyzetet.

Indoklás: V. Vattay Antal vörgy. kérvényében előadott fegyverténye nem üti meg azt a mértéket, amelyik érdemessé tenné a KMTR-be való felvételére. Az az elhatározás, hogy a lov. dd. északi irányban folytatja előnyomulását és nem a Bug hídjainak biztosítását és megszállását tekinti további főfeladatnak, érdekes, de ismerve az általános helyzetet, nem olyan kimagasló és döntő befolyású, amilyennek a kérvényező látja. Amellett még nincsen tisztázva, hogy csak a lov. dd. pk. ötlete az, hogy megváltoztatja a további előnyomulás irányát, mert a gyorsadtest pk. is majdnem egy időben felhívja a lov. dd. pk. figyelmét Golovanyevszktől délre történő eseményre, ahol egy hdt. őrállomás (híradó) oroszok által szorongatott helyzetbe került, mire az ottani helyzet felderítése szükségesnek mutatkozott. Valamivel később a gyorsadtest pk. vk. tisztje ugyanolyan, illetve hasonló utasítást adott a lov. dd. pk.-nak.

Északon az oroszok áttörését nem a lov. dd. zöme akadályozta meg, mert ez a zöm nem is került harcérintkezésbe az oroszokkal, csak a kis kiküldött Merész László zls. felderítő különítményének volt szerencséje, eredményes ügyes harcokat vívott kis orosz erőkkel.

Vattay vörgy. kérvényében előadott cselekedetei szépek, helyesek, de nem merítik ki a követelményeket, amelyek a KMTR-be való felvételt indokolttá teszik, hiszen nem is harcolt.

Mivel különben kiváló magatartása amúgy is Ő Főméltósága által bőven elismertetett,⁸¹ újabb felterjesztés kiténtetésre nem szükséges.

Különben itt is fennáll az a tény, mivel hogy benn vagyunk a háborúban és valószínűleg újabb kérvényezők fognak jelentkezni, be kell várni azt az időt, amikor az összes fegyvertényeket össze lehet hasonlítani, mert csak úgy lehet a fegyvertények súlyossága szerint igazságosan ítélni. A mostani harcok [...] az első világháború hatalmas kereteitől lényegesen eltérnek, sokkal kisebb méretűek.

Kérvényező cselekvése *nem* üti meg a mértéket.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Budapest, 1942. IV. 14.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. lg. spondalungai Metz Rezső nyá. altbgy.

A kérvény száma: 47/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Vattay Antal vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Az Umányánál körülzárt orosz seregtestek egy részének 1941. VIII. 6-án történt kitérés kísérlete alkalmával – részben saját kezdeményezésből – célirányos intézkedéseket tett, amelyek azonban az időközben beállt események miatt nem érvényesülhettek. – A már megindult támadás nem is került végrehajtásra, és egy felderítő osztag harcainak kivételével nem is került sor az elg-gel való összeütközésre. – A bevezetett támadó vállalkozások, mint már nem szükségesek, felsőbb parancsra elmaradtak, mert a kitért orosz csapatrészek más csapatok által intézettek el.

Hivatalos mérvadó vélemény szerint az ottani elg. kitérés még siker esetén sem gyakorolt volna lényeges befolyást az összharchelyezetre.

Végül még megemlítem, hogy a magától értendő [sic!] támadás elhatározása – tekintettel az elg. és a baráti csapatok helyzetére – semmi különösebb kiváló bátorságot nem igényelt.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Klotildliget, 1942. V. 9.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. bulcsi Janky Kocsárd nyá. vezds.

A kérvény száma: 47/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Vattay Antal vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: A szép és tanulságos szándék, illetve elhatározás egy merész és a KMTR-re méltó fegyvertényt válthatott volna ki, ha ütközetre került volna sor; harc azonban – eltekintve a Merész-különítménytől – nem volt. Így itt is csupán az elhatározásról és a csapatok készenléte helyezéséről lehet beszélni. – Ennek megítéléséhez a feladatot kell szem előtt tartani: úgy a VIII. 2-ára szóló

⁸¹ Vitéz Vattay Antal vezérőrnagy „az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásáért és dandárának az ellenség előtt való eredményes vezetéséért” a Magyar Érdemrend hadiszalagos, kardos középkeresztjéhez megkapta a csillagot hadidíszítménnyel és kardokkal, 1941. XI. 12. (*Honvédségi Közlöny*, 1941/56. sz.)

1223. sz., valamint a következő napokra kiadott gyorshadtest intézkedésekkel az elől levő német erők és a saját 1. gk. dd. jobb szárnyának dél felől való biztosítása, továbbá az elg. esetleges Bug átkelési kísérletének megakadályozása volt a lov. dd. feladatául kitűzve. – A VIII. 5-én 21 h-kor kiadott 1444. sz. előzetes gyorshadtest intézkedés pedig a 7-ére tervezett, kelet felé irányuló előnyomuláshoz rendeli el a felkészülést. – Jóllehet tehát, hogy a figyelem állandóan inkább dél felé (később kelet felé) irányul, a Bugtól délre levő elg. VIII. 6-án általában 10 h-ig – amidőn ugyanis a lov. dd. pk. az északi beavatkozásra határozta magát – átkelési kísérletet nem tett, csupán tüzésé- gével alkalmatlankodott, úgy hogy az elhatározás ezen elg-hez viszonyítva nem volt túl kockáza- tos. De másrészt az északi irányra is fel volt hívva általánosságban a figyelem, amennyiben az előbb említett 1223. sz. gyorshadtest intézkedésben az általános helyzet ismertetésénél említés történt, hogy VIII. 1-jén a német 1. hgy. ho-nál – és csak annál – harc volt a golovanyevszki erdős terüle- ten elg. ellentámadás következtében. – Végül pedig a gyűrű sem volt még az elg. körül dél felől bezárva. – Mindezek folytán az északi irányt sem hagyhatta a lov. dd. pk. figyelmen kívül; termé- szetes tehát, hogy az első hírré elg. erők fellépéséről Golovanyevszk környékén (kb. 8 h) azonnal intézkedett a helyzet felderítésére s kiküldte Merész zls. pc. különítményét, amit ezek után nem igen lehet az öntevékenység szempontjából bírálgatni, de mindenben csak a legteljesebben helye- selni. [Különben Miklós altbgy. utólag benyújtotta a német LII. hdt. vkf-ének 1941. XI. 25-én kelt levelét, amelyben igazolja, hogy a pc. felderítésre Golovanyevszk felé a parancsot ő – Miklós altbgy. – adta ki 1941. VIII. 6-án 8 h-kor. Érk. 1942. V. 5.]

A lov. dd. felriasztása és készenléthe helyezése is megfelelt a gyorshadtest pk. intenciójának, mert zöm képzése és készentartása esetleg szükségessé válható más irányú alkalmazásra el is volt általa rendelve. – Ezek után már csak a lov. dd-nak északi irányban való bevetése lett volna tulaj- donképpen egy valóban önálló és öntevékeny ténykedés a lov. dd. pk. részéről, ha nem tárgyalt volna 10.30 óta ismételten, személyesen távbeszélőn e szándékáról a gyorshadtest pk-ával, aki a tervhez hozzájárult, s ennek folytán aztán a felelősséget is tulajdonképpen már ő viselte.

A helyzetet különben Merész zls. példás beavatkozása döntötte el, úgy hogy a lov. dd. még csak harcérintkezésbe sem lépett a golovanyevszki elg-gel, sőt még az elrendelt készenléthe- helyezés területét is Lozovata–Balka Danyilovánál csak alig kellett változtassa, hogy később mint az LII. hdt. tartaléka Novoszjelkánál rendelkezésre állhasson.

A kérvényhez hiányzanak a tanúbizonylatok (LII. hdt., 17. hds., 100., 101. ho-tól, esetleg má- soké), valamint éppen a legmértvadóbb, a harctéri közvetlen előjárójának, a gyorshadtest pk-ának a véleménye.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Budapest, 1942. IV. 25.

Katonai Mária Terézia Rend

111/KMTR–1943.

2. sz. káptalan

Jegyzőkönyv a Katonai Mária Terézia Rend

2. sz. káptalani ülésének lefolyásáról 1943. XI. 25-én⁸²

Jelen vannak: v. ns. bulcsi Janky Kocsárd nyá. vezds. mint elnök; ns. szentkereszthegyi Kratochvil Károly nyá. altbgy., Wulff Olaf Rikárd nyá. fő. vfkp., Seydl Jenő nyá. vörgy., v. br. bukove-brdoi és ujsciei Ungár Károly vörgy., br. Cumin Artúr⁸³ ezds. és ns. dr. sédeni Ambrózy György nyá. örgy. mint káptalani tagok; v. Góthay Béla nyá. vörgy. rendi ügyvivő mint a jegyzőkönyv vezetője

Bevezetés: Elnök megnyitja az ülést és üdvözlí a káptalan tagjait.

Tárgy: Ügyködés tárgyát képezi: ns. Dorner Dezső⁸⁴ szds., Anka–Anesini Győző⁸⁵ vörgy., Merész László t. hdgy., Burget Lajos⁸⁶ ezds., Balogh II. Imre⁸⁷ szds., v. Oszlányi Kornél vörgy., Duska László szds. és Fittler Sándor⁸⁸ (psz. zls.) t. hdgy-nak a KMTR-be való felvétel iránt benyújtott kérvényének elbírálása.

⁸² HL KMTR III/1–3. Káptalani ülések jegyzőkönyvei és egyéb káptalani iratok. III/2. 2. káptalan. 19–97. főlíó.

⁸³ Bár Báró Cumin Artúr (Filefalva, 1889. X. 23 – ?, 1952.) cs. és kir. főhadnagy, m. kir. ezredes. Az első világháborúban a cs. és kir. 67. gyalogezrednél szolgált. 1920–1922 között a m. kir. vasi gyalogezrednél, 1924–1925, illetve 1927–1933 között a m. kir. I. honvéd gyalogezrednél, 1933–1934 között az I. vegyesdandár-parancsnokságon teljesített szolgálatot. 1934–1936 között a m. kir. 7. kerékpáros zászlóalj parancsnokhelyettese, 1936–1938 között a 3/II. határbiztosító osztály parancsnoka, 1938. XI-tól a m. kir. 10., 1939. I-tól a 13., 1940. XII-től a 22. határhadász zászlóalj parancsnoka. 1941. X-től a m. kir. 26. gyalogdandár (1942. II-től könnyű hadosztály) leventeparancsnoka. 1943. VIII-tól a IX. hadtestparancsnoksághoz volt beosztva. 1944. XII – 1945. II. között a 3. honvédkerület parancsnokság leventeelődője. 1945. V – 1948. IX. között szovjet hadifogoly, 1949-ben elbocsátották a szolgálatból. 1917-ben megkapta a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét. (*Felszeghy*: i. m. 259. o.; HL Akvi 305/1899.; *Hofmann – Hubka*: i. m. 81. o.)

⁸⁴ Nemes Dorner Dezső (Érsekújvár, 1907. V. 11 – Cleveland, 1987.) m. kir. százados. 1931-ben elvégezte a Ludovika Akadémiát, 1931. VIII-tól a m. kir. 6. kerékpáros zászlóaljnál, 1934. VII-tól a gépkocsizó csoport parancsnokságnál, 1938. V-tól a m. kir. 4. honvéd gépkocsizó (lövész) zászlóaljnál, 1942. IV-tól a 31. önálló harcokszázalójnál, 1942. X-től a 2. felderítő zászlóaljnál szolgált. (Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levétár és Irrattár Központi Irrattár [A továbbiakban: HM HIM KI] 11.698. sz. tiszti okmánygyűjtő; Szabó Péter szíves közlése.)

⁸⁵ Anka–Anesini Győző (Marosújvár, 1893. XI. 23 – Buenos Aires, 1955. II.) m. kir. vezérőrnagy. 1911–1915 között csapattiszti beosztásban szolgált, 1915–1918 között orosz hadifogoly. 1937-ig a M. kir. Honvédelmi Minisztérium I/a. osztályának fogalmazótisztje, osztályvezető-helyettese, illetve az Elnöki A. osztály vezetője. 1937. VIII – 1940. III. között a 3. vegyesdandár, illetve a III. hadtest vezérkari főnöke. 1940. III–XII. között a M. kir. Honvédelmi Minisztérium Elnöki A. osztály, 1941. VIII–XI. között a 19. osztály vezetője. 1941. XI – 1942. V. között a m. kir. I. gépkocsizó dandár parancsnoka, 1942. V–XI. között a VI. hadtesthez beosztva. 1943. II-ban nyugállományba vonult. (*Szakály* 2003. 27–28. o.)

⁸⁶ Burget Lajos (Szikszó, 1895. II. 9 – Salzburg, 1977. VIII. 7.) m. kir. vezérőrnagy. 1914-ben elvégezte a Ludovika Akadémiát. Az első világháborúban, majd 1921–1939 között csapattiszti beosztásokban szolgált. 1939. I–X. között a m. kir. 2. gépkocsizó dandár tüzérsztályának parancsnokhelyettese, 1939. X – 1941. III. között a 2. gépvontatású könnyű tüzérsztály parancsnokhelyettese, majd 1941. III – 1943. VIII. között parancsnoka. 1943. VIII – 1944. VII. között a m. kir. I. páncélos hadtest, 1944. VII – 1945. II. között a VIII. hadtest tüzérségi parancsnoka, 1945. II-től hadsereg, illetve hadtest tüzérségi parancsnok. (*Szakály* 2003. 63–64. o.)

⁸⁷ Vitéz Balogh II. Imre (Pálfa, 1909. IX. 7 – n. a.) m. kir. százados. 1932-ben elvégezte a Ludovika Akadémiát. 1932. VIII-tól a m. kir. 8. honvéd gyalogezrednél, 1935–1939 között a határőrségnél, 1939. I-tól a 18/III. zászlóaljnál szolgált, 1942. VIII. 15-én Korotojaknál súlyosan megsebesült. 1944. IV-tól a m. kir. I. honvéd gyalogezred II. pótzászlóalj megbízott parancsnoka, 1944. IX. 11-én Torda környékén eltűnt. Feltételezhetően szovjet hadifogságban hunyt el. (HM HIM KI 2228. sz. tiszti okmánygyűjtő.)

⁸⁸ Fittler Sándor (Szilvásvár, 1914. II. 14 – ?, ?) m. kir. főhadnagy. 1942. XI. 1-jével felvették a hivatásos állományba, illetve egyidejűleg áthelyezték a gyorsfegyverem páncélos csapattól a gépkocsizó gyalogsághoz. (*Honvédségi Közlöny*, 1943/19. sz. 473. o.)

A haditettek ismertetése: Az egyes haditetteket ismertető iratok, vélemények és tanúsítványok felolvasásától az elnök általában eltekint, mert azok a káptalani tagok között köröztettek, tehát ismereteseek.

Szavazás: Elnök kéri a véleményeket sorrendben, a rangban legfiatalabb rendtagtól felfelé a legidősebbig felolvasni és pedig:

1. ns. Dorner szds-ra vonatkozólag:

Ambrózy örgy. – nem
br. Cumin ezds. – nem
br. Ungár vörgy. – nem
Seydl vörgy. – igen
Wulff vfkp. – igen
Kratochvil altbgy. – nem
v. Janky vezds. – nem

2. Anka–Anesini vörgy-ra vonatkozólag:

Ambrózy örgy. – nem
br. Cumin ezds. – nem
br. Ungár vörgy. – nem
Seydl vörgy. – nem
Wulff vfkp. – nem
Kratochvil altbgy. – nem
v. Janky vezds. – nem

3. Merész t. hdgy-ra vonatkozólag:

Ambrózy örgy. – nem
br. Cumin ezds. – igen
br. Ungár vörgy. – nem
Seydl vörgy. – igen
Wulff vfkp. – igen
Kratochvil altbgy. – nem
v. Janky vezds. – igen

4. Burget ezds-re vonatkozólag:

Ambrózy örgy. – nem
br. Cumin ezds. – igen
br. Ungár vörgy. – nem
Seydl vörgy. – nem
Wulff vfkp. – igen
Kratochvil altbgy. – nem
v. Janky vezds. – nem

5. Balogh II. szds-ra vonatkozólag:

Ambrózy örgy. – nem
br. Cumin ezds. – nem
br. Ungár vörgy. – nem
Seydl vörgy. – nem
Wulff vfkp. – nem
Kratochvil altbgy. – nem
v. Janky vezds. – nem

6. v. Oszlányi vörgy-ra vonatkozólag:

Ambrózy örgy. – igen
br. Cumin ezds. – igen
br. Ungár vörgy. – igen
Seydl vörgy. – igen

Wulff vfkp. – igen
 Kratochvil altbgy. – igen
 v. Janky vezds. – igen

7. Duska szds-ra vonatkozólag:

Ambrózy örgy. – nem
 br. Cumin ezds. – igen
 br. Ungár vörgy. – igen
 Seydl vörgy. – igen
 Wulff vfkp. – igen
 Kratochvil altbgy. – nem
 v. Janky vezds. – nem

8. Fittler t. hdgy-ra vonatkozólag:

Ambrózy örgy. – nem tárgyalható
 br. Cumin ezds. – nem tárgyalható
 br. Ungár vörgy. – nem tárgyalható
 Seydl vörgy. – nem tárgyalható
 Wulff vfkp. – nem tárgyalható
 Kratochvil altbgy. – nem tárgyalható
 v. Janky vezds. – nem tárgyalható, a később kifejtettek alapján.

A vélemények felolvastattak.

A szavazatok a következőképpen oszlanak meg:

Név	Dorner szds.		Ankay vörgy.		Merész t. hdgy.		Burget ezds.		Balogh szds.		Oszlányi vörgy.		Duska szds.		Fittler t. hdgy.	
	igen	nem	igen	nem	igen	nem	igen	nem	igen	nem	igen	nem	igen	nem	igen	nem
Ambrózy örgy.	–	x	–	x	–	x	–	x	–	x	x	–	–	x	Nem tárgyalandó	
br. Cumin ezds.	–	x	–	x	x	–	x	–	–	x	x	–	x	–		
br. Ungár vörgy.	–	x	–	x	–	x	–	x	–	x	x	–	x	–		
Seydl vörgy.	x	–	–	x	x	–	–	x	–	x	x	–	x	–		
Wulff vfkp.	x	–	–	x	x	–	x	–	–	x	x	–	x	–		
Kratochvil altbgy.	–	x	–	x	–	x	–	x	–	x	x	–	–	x		
v. Janky vezds.	–	x	–	x	x	–	–	x	–	x	x	–	–	x		
Összesen	2	5	–	7	4	3	2	5	–	7	7	–	4	3	–	–

Határozat: Elnök a szavazatokból megállapítja, hogy a KMTR-be való felvételre érdemesnek találtatott:

Egyhangúlag: v. Oszlányi Kornél vörgy.

Szótöbbséggel (1 szavazattal): dr. Merész László t. hdgy., Duska László szds.

Nem találtatott érdemesnek:

Egyhangúlag: Ankay-Anesini Győző vörgy., Balogh II. Imre szds.

Szótöbbséggel: Dorner Dezső szds., Burget Lajos ezds.

Elnök bejelenti, hogy Burget ezds., Dorner szds. és Balogh II. szds. fegyvertényét illetőleg javaslat történt a MTAVÉ-mel való kitüntetésre. Aki a javaslattal egyetért, kézfölemeléssel jelezze. Elnök megállapítja, hogy a káptalan a javasoltakat egyhangúlag a MTAVÉ odaítélésére érdemesnek tartja.

Fittler t. hdgy. esete: Fittler psz. zls. kérvényére vonatkozólag a káptalannak egyhangúlag hozott határozata az, hogy a szemtanúi bizonyítványok és a zlj. pk. véleményezése között fennálló, mélyreható ellentmondások és eltérések tisztázása előtt a káptalan a kérvényt érdemlegesen nem tárgyalhatja.

De elhangzott itt a pályázó kérvényével kapcsolatban azt az elvi álláspontot magában foglaló vélemény, hogy valamely határozott parancsnak a Szolgálati szabályzat 82. pontja által nem indokolható nem-teljesítése – tehát parancsszegés – alapján létrejött hadített nem jöhet a KMTR-be való érdemesség elbírálásakor figyelembe, mert nem tűrhető, hogy ily önhatalmú kilengések ezután lábra kapjanak a KMTR-re való pályázás jogcímén. Különösen nem, ha a parancsszegés – akár csak látszólag is – túlhajtott személyi becsvágyból történt volna.

Ezt az álláspontot alátámasztja az I. Ferenc József Ő Felsége 1878. évi magyarázó rendelkezésének A) fejezet 4. pont 4. bekezdése.⁸⁹

Természetesen nehéz helyállón megállapítani, hogy hol és mikor lehet személyi becsvágyból eredő indokolatlan eljárásról szó, de ha valaki rövid 2-3 óra leforgása alatt mindjárt két ízben egymásután cselekszik a kapott parancs megszegésével, vagy parancs ellenére indokolatlanul, önhatalmúlag, akkor az mindenesetre gondolkodóba ejti az embert.

Kötelességszerűen rá kell mutatni, hogy ily esetek már csak fegyelmi szempontból sem tűrhetők, de egyben a jeles KMTR makulátlan becsületét és tündöklő dicsfényét is aláásná és értékét lejártná.

Ha már most ezen általános fejtegetés után Fittler konkrét esetére áttérünk, meg kell állapítanunk – még ha a legönzettelenebb és legtisztább szándékot hajlandók volnánk is elismerni –, hogy azt azonban mentségéül, vagy enyhítő körülményképpen betudni nemigen lehet, mert mindkét esetben meggondolatlanul és indokolatlanul cselekedett kapott parancsa ellenére. Indokolatlanul, mert mint a gp. szd. gk. tisztjének a küzdők vonalában semmi keresnivalója nem volt, pláne nem, miután határozott parancsral lett hátraküldve; szolgálati beosztását tehát elg. előtt és válságos helyzetben önkényesen elhagyta.

De a másik esetben is felesleges, tehát indokolatlan volt az eljárása, mert a zlj. pk. intézkedett Lovászy t. zls. útján az elővéd visszavonásáról, akit Fittler zls. csak rövid idővel előzött meg.

Az ily módon indokolatlan parancsszegés folytán létrejött hadítottakat – ha mégoly fényesek volnának is –, nem lehet és nem szabad kitüntetésekkel, legkevésbé a KMTR-del honorálni, mert azok inkább haditörvényszék elé valók.

Ebből kifolyólag Fittler psz. zls. kérvénye elvből elutasítandó és az elutasítás ténye és lényege tisztí parancsban kihirdetendő volna. [A kérvényező neve megemlíttése nélkül. – „Előfordult”]

A felszólalások eredményeképpen elnök megállapítja, hogy a káptalan az előbb vázolt álláspontot egyhangúlag elfogadta és magáévá tette azon javaslattal, hogy Fittler psz. zls. kérvénye elvből elutasíttassék és hogy a tisztikar figyelme az esetre kellőképpen felhívassék.

Javaslatok: Ezek után a káptalan a következő javaslatokat terjeszti elő:

a) A KMTR-be való felvételre javasoltnak, a lovagkereszt egyidejű adományozása mellett:

1. dr. Merész László t. hdgy.

Az 1941. VIII. 6-i golovanyevszki ütközetért, mint felderítő osztag pk-a. Kimagaslóan bátor, önfeláldozó magatartásával két pcgk-val egymaga két kozák szd-ot, húsz tehergépkocsin előnyomuló gyalogságot szétvert és két elg. harckocsit kilőtt, feltartóztatott még ezeket később követő gyalogságot is – tehát saját erjét messze túlhaladó elg. erőket.

⁸⁹ „Ahol kiderül, hogy az önállóság és saját kezdeményezés a vett parancs szándékos mellőzését és semibevezését jelenti, ott elismerésreméltó érdemről szó sem lehet, ott valamely eredménye szerint ragyogó fegyvertény sem lehet alapja a Rendre való érdemességnek.” Függelék.

Ezáltal egy pihenő német ho. törzset parancsnokával és egy ugyancsak pihenő német ho. vonatot mentett meg a rajtaütésszerű megtámadástól, illetve megsemmisüléstől. Megakadályozta egyben, hogy ez az elg. a továbbiakban a saját gyorshadtestet – nevezetesen az 1. lov. dd-t – oldalba és hátra támadja.

2. v. Oszlányi Kornél vörgy.

Az 1943. I. 17-28. közötti Don-menti harcokért, mint a 9. k. ho. pk-a.

A tömeges orosz erők téli támadása folytán szükségessé vált visszavonulás alkalmával sorozatos válságos helyzeteket mentett meg személyiségének kimagaslóan bátor, veszélyt nem ismerő, öntevékeny latba vetésével és a legénységet sarkalló példaadásával, nevezetesen Alekszandrov-kánál és Verhnye Turovónál.

Amellett a tíznapi hőies kitarása eredeti Don-menti állásaiban – elg. tömegtámadások dacára, mint az „utóvédek utóvédje” – mélyreható kihatással volt az általános hadászati helyzetre, amennyiben a voronyezsi hídfő zavartalan kiürítését és az ottani tetemesebb német erők rendezett elvonulását biztosította és tette lehetővé, megakadályozván egyben ez erők esetleges megsemmisítését.

3. Duska László szds.

Az 1943. I. 20-i támadásért Oljsanka Novajánál, mint a 13. k. ho. egy harccsoportjának pk-a.

Az Osztrogozsszk területén körülzárt 13. k. ho. csapatainak, más szétugrasztott magyar, valamint német csapatrészeknek nyugati irányban szándékolt kitöréséhez egy harccsoporttal illyirányú támadásra utasítva, a parancsall ellentétben a támadást önszántából nyugati irány helyett déli irányban hajtotta sikeresen végre. A zlj. élén sebesülten végigharcolva s kiválóan bátor és példás magatartásával a legénységet magával rántva, miáltal az elg. gyűrűből való kitörést és evvel a saját és szövetséges csapatrészek kiszabadulását körülzártágukból lehetővé tette.

b) Fegyvertényének teljes méltánylása mellett a KMTR-be való felvételre nem javasoltatik ugyan, de a sorozatos tettei kész, kiválóan bátor és sikeres haditettek elismeréséül a MTAVÉ-mel való kitüntetésre javasoltatik:

Burget Lajos ezds.

ns. Dornier Dezső szds.

Balogh II. Imre szds.

c) Fegyvertényének teljes méltánylása mellett a KMTR-be nem volna felveendő:

Ankay-Anesini Győző vörgy.

d) Fittler Sándor t. hdgy. haditénykedése méltánylásra elvből nem jönne tekintetbe és kérvénye elutasítandó volna, mert haditettének alapját két ízben – nem indokolható – parancsszegés: a vett parancsok nem-teljesítése képezte. Márpedig oly fegyvertény, amely engedetlenség mellett, pláne túlfűtött személyi becsvágyból jött volna létre, nem képezheti mérlegelés tárgyát. (Lásd I. Ferenc József Ő Felsége 1878. évi magyaróz rendelkezésének A) fejezet 4. bekezdését.⁹⁰)

A káptalan azon egyhangú javaslatát terjeszti ezen ügygel kapcsolatban elő, hogy az elvi elutasítás ténye és lényege – a név említése nélkül – tisztii parancsban kihirdetessék.

Rendi rang meghatározása: A KMTR-be való felvételre javasoltak következőleg sorolnak vitézi tettük időpontja szerint:

dr. Merész László t. hdgy.

v. Oszlányi Kornél vörgy.

Duska László szds.

Zárszó: A tárgyalást érdemileg befejezván, elnök felkéri a rendii ügyvivőt, hogy a kérvényeket az összes iratokkal, a káptalan tagjainak véleményével, valamint a káptalan javaslatával a mai

⁹⁰ Lásd a 89. számú lábjegyzetet.

jegyzőkönyvhöz csatolja és döntésre a nagymesteri teendőket ellátó Kormányzó Úr Ő Főméltósága elé terjessze a m. kir. honvédelmi miniszter úr útján.

Végül felhívja a jelenlévő urak figyelmét a legszigorúbb titoktartás kötelezettségére és ügyködésüket megköszönve az ülést bezárja.

A jegyzőkönyv felolvasás után, helyesnek találva, aláíratott.

Budapest, 1943. XI. 25-én.

v. ns. bulcsi Janky Kocsárd nyá. vezds. elnök
v. Góthay Béla nyá. vörgy. jegyzőkönyvvezető

A KMTR nagymesterének teendőit ellátó Magyarország Kormányzójának véghatározata:

- 1) a) A KMTR-be felvétetik a lovagkereszt egyidejű adományozása mellett: v. Oszlányi Kornél vörgy.⁹¹
 - b) MTAVÉ-mel kitüntettetik: dr. Merész László t. hdgy.⁹² és Duska László szds.⁹³
 - c) Fegyvertényének teljes méltánylása mellett a KMTR-be való felvételre nem jön tekintetbe: Burget Lajos ezds., ns. Dorner Dezső szds., Balogh II. Imre szds., Ankay–Anesini Győző vörgy.
 - d) Haditénykedése méltánylására elvből nem jön tekintetbe: Fittler Sándor t. hdgy.
Az elvi elutasítás lényege – a név említése nélkül – tisztí parancsban kihirdetendő.
- 2) v. Oszlányi Kornél vörgy. ünnepélyes felavatásának napjául 1944. I. 24-ét állapítom meg.
 - 3) Az avatást személyesen végzem.

Kelt Budapesten, 1943. XII. 20.

v. nagybányai Horthy Miklós
csataji Csataj Lajos vezds.

⁹¹ „mint akkori ezredes és a m. kir. 9. honvéd könnyű hadosztály parancsnokának, az 1943. évi január hó 17–28-ika közötti Don-menti harcokban az ellenség előtt tanúsított kimagaslóan eredményes és vitéz magatartásáért”, 1944. I. 17. (*Honvédségi Közlöny*, 1944/3. sz.)

⁹² „az 1941. évi augusztus 6-i Golovanevsk-i ütközetben ez ellenség előtt tanúsított *kimagaslóan vitéz és önfeláldozó magatartása elismeréséül*, amikor is mint felderítőosztag parancsnok, saját erejét messze túlhaladó orosz erőket szétvert és további erőket feltartóztatott, miáltal egy pihenő német magasabb parancsnokságot és ennek vonatát megmentette a rajtaütéstől és megakadályozta egyben az egyik seregtestünk oldalát és hátát fenyegető támadást”, 1944. I. 20. (*Honvédségi Közlöny*, 1944/5. sz.)

⁹³ „az 1943. évi január hó 20-i Novy-Olschan-i támadásban az ellenség előtt tanúsított *kimagaslóan vitéz és önfeláldozó magatartása elismeréséül*, amikor is sebesülése ellenére személyesen vezetett harccsoportjával az ellenséges gyűrűből a maga által választott irányban sikeresen kitért és ezáltal az ott körülrzárt magyar és német csapatok kiszabadulását lehetővé tette”, 1944. I. 20. (*Honvédségi Közlöny*, 1944/5. sz.)

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: dr. sédeni Ambrózy György nyá. örgy.

A kérvény száma: 56/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: ~~a kérvény kiegészítendő~~ igen (javítottam Ambrózy)

Indoklás: Az egészen kiváló haditettek sorozata elsősorú eredményt eredményez, de különválasztva az egyes haditényeket, nem tudok nyugodt lelkiismerettel ítélni. Sem az 1943. I. 17-i alekszandrovkai, sem a 28-i verhnye turovói esetben.

A legszebb katonai erényekkel találkozunk a fenti fegyvertényeknél. Nélkülözésekben, dermesztő hidegben való kitartást, szívósságot, lelkierőt, amellyel a legnehezebb helyzetekben is lelket tudott önteni katonáiba. Sebesülése is megemlítenendő. De az Oszlányi vörgy-gyal vállvetve küzdő Ginszkey vörgy. szerepének tisztázása nélkül a kép nem világos. A későbbi haditények viszont magukban egyedül a kiváló kötelességteljesítést jelentik.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 17–28.

Kelt: Budapest, 1943. X. 20.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: br. Cumin Artúr ezds.

A kérvény száma: 56/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy. (a fegyvertények idejében ezds.)

Javasoltassék-e a felvételre: igen (lovagkeresztre)

Indoklás: A fegyvertényeket igazoló bizonylatok, valamint az előjárók véleményezései minden kételet kizáróan beigazolják, hogy v. *Oszlányi Kornél*, akkor ezds.:

1) 1943. I. 17-én Alekszandrovkánál külön parancs nélkül, *saját elhatározásból* a megingott 6. k. ho. csapatait néhány tiszt élén felfogta, visszafordította, majd személyes példájának és erélyes parancsainak volt köszönhető, hogy a csapatok az elg-et közelharcban visszavetették, és állásaikat ismét elfoglalták. Ezáltal sikerült megakadályozni, hogy az elg. a 9. k. ho. állásait felsodrítsa, s így a voronyezsi hídfő hátába kerülve az ott lévő német csapatok visszavonulási útját elvágja.

Tettének értékét emeli, hogy ezt az eredményt borzalmas hidegben, nyílt állásokban harcoló és ezáltal, valamint az állandó ideg feszültség következtében megtört és apatikusá vált honvédekkel sikerült elérnie.

2) 1943. I. 28-án Verhnye Turovónál azt a feladatot, hogy a Nyizsnye Turovo felől előnyomuló elg-et tartóztassa fel, példás eréllyel, hirtelen összeszedett emberek élén, személyesen harcolva, másodszeri megsebesüléséig, teljes mértékben megvalósította, miáltal sikerült megakadályozni, hogy az oroszok betörjenek a Verhnye Turovóban összetömörült csapatok közé és ott újabb pánikot keltsenek.

V. Oszlányi Kornél, akkor ezds., fenti fegyvertényeivel példáját adta a helyzetet pillanatok alatt felismerő, helyesen, merészen és rámenősen cselekvő, nemcsak okossággal vezérelt, hanem bátor szívvel cselekvő pk-nak, amely erényeinek értékét emeli az a körülmény, hogy azokat igen súlyos helyzetben tanúsította.

Fegyvertényeivel nemcsak *helyi harcászati* eredményeket ért el, hanem jelentősen hozzájárult a *hadászati* helyzet kialakulásához.

Fegyvertényei a KMTR alapszabályainak 3. és 21. pontjaiban⁹⁴ lefektetett követelményeknek teljes mértékben megfelelnek.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 17–28.

Kelt: Kolozsvár, 1943. X. 21.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. br. bukove-brdoi és ujsciei Ungár Károly vörgy.

A kérvény száma: 56/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: igen (1943. I. 17–28-ig tartó összefüggő harcokért)

Indoklás: „B” fegyvertény: Azon hírre, hogy 1943. I. 17-én Alekszandrovkánál a saját 9. k. ho. jobbszárnyához csatlakozó és a 6. k. ho-hoz tartozó reteszállásban lévő 52. gy. e. ellenállása megingott, saját elhatározásából a helyszínen példaadó bátorságot mutatva megjelent és a visszaözlő

⁹⁴ Lásd a 76. számú lábjegyzetet.

52. gy. e. embereinek felfogását kézbe vette. Ugyanott volt azonban a szomszéd 6. k. ho. vkf-e is, aki pk-ával előjött és a visszaözlők felfogását végezte (lásd Szőke vk. örgy. nyilatkozatát). Az ellentámadást többen végrehajtották (9. k. ho. vkf., 6. k. ho. vkf., Oszlányi vörgy. törzse, stb.). Hiányzik a 6. k. ho. pk. nyilatkozata, amely a kérdés megbízható elbírálásához szükséges volna, mert az elfekvő adatokból annak szerepe nem állapítható meg. De tény, hogy ott volt és vkf-e az egyik ellentámadó csoportot vezette, sőt az ő kérésére vezette a 9. k. ho. (Oszlányi vörgy.) vkf-e is. Esetleg a későbbi sűrűlódások elkerülése végett szükséges volna a 6. k. ho. pk. nyilatkozata is. Vitán felül áll, hogy Oszlányi vörgy. kimagasló bátor magatartást tanúsított.

„C” fegyvertény: 1943. I. 28-án Oszlányi vörgy. Verhnye Turovónál az előljáró III. hdt. pk-tól azt a parancsot kapta, hogy Nyizsnye Turovo felől előnyomuló elg-et tartóztassa fel. Oszlányi vörgy. az ott összeszedett harcosokkal feladatát oly eredményesen oldotta meg, hogy az elg-nek nem sikerült betönie a Verhnye Turovóban összegyülekezett (összetorlódott) csapatok közé. Hogy ez sikerült, az kizárólag Oszlányi vörgy. érdeme, aki a hős, bátor parancsnok mintaképeül szolgált.

A rettenetes hidegben lőszerhiánnyal küzdő és visszaözlő csapatot ellenállásra bírni oly magas követelmény, amelynek megoldására csak egy kimagaslóan bátor pk. képes. Súlyosan meg is sebesült.

Az elbírálásnál szem előtt kell tartani, hogy egy magasabb pk-ról van szó. Így az egyes fegyvertényeket *külön önmagukban* nem tartom kielégítőnek.

Javaslom, hogy kérelmező az I. 17-28-ig tartó harcokból kifolyólag bíraltassék el. Ennek alapján: Oszlányi vörgy. kimagasló bátor magatartást tanúsítva ho-át 1943. I. 17-28-ig a legnehezebb viszonyok között oly kimagaslóan vezette, hogy egyrészt a ho. ellenállásának volt köszönhető, hogy az elg. a voronyezi hídfőállásban lévő német erők hátába nem tudott kerülni, másrészt megakadályozta, hogy az elg. a Verhnye Turovóban összetömörült saját csapatok közé törjön.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 17-28.

Kelt: Budapest, 1943. XI. 12.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: Seydl Jenő nyá. vörgy.

A kérvény száma: 56/KMTR-1943.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: igen

Indoklás: Úgy a fegyvertények kihatásainak elbírálására hivatott pk-ok véleményezői, valamint a szemtanúk nyilatkozatai is a kérvényező vörgy. példát adó, mindenkit magával ragadó öntevékeny és hősiesség magatartására vonatkozólag, olyannyira egybehangozóak, hogy nevezettnek a KMTR-be való felvétele további indoklást már alig igényel.

Már annyiaval inkább sem, mert a kérvényezőnek folyó év I. 17-én Alekszandrovkánál és I. 28-án Verhnye Turovónál lezajlott harcokban döntő sikereket eredményezett öntevékeny beavatkozása már jóval a kérvény benyújtása előtt, a 2. magyar hds. pság. 30. sz. hds. parancsában (1943. III. 12.) megállapítást nyert.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 17., 28.

Kelt: Budapest, 1943. X. 24.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: Wulff Olaf nyá. fő. vfkp.

A kérvény száma: 56/KMTR-1943.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: igen

Indoklás: a.) 1943. I. 17-én mint a 9. k. ho. pk-a Ivanovkán jelentést kapott, hogy a déli szárnyán reteszállásban lévő, a 6. k. ho-hoz tartozó 22. gy. e. megingott, mire törzsével, néhány csendőrrel és golyószóróval a helyszínre sietett és megfordította a visszaözlő csapatot és visszavetette az elg-et, mire a 6. k. ho. újból elfoglalhatta állásait.

Saját elhatározásából kimagasló bátorsággal visszafordította a 6. k. ho. visszaömlő csapatait, személyesen vezetett ellentámadása visszavetette közelharcban az elg-et és lehetővé tette az állások megtartását, így megakadályozta a német csapatok visszavonulási útjának elvágását. Ez döntő befolyással volt az általános helyzetre.

b.) 1943. I. 28-án visszavonulóban Verhnye Turovónál kapott parancsot, hogy Nyizsnye Turovo irányában támadjon és akadályozza meg az elg. betörését a Verhnye Turovónál összetömörrült német és magyar csapatokba. A pánikszerűen visszaömlő csapatokat visszafordította és ellen-támadásának személyes vezetése mellett több órán át az első vonalban harcolva, kétszer megsebesülve, helyreállította a rendet. Eme fegyverténye lehetővé tette a voronyezsi hídfőben lévő nagy német erők kivonását és így mérvadó hadászati kihatása volt.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 17., 28.

Kelt: Budapest, 1943. IX. 12.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: szentkereszthegy Kratochvil Károly nyá. altbgy.

A kérvény száma: 56/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörögy.

Javasoltassék-e a felvételre: igen

Indoklás: 1943. I. 17. Alekszandrovkánál külön parancs nélkül saját elhatározásából a megintott 6. k. ho. csapatait néhány tiszt élén felfogta, visszafordította. Személyes bátor viselkedésének köszönhető, hogy közelharcban az elg-et visszavetették. Megakadályozta, hogy az elg. a 9. k. ho. állásait felsodrítsa és elvágja a voronyezsi hídfőben lévő német csapatok visszavonulását.

1943. I. 28. Verhnye Turovónál az előnyomuló oroszokat hirtelen összeszedett emberek élén személyesen harcolva feltartóztatta. Megakadályozta, hogy az oroszok betörjenek és a visszavonuló csapatok közt pánikot keltsenek.

Merész, rámenős, helyesen cselekvő, pompás pk., aki személyes, bátor példaadással felbecsülhetetlen szolgálatot tett a harcászati és hadászati helyzetnek.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 17., 28.

Kelt: Balatonszepezd, 1943. X. 6.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. bulcsi Janky Kocsárd nyá. vezds.

A kérvény száma: 56/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörögy.

Javasoltassék-e a felvételre: igen

Indoklás: Sorozatos válságos helyzeteket mentett meg személyiségének kimagaslóan bátor, veszelty nem ismerő latba vetésével és a legénységet sarkalló példaadásával a Don-vonalból való általános visszavonulás alkalmával.

Úgy az 1943. I. 17-i fegyverténye, valamint az azutáni tíznapos kitartása – mint a „hátvédek hátvédje” – Don-menti eredeti állásaiban, elg. tömegek ismételt támadásai dacára, nemcsak helyi sikereket eredményeztek, hanem az általános hadászati helyzetre is kedvező és mélyreható kihatással voltak, amennyiben a voronyezsi hídfő kiürítését és az ott lévő tetemesebb német erők rendezett elvonulását biztosították és tették lehetővé, megakadályozva egyben ezen erők esetleges megsemmisítését, de legalábbis visszavonulási vonaluk elvágását.

Az 1943. I. 28-i fegyvertényével pedig megakadályozta, hogy az oroszok a Verhnye Turovóban visszavonulás közben összetorlódtott magyar és német csapattömegekre dél felől betörjenek és ott nagyobb zűrzavart és pánikot idézzenek elő és hogy az egyetlen, még rendelkezésre álló visszavonulási utat elvágassák, eltekintve attól, hogy az elg. részére lehetőség nyílhatott volna egyben a Veznovatka felé való előretörésre is, aminek a német XIII. hdt. pk-ának véleménye szerint [...] végzetes következményei lettek volna.

Hadítettei teljesen megfelelnek a KMTR alapszabályok 3. és 21. pontjainak,⁹⁵ s fedik az I. Ferenc József által 1878-ban kibocsátott magyarázó rendelet A) fejezet 9. bekezdésében⁹⁶ vázolt magatartást.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 17–28.

Kelt: Budapest, 1943. IX. 6.

⁹⁵ Lásd a 76. számú lábjegyzetet.

⁹⁶ „Az ütközet szerencsés eredménye nem föltétlenül szükséges ahhoz, hogy a tiszt a Rendre érdemessé és igényjogosulttá váljék, mert épen [sic!] a helyzet kedvezőtlen alakulása esetén és kivált a szerencsétlenségben lehetséges, hogy a tiszt higgadt, rendíthetetlen bátorsággal, okossággal és rendkívüli odaadással visszanyerje azt, ami veszendőbe ment, vagy hogy a további hátrányos következményeket elhárítsa.” Függelék.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: dr. sédeni Ambrózy György nyá. őrgy.

A kérvény száma: 72/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: Duska László szds.

Javasoltassék-e a felvételre: a kérvény kiegészítendő, egyébként nem

Indoklás: 1943. I. 20-án az Osztrigozsskot kiürítő ho-okat orosz túlerő zárta körül. Duska szds. – a kapott parancs ellenére, de a magasabb cél szem előtt tartásával – saját elhatározásából (!?) délnyugati irányban tört ki az elg. gyűrűből.

Ezzel a kiváló vitézséggel végrehajtott haditényével – amelynek lezajlása alatt megsebesült – úgy a 12. k. ho., mint a 168. német ho. kitörését is lehetővé tette.

Tökéletesen tisztázva szeretném látni, hogy mily mértékben játszott közre a saját elhatározás, az elg. nyomás, vagy más körülmény.

Amennyiben ez nem tisztázódnék, úgy a *MTAVÉ* odaítélését javaslom.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 20.

Kelt: Budapest, 1943. X. [?]

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: br. Cumin Artúr ezds.

A kérvény száma: 72/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: Duska László szds.

Javasoltassék-e a felvételre: igen (lovagkereszt)

Indoklás: A kérvényhez csatolt tanúsítványok és az előljárók véleményezései a megkövetelt módon, minden kételyt kizáróan igazolják, hogy *Duska László szds.* akkor, amikor 1943. I. 20-án Oljsanka Novajánál parancs ellenére, de nem a Szolgálati szabályzat I. rész 82. pontjába ütköző módon, hanem jogosan és kötelességszerűen, saját elhatározásából, a kapott parancs szellemében zlj-ával az elg. gyűrűjén áttört, saját *elhatározását* kimagasló vitézséggel és bátorsággal valósította meg, miáltal lehetővé tette a 13. k. ho-nak és német kötelékeknek az elg. gyűrűből való kijutását. Duska szds. az áttörést megelőző tűzharcban megsebesült, így zlj-ának vezetését átadhatta volna. Az a tény azonban, hogy sebesülten is tovább harcolt, kimagasló kötelességtudásról és nagy lelki-erőről tanúskodik.

Duska szds. fegyverténye kimeríti a KMTR-be való felvételhez szükséges követelményeket.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 20.

Kelt: Budapest, 1943. IX. 21.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. br. bukove-brdoi és ujsciei Ungár Károly vörgy.

A kérvény száma: 72/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: Duska László szds.

Javasoltassék-e a felvételre: igen

Indoklás: Feladata Oljsanka Novaja községből nyugati irányba támadni, hogy a 13. k. ho. körül fogott csapatai az elg. gyűrűt nyugati irányban áttörjék. Duska szds. látva, hogy ebben az irányban támadása eredményhez nem vezethet, saját elhatározásából kimagasló bátorsággal az irányt megváltoztatta, déli irányban támadott és az elg. gyűrűt áttörte. Ezen a résen át vonult vissza az egész 13. k. ho. és a hozzá csatlakozott részek (német csapatok is).

Elhatározása a döntést meghozta.

Leharcolt csapatokkal, a rettenetes hidegtől csökkent ellenálló képességgel rendelkező csapatokkal, kevés lőszerrel egy támadás, amely kedvezőtlen irányba lett megválasztva, megismételni nem lehet. Nem lehet, nem csak az anyagiakban való hiány miatt, de mert az üldöző elg. állandóan erősödik.

Duska szds. elhatározása nem vehető a parancs szándékos mellőzésének, mert elhatározása a nagy cél érdekében történt, amelynek jogosságát a döntő eredmény igazolja.

Nevezett magatartása kiválóan bátor volt, az eredmény is megvolt, így a fegyvertény kimeríti a KMTR alapszabályainak 3. és 21. pontjait.⁹⁷

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 20.

Kelt: Budapest, 1943. XI. 11.

⁹⁷ Lásd a 76. számú lábjegyzetet.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: Seydl Jenő nyá. vörgy.

A kérvény száma: 72/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: Duska László szds.

Javasoltassék-e a felvételre: igen

Indoklás: Duska szds-nak 1943. I. 20-án Oljsanka Novajától „Tanyasor–Tiyhaja Szoszna” irányában, öntevékenyüleg [sic!] kezdeményezett, és súlyos sebesülése dacára, példát adó önmegtadással és szívós kitartással végrehajtott támadásának döntő sikerű kihatása az általános nagy harchelyzetre olyannyira szembeötlő, hogy nevezettnek a *KMTR-be való felvétele* további indoklást már annyival inkább sem igényel, mert a fegyvertény kihatásának elbírálására hivatott pk-ok véleményezése a fentiekben kifejtett megállapításomra vonatkozólag egybehangzó.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 20.

Kelt: Zebegény (Újvölgy), 1943. IX. 25.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: Wulff Olaf nyá. vfkp.

A kérvény száma: 72/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: Duska László szds.

Javasoltassék-e a felvételre: igen

Indoklás: Duska szds. saját elhatározásából a támadási irányt megváltoztatta és az elg. gyűrűt át-törte, ezáltal a 13. k. ho. és a hozzá csatlakozott részek gyűrűből való kitorését döntően elősegítette.

Az alapszabályoknak teljesen megfelelt.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 25. [!]

Kelt: Budapest, 1943. XI. 28.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: szentkereszthegyi Kratochvil Károly nyá. albtgy.

A kérvény száma: 72/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: Duska László szds.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: 1) Az, hogy a kapott paranccsal ellentétben nyugat helyett déli irányú támadásra hárította el magát, a Szolgálati szabályzat I. rész 82. pontja szerint kötelességszerűen cselekedett.

2) Az új irány sikerre vezetett, mert a Szolgálati szabályzat I. rész 82. pont szerint kötelességszerűen cselekedett.

3) Hogy a támadást személyesen vezette, a csüggedő legénységet magával ragadta, ez egy bátor kötelességtudó tiszt helyes, pompás magatartása – ilyennek kell lenni minden tisztnek.

4) Hogy sebesülten tovább vezette csapatát, csak azt mutatja, hogy kiváló lelkierevével és példászerűen teljesítette kötelességét, de ez még nem egészen véve olyan cselekmény, hogy rendkívüli módon kiemelkedik.

Magas kitüntetést megérdemel.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 20.

Kelt: Balatonszepezd, 1943. IX. 26.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. bulcsi Janky Kocsárd nyá. vezds.

A kérvény száma: 72/KMTR–1943.

A pályázó neve és rendfokozata: Duska László szds.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Az elrendelt támadást a kapott paranccsal ellentétben, az előírt nyugati irány helyett déli irányban hajtotta végre sikeresen, tehát parancsot teljesített, igaz némi önálló eltéréssel, amennyiben csupán a támadás irányát változtatta meg saját kezdeményezéséből, azonban azt is bejelentette előre az ezd. segédtisztnek. Így hadította – a KMTR-re való érdemesség szempontjából is – tulajdonképpen csak az öntevékeny irányváltoztatásra szorítkozik, ami azonban egymagában még nem nyújt alapot az érdemesség odaítéléséhez.

Avval pedig, hogy – még a támadás megkezdése előtt megsebesülvén – nem szállította el magát, hanem sebesülten tovább harcolt, s a támadást végigvezette, minden esetre kimagasló kötelességérzetének adta példás tanújelét, pláne, ha az elszállításra a lehetőség különben megvolt (repülőgép), hisz körül voltak zárva!

Ezen magatartása egyik véleményben az érdemesség alátámasztására különösen ki is emeltett, és pedig hogy „evvel oly tettet hajtott végre, amely felelősség nélkül abba is maradhatott volna, de mindazonáltal végrehajtott.”

Az alapszabályoknak e véleményben is idézett ezen rendelkezése azonban nem a személyt illető cselekedetre, hanem egy tetre – azaz haditetre – vonatkozik, itt pedig a haditett a támadás volt, amely már csak azért sem maradhatott volna el Duska szds. kikapcsolása esetén, mert az nem az ő saját elhatározása és rendelkezése folytán indult meg, hanem felsőbb helyről lett elrendelve, amely tehát akkor is tovább haladt, illetve végrehajtott volna a rangban következő pk. vezetésével, ha Duska szds-t sebesülésével el is szállították volna.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 20.

Kelt: Budapest, 1943. IX. 30.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: dr. sédeni Ambrózy György nyá. őrgy.

A kérvény száma: 132/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: dr. Merész László t. hdgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Merésznek előbb benyújtott más beadványokból ismeretes 1941. VIII. 6-án Golovanyevszk irányába – *parancsra történt* – igen bátran végrehajtott felderítő tevékenységéből hiányzik a KMTR elnyerésének egyik alapfeltétele: a kezdeményezés.

Részemről különben lelkiismeretemmel nem tartom összeegyeztethetőnek, hogy szavazatomat egy nem főtiszti minőségben végrehajtott haditénnyel kapcsolatban leadjam.

Csak abban az esetben tehetném azt, ha – feltéve, hogy a beadvány megfelelné az előírásoknak – a KMTR statútumait ilyen irányban megváltoztatnák.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Budapest, 1943. X. [?]

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: br. Cumin Artúr ezds.

A kérvény száma: 129/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: dr. Merész László t. hdgy. (a fegyvertény idejében t. zls.)

Javasoltassék-e a felvételre: igen (lovagkeresztre)

Indoklás: dr. Merész László t. hdgy. (t. zls.) 1941. VIII. 6-án Golovanyevszk irányába való felderítésre, az ottani erdőknek a kóborló, szétugraszott elg-től való megtisztítására kapott parancsot előljáró lov. dd. pk-ától.

Dr. Merész t. hdgy. (t. zls.) a kapott feladatot kimagasló áldozatkész vitézséggel és helyes felismerésből fakadó tettekrekeszséggel oldotta meg, amikor egyetlen *pcgk. szakaszával akadályozta meg az umani gyűrűben körülzárt elg. déli irányú kitérés kísérletét*. Fegyvertényével megakadályozta a 257. ho. pság. és egy ho. törzs vonat részének meglepetésszerű lerohanását és biztos megsemmisítését, kedvező előfeltételeket teremtett a gyorshadtest és az LII. német hdt. további működéséhez.

Dr. Merész t. hdgy. (t. zls.) tettét csak két szemtanúval bizonyítja, akik között az egyik legénységi állományú egyén, akit a fegyvertényre vonatkozóan nem az illetékes dd. pk., hanem csak az I. lov. dd. pc. zlj. pság. hallgatott ki jegyzőkönyvileg.

Dr. Merész t. hdgy-ot, tekintettel arra, hogy tettének átütő eredménye annyira szembetűnő, hogy önmaga helyett beszél és hogy a tett a gyorshadtest naplójában és az 1941. VIII. 6-i összefoglaló napi jelentésben elegendő bizonyító erővel szerepel, a KMTR-be való felvételre érdemesnek tartom.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Kolozsvár, 1943. VIII. 15.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. br. bukove-brdoi és ujsciei Ungár Károly vörgy.

A kérvény száma: 132/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: dr. Merész László t. hdgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Feladata volt Golovanyevszk irányába felderíteni és az ott lévő erdőket kóborló, szétvert elg-től megtisztítani.

Dr. Merész zls. a kapott feladatot a legnagyobb körütekintő merész rajtaütéssel oldotta meg és az elg-nek súlyos veszteséget okozott.

Habár tettének végrehajtásánál eredményes magatartást tanúsított, a lov. dd. helyzetére különösebb kihatással nem volt.

A KMTR alapszabályainak 3. és 21. pontjait⁹⁸ nem meríti ki.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Budapest, 1943. XI. 10.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: Seydl Jenő nyá. vörgy.

A kérvény száma: 129/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: dr. Merész László t. hdgy.

Javasoltassék-e a felvételre: igen

Indoklás: A kérvényező a vett parancs értelmében nemcsak becsület és kötelesség szerint mérítette ki kötelmeit, hanem azokon messze túlmenően, egy pillanatilag sem habozott, olyan elg. túlerőkkel is szembeszállni, amelyek az ő erőit messze felülmúlták.

Az sem szenved kétséget, hogy bátor szívű, az utolsó töltényig menő szívós kitartásának köszönhető a 257. német ho. pság. és egy ho. vonat lerohanását és megsemmisítését megakadályozni.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Zebegény (Újvölgy), 1943. VIII. 2.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: Wulff Olaf nyá. fő. vfkp.

A kérvény száma: 129/KMTR–1942., 132/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: dr. Merész László t. hdgy.

Javasoltassék-e a felvételre: igen

Indoklás: A Golovanyevszk felé való felderítésre szóló parancson felül rendkívüli személyes bátorsággal és tetterővel elérte nagy fölényben lévő elg. csapatok részbeni megsemmisítését és szétugrasztását és ezáltal megakadályozta a 257. német ho. pság. és vonatjának, valamint saját 1. lov. dd-unknak meglepetésszerű megtámadását. Így a veszélyes általános helyzetet vitéz és kezdeményező magatartásával mérvadóan előnyösen befolyásolta.

Mivel az utólag beérkezett tanúsítványok mindenben igazolják a Merész hdgy. kérvényében foglalt adatokat, formai akadály a KMTR odaítélése ellen már nem forog fenn.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Budapest, 1943. VIII. 29.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: szentkereszthegyi Kratochvil Károly nyá. altbgy.

A kérvény száma: 129/KMTR–1942., 132/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: Merész László zls.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Parancsra járt el. Szerencsés körülmények között ügyesen és vitézül harcolt, eredményeket ért el, de minden helyén való pk. hasonlóan cselekedett volna.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Balatonszepezd, 1943. X. 6.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. bulcsi Janky Kocsárd nyá. vezds.

A kérvény száma: 129/KMTR–1942., 132/KMTR–1942.

A pályázó neve és rendfokozata: Merész László t. hdgy.

Javasoltassék-e a felvételre: igen

Indoklás: Felderítés közben Golovanyevszktől délre két pcgk-jával tetemes elg. túlerővel harcba került, amely alkalommal:

1) kiválóan bátor, önfeláldozó és erélyes magatartásával a két pcgk-val egymaga előbb két kózák szd-ot, majd kb. húsz tehergépkocsin előnyomuló elg. gyalogságot vert, illetve ugrasztott szét

⁹⁸ Lásd a 76. számú lábjegyzetet.

és kilőtt két elg. harckocsit. Szétverte az ezeket később követő, az erdőből kibontakozó elg. gyalogságot is; tehát saját erejét messze túlhaladó elg. erőket tartóztatott fel és zavart szét, amelyek az umanyi bekerítő gyűrűből iparkodtak kitörni. – Ez által egyben

2) megmentette a biztosítás nélkül ott pihenő német 257. ho. pk-át törzsével, valamint egy ugyancsak ott pihenő német ho. vonatot a meglepő, rajtaütésszerű megtámadtatástól, s valószínű megsemmisüléstől;

3) megakadályozta, hogy ezen elg. részek a továbbiakban a saját gyorshadtestet, nevezetesen az 1. lov. dd-t oldalba, illetve hátba támadják, s így

4) hozzájárult ahhoz is, hogy az 1. lov. dd-nak nem kellett – eredeti feladatától eltérően – északi irányban harcba lépni, ami által

5) a gyorshadtest zavartalanul folytathatta feladatát.

A fegyvertény időpontja: 1941. VIII. 6.

Kelt: Budapest, 1943. VII. 19.

Katonai Mária Terézia Rend
3. sz. káptalan
Jegyzőkönyv a Katonai Mária Terézia Rend
3. sz. káptalani ülésének lefolyásáról (fogalmazvány)⁹⁹

Jelen vannak: v. ns. bulcsi Janky Kocsárd nyá. vezds. mint elnök; ns. szentkereszttheyyi Kratochvil Károly nyá. altbgy., Wulff Olaf Rikárd nyá. fő. vfkp., Seydl Jenő nyá. vörgy., v. br. bukove-brdoi és ujscei Ungár Károly vörgy. mint káptalani tagok; és v. Góthay Béla nyá. vörgy. ügyvivő mint jegyzőkönyvvezető

Az ülés megnyitása: Elnök megnyitja az ülést és üdvözli a káptalan tagjait.

Tárgy: Az ügyködés tárgyát képezi: Máthé Jenő¹⁰⁰ alez., v. Barátosy Lajos¹⁰¹ ezds., v. Horváth Sándor¹⁰² fhdgy., Henkey-Hönig József¹⁰³ szds., [v.] ns. királylehotai Lehoczky Lajos¹⁰⁴ ezds., v. Gáll Sándor¹⁰⁵ alez., v. ns. alsó-torjai Vastagh György¹⁰⁶ szds., v. Tolnay Lajos¹⁰⁷ vk. szds., v. ns.

⁹⁹ HL KMTR III/1–3. Káptalani ülések jegyzőkönyvei és egyéb káptalani iratok. III/3. 3. káptalan. 98–130. főlíó.

¹⁰⁰ Literáti Máthé Jenő (Szeged, 1897. X. 31 – Sydney, 1979.) m. kir. alezredes. 1920–1939 között csapat-tiszti beosztásokban szolgált, 1939. I – 1941. IX. között a m. kir. 2. lovasdandár légvédelmi gépágyús ütegénél, 1941. X – 1943. X. között a 2. páncélos hadosztály légvédelmi tüzérosztályánál szolgált. 1943. X-től az 52. páncélos légvédelmi gépágyús osztag (1944. XI-től 52. páncélgépágyús zászlóalj) parancsnoka. 1945. III-tól a Szent László hadosztály páncélvadász osztagparancsnoka. (HL Akvi 1565/1897.; Szabó Péter szíves közlése.)

¹⁰¹ Vitéz Barátosy (Müller) Lajos (Petrozsény, 1895. XII. 10 –?, 1969. XI. 2.) m. kir. ezredes. 1914–1939 között csapat-tiszti beosztásokban szolgált. 1939. III–VIII. között előadó a M. kir. Honvédelmi Minisztérium-ban. 1939. IX – 1940. XI. között a m. kir. 1. határvasdász zászlóalj visszamaradó különítményének parancsnoka, 1940. XII – 1942. VI. között a II. hadtest kerékpáros zászlóaljának parancsnoka, 1941. VIII – 1942. VI. között a keleti harctéren. 1942. VII – 1945. V. között a 6. felderítőosztály, majd a m. kir. I. honvéd hegyvidéki parancsnoka. 1948-ban nyugállományba helyezték. (HL Akvi 104/1895.; Szakály Sándor szíves közlése.)

¹⁰² Vitéz Horváth Sándor (Simaság, 1915. II. 2 – Mecseknádasd, 1957. VIII. 6.) m. kir. főhadnagy, 1993-ban posztumusz őrnagy. 1937–1940 között a m. kir. 5. honvéd gyalogezrednél, majd a m. kir. 35. honvéd gyalogezrednél szolgált. A keleti hadszíntéren 1942. IV–XII. között a 35. gyalogezred páncéltörő század parancsnoka. 1942. X. 1-jével felvették a hivatásos állományba. 1946-ban 10 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték, 1953-ban tért haza a szovjet légerekből. (Vitézségért. 14–16. o.)

¹⁰³ Henkey-Hönig József (Miskolc, 1907. VIII. 4 – Västerås, Svédország, 1994. III. 13.) m. kir. őrnagy. 1929-ben elvégezte a Ludovika Akadémiát. 1929-től a 7. tüzérosztálynál, 1933-tól a 7. vegyesdandár-parancsnokságon, 1939-től a 19. tábori tüzérosztálynál, 1941. X – 1943. X. között az 51. páncélvadász (később páncélgépágyús) zászlóaljnál szolgált. A keleti hadszíntéren az 51/3. páncélgépágyús század parancsnoka. 1943. XI-ben az 1. gépkocsizó könnyű tüzérosztályhoz osztották be. 1944. IX-től a 20. rohamtüzér osztag ideiglenes parancsnoka. (HM HIM KI 41.657. sz. tiszti okmánygyűjtő.; Szakály Sándor szíves közlése.)

¹⁰⁴ Vitéz nemes királylehotai Lehoczky Lajos (Ladomérvágás, 1896. XI. 24 – Bad Reichenhall, 1983. III.) m. kir. ezredes. 1915-ben elvégezte a Ludovika Akadémiát. 1915–1940 között csapat-tiszti beosztásokban szolgált. 1941. X-től a 12. tábori tüzérosztály (majd tüzérezred) parancsnoka, 1943. VIII-től a Székely határvédelmi parancsnokság tüzérségi parancsnoka. 1944. I-ban beosztották a Központi Átvételi Bizottsághoz, VI-tól a m. kir. 10. gyaloghadosztály tüzérségi parancsnoka. (HL Akvi 1371/1896.; Szakály Sándor szíves közlése.)

¹⁰⁵ Vitéz Gáll Sándor (Sepsiszentgyörgy, 1897. IV. 3 – Szödliget, 1962. VII. 8.) m. kir. ezredes, 1993-ban posztumusz vezérőrnagy. 1915–1921, majd 1927–1939 között csapat-tiszti beosztásokban szolgált. 1939. I-tól a m. kir. 21., 1940. XI-től a 27. honvéd gyalogezrednél teljesített szolgálatot, a keleti hadszíntéren a 13/I. zászlóalj parancsnoka. 1943. XI-től a 27/III. zászlóalj, 1945. II-ban a m. kir. 57. honvéd gyalogezred parancsnoka, Budapest körülrázásakor bennrekedt. 1946-ban „háborús büntettségért” életfogytiglani kényszermunkára és állásvesztésre, illetve 10 évi jogvesztésre ítélték, 1948-ban lefokozták. 1961-ben szabadult. 1992-ben felmentették. (HL Akvi 691/1898.)

¹⁰⁶ Vitéz nemes alsótorjai Vastagh György (Szabadka, 1896. III. 23 – Kecskemét, 1944. X. 10.) m. kir. ezredes. Az első világháborúban, majd 1929–1939 között csapat-tiszti beosztásokban szolgált, 1939. I-tól a M. kir. Honvédelmi Minisztérium kiképzési osztagjára, 1940. III-tól a M. kir. Honvéd Vezérkar főnöke 5. osztagjára került. 1941. V-től a m. kir. I. honvéd gépkocsizó lövészzászlóalj parancsnoka. 1942. VII–XII. között részt vett a Don-menti hadműveletekben, VIII. 8-tól a m. kir. 1. gépkocsizó lövészdandár (XII. 1-től lövészezdár)

Martsa Sándor¹⁰⁸ ezds., [v.] ns. gertyenyesi Hollósy-Kuthy László¹⁰⁹ vörgey., v. Csoknyai Pál¹¹⁰ ezds., Romy Lajos¹¹¹ ezds., Vécsey Béla¹¹² alez., Versényi Tibor¹¹³ szds., Szilágyi Dezső I.¹¹⁴

ideiglenes, XI. 15-től kinevezett parancsnoka. 1944. IX. 13 – X. 9. között Aradnál és Szentesenél részt vett a magyarországi harcokban. Szentesenél elszenvedett sérüléseibe a kecskeméti csapatkórházban behalt. (Szabó: i. m. 349. o.; Vitézségtér. 55–58. o.)

¹⁰⁷ Vitéz Tolnay Lajos (Pécs, 1912. III. 20 – Emu Plains/Sydney, 1983.) m. kir. vezérkari százados. 1934-ben elvégezte a Ludovika Akadémiát. 1934–1937 között a határőrségnél, 1937. XI-től a hajmáskéri gépkocsizó csoportnál, 1938. V-tól a 4. honvéd gépkocsizó zászlóaljnál, XI-től az I. gépvontatású tarackos ütegnél szolgált. 1939–1941 között a Hadiakadémia hallgatója. 1942. III-tól vezérkari próbaszolgálatot teljesített a m. kir. I. gépkocsizó dandárparancsnokságnál. 1942. X-ben az I. páncélos hadosztályparancsnokságra, XI-ben az I. hadtesthez, 1944. III-ban a Ludovika Akadémiára osztották be, amelynek állományával 1945-ben Németországba települt ki. (HM HIM KI 48.565. sz. tiszti okmánygyűjtő; Szabó Péter szíves közlése.)

¹⁰⁸ Vitéz nemes Martsa Sándor (Komárom, 1893. I. 10 – Linz, 1969. I. 29.) m. kir. ezredes. 1938. VIII-tól a m. kir. 5. honvéd gyalogezrednél, 1940. III-tól a III. hadtestparancsnokságon szolgált. 1942. IX – 1943. IV. között a keleti hadszíntéren a m. kir. 47. honvéd gyalogezred parancsnoka. 1943. I–II-ban több harccsoport élén harcolt. 1943–1944 között a 8. honvéd kiegészítő kerület leventeparancsnoka, 1944. XII-től a lövész-, karhatalmi és lovasscendőr-századokból álló Bakony ezred parancsnoka. (Szabó: i. m. 341–342. o.)

¹⁰⁹ Vitéz nemes gertyenyesi Hollósy-Kuthy László (Buziásfürdő, 1896. VIII. 23 – Székesfehérvár, 1979. VI. 25.) m. kir. altábornagy. 1923–1925 között elvégezte a Hadiakadémiát. 1925–1930 között csapattiszti, 1930–1939 között honvédelmi minisztériumi beosztásokban szolgált. 1939. I – 1940. II. között az V. hadtest vezérkari főnöke, 1940. II – 1942. VII. között a M. kir. Honvéd Vezérkar főnöke 7/m. osztály vezetője. 1942. VIII–XI. között a m. kir. 22., 1942. XI – 1943. II. (V.?) között a 13. könnyű hadosztály parancsnoka. 1943. II (V.?)–1944. VIII. között a M. kir. Honvédség műszaki felügyelője. 1944. VIII–X. között a m. kir. 25. gyaloghadosztály, X-ben a III. hadtest parancsnoka. 1945-ben beosztva a nemzet totális mozgósításával és harcra állításával megbízott tárca nélküli miniszter mellé. 1945. V–X. között amerikai hadifogoly. (Szakály 2003. 138–139. o.)

¹¹⁰ Vitéz Csoknyai Pál (Egyházasrádóc, 1892. X. 15 – Oberwart, 1961. VIII. 7.) m. kir. ezredes, 1992-ben posztumusz vezérőrnagy. 1914–1939 között csapattiszti beosztásokban szolgált. 1939. VIII-tól a 4/I. zászlóalj, a keleti hadszíntéren a m. kir. 35., majd 4. honvéd gyalogezred parancsnoka. 1943. VI-tól a m. kir. 4. honvéd gyalogezred ideiglenes parancsnoka, VIII-tól a m. kir. 18. honvéd kiegészítő parancsnokság parancsnoka. 1944. IX-ben beosztották a m. kir. 17. honvéd gyalog (pót)ezredhez, majd a 24. gyalog tábori pótezred parancsnoka, 1945. I-ban a m. kir. 20. gyaloghadosztály gyalogsági parancsnoka. 1945-ben Ausztriába távozott, ahonnan nem tért vissza. (HL Akvi 1892/273.; Szakály Sándor szíves közlése.)

¹¹¹ Romy Lajos (Győr, 1895. II. 13 – Budapest, 1982. V. 5.) m. kir. ezredes. 1913-ban elvégezte a Ludovika Akadémiát. Az első világháborúban csapattiszti beosztásban szolgált. 3 évig volt orosz hadifogoly, majd 1925-ig csapattiszti, illetve hírszerző tiszt, 1932-ig az ausztriai magyar követségen tevékenykedett. 1932–1939 között az I. vegyesdandár-, majd a VIII. hadtest-parancsnokságon szolgált. 1939. VI-tól a m. kir. 9. határvadász, 1940. XI-től a 26/II. zászlóalj parancsnoka. 1942. VI-tól a keleti hadszíntéren a m. kir. 31. honvéd gyalogezred parancsnoka. 1944. X–XII. között ismét a hadszíntéren a m. kir. 2. honvéd hegyidandár, 1945. I–IV. között a m. kir. 24. gyaloghadosztály parancsnoka. 1945. IV-ban szovjet hadifogságba esett, 25 évi, munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték. 1955-ben tért haza, 1956-ig börtönben volt. Ítéletét 1973-ban hatálytalanították. 1991-ben visszakapta rendfokozatát. (Szabó: i. m. 344–345. o.)

¹¹² Vécsey Béla (Moszkva, 1894. VIII. 10 – Tatabánya, 1971. II. 17.) m. kir. alezredes. 1941-ben a keleti hadszíntéren műszaki felderítő törzstiszt, majd műszaki parancsnok, 1942. VI-tól a VII. hadtest anyagi összekötő törzstisztje, VIII-tól a 35/I. zászlóalj, X-től a m. kir. 35. honvéd gyalogezred parancsnoka. 1943–1944-ben a 7. honvéd kerület műszaki előadója, majd a IX. hadtest műszaki parancsnokához beosztott határvédelmi törzstiszt. 1944. III–VI. között ismét a hadszíntéren a m. kir. 25. gyaloghadosztály műszaki parancsnoka. 1944. XI – 1945. V. között az I. páncélgránátos hadosztály műszaki előadója és vonatparancsnoka. 1945. XI-ig nyugati hadifogságban volt. (Szabó: i. m. 349–350. o.)

¹¹³ Versényi Tibor (Kolozsvár, 1910. V. 4 – Budapest, 1956. X. 27.) m. kir. százados, 1991-ben posztumusz ezredes. 1933-ban elvégezte a Ludovika Akadémiát. Az 1930-as években az öröknyitábori Lovagló és hajtótanárképző iskola állományában szolgált. 1940-től a III. önálló huszárszázadban teljesített szolgálatot, 1942. IV.–1943. III. között a keleti hadszíntéren először ún. arcvonal mögötti tisztként, majd a m. kir. 7. könnyű hadosztály lovasszázadának (7. huszárszázad) parancsnokaként. 1943–1944-ben a III., majd az I. hadtest parancsnokának, Bakay Szilárd altábornagynak személyi segéd tisztje. 1944. X-ben a Gestapo Bakay altábornaggyal együtt elhurcolta, 1945. VI-ban szabadult a mauthauseni koncentrációs táborból. Az 1956-os forradalom során vesztette életét. (Szabó: i. m. 350–351. o.)

örgy., Lóskay Ferenc¹¹⁵ vörögy., ns. felsőmérái Ostorharits-Horváth Endre¹¹⁶ szds., Belányi Gyula¹¹⁷ g. alez., [v.] Vargyassi Gyula¹¹⁸ vörögy., [v.] Hun Lajos¹¹⁹ hdgy., ns. Vaikó György¹²⁰ szds., v. Hermándy-Berencz György¹²¹ szds., Farkas Zoltán¹²² ezds-nek a KMTR-be való felvétele iránt benyújtott kérvényének elbírálása.

¹¹⁴ Szilágyi Dezső (Mátészalka, 1905. IV. 11 – New Brunswick, 1983.) m. kir. őrnagy. 1928-ban elvégezte a Ludovika Akadémiát. 1940-tól a 20. önálló lovasszázad parancsnoka, 1942. VII-tól a keleti hadszíntéren. 1943-tól a marosvásárhelyi „Csaba királyfi” gyors hadapródiskola oktatója, majd a lovasalosztály parancsnoka. 1945. I-ban Németországban a kitelepített iskola és a Ludovika Akadémia lovasszázadából irányításával önálló csoport alakult, amellyel 1945. III-ban Dániába került át. (Szabó: i. m. 347–348. o.)

¹¹⁵ Lóskay Ferenc (Segesvár, 1892. VIII. 12 – Stuttgart, 1971. II. 18.) m. kir. vezérőrnagy. 1929–1940 között különböző csapattiszti beosztásokban, 1940. VIII – 1942. XI. között a gyalogsági gyakorló és kiképző táborban szolgált (1942. I–XI. között megbízott parancsnok). 1942. XI – 1943. VI. között a m. kir. 2. hadsereg-parancsnokság személyi tartalékként XII. 14 – I. 13. között a m. kir. 19. könnyű hadosztály parancsnoka, majd harcsoport-parancsnok. 1943. VI–VIII. között a m. kir. 24. könnyű hadosztály, 1943. VIII – 1944. XII. között a m. kir. 1. honvéd hegyidandár, majd 1944. XII-tól a 9. határvadász hadosztály parancsnoka. (Szabó: i. m. 341. o.; Szakály 2003. 208. o.)

¹¹⁶ Nemes felsőmérái Ostorharits-Horváth Endre (Kassa, 1908. VI. 6 – Budapest, 1945.) m. kir. százados. 1930-ban elvégezte a Ludovika Akadémiát. 1942-ben a keleti hadszíntéren a 13/3. üteg, majd 1943. I. elejétől 20-ig a 13/I. tábori tüzérosztály parancsnoka. 1944. VIII–X. között – ismét a keleti hadszíntéren – a 13. tábori tüzérosztály parancsnoka. Budapest ostroma során hősi halált halt. (A M. kir. Honvédség és Csendőrség tisztjeinek és hasonlóállásúaknak 1944. évi rangsorolása. 426. o.; Szabó Péter szíves közlése.)

¹¹⁷ Belányi Gyula (Kistelek, 1890. VI. 5 – Budapest, 1945. I. 26.) m. kir. gazdasági ezredes. 1930. II-tól a 2. tüzérosztálynál, 1932. X-től a 3/III. zászlóaljnál, 1935. X-től a 2/III. határőr osztálynál, 1937. XI-től a m. kir. 6. honvéd gyalogezred visszamaradó különítményénél, 1939. I-tól a 6/I. zászlóaljnál, 1940. XII-től a 7/I. zászlóaljnál teljesített szolgálatot. 1943. VIII-tól az V. hadtest hadbiztos, 1944. V-ban beosztották a kecskeméti csapatkórházhoz. 1945. I-ban Budapesten aknatalálat okozta halálát. (HL Akvi 1890/455., *Bús János – Szabó Péter: Béke poraikra...* II. Dokumentum- emlékkönyv a II. világháborúban a történelmi Magyarország területén elesett, meghalt magyar katonákról és munkaszolgálatosokról. Budapest, 2001. 444. o.)

¹¹⁸ Vitéz Vargyassi (Jelič) Gyula (Temesvár, 1891. XII. 21 – Brisbane, 1958. X. 26.) m. kir. altábornagy. 1912–1918 között csapattiszti és vezérkari tiszti beosztásokban szolgált. 1922-ben elvégezte a Hadiakadémiát. 1922–1941 között csapatoknál és a M. kir. Honvédelmi Minisztériumban teljesített szolgálatot, illetve tanár a Ludovika Akadémián és a törzstiszti tanfolyamon. 1941. VIII-tól a m. kir. 4. gyalogdandár, illetve könnyű hadosztály parancsnoka. 1942. IX–XI. között a II. hadtestparancsnokságon szolgált, 1942. XI – 1943. VI. között a m. kir. 23. könnyű hadosztály, majd 1944. VIII-ig a törzstiszti tanfolyam parancsnoka. 1944. IX–XII. között harcfejelem-biztosító felügyelő, 1944. XII – 1945. I. között a harcok szellemet és harci fegyelmet biztosító törzsek és tábori rendészeti csapatok honvédségi felügyelője. 1945. I–V. között országos hadtápparancsnok. 1945. V – 1946. V. között amerikai hadifogoly. 1945. VII-ban lefokozták és a honvédségből kicsapták. (Szakály 2003. 360. o.)

¹¹⁹ Vitéz Hun (Hoffmann) Lajos (Törökszentmiklós, 1914. IX. 28 – ?, ?) m. kir. főhadnagy. 1940-ben felvették a hivatásos állományba, a m. kir. 1. honvéd gyalogezrednél szolgált. 1941-ben a Pest vármegyei központi járási leventeparancsnokságra volt beosztva. A keleti hadszíntéren 1942. XII. 28-tól a m. kir. 31. gyalogezred páncéltörőegység századának parancsnoka. 1943. IV-ban beosztották a m. kir. 1. honvéd gyalogezredhez, majd 1944. XII-ben a 2. újonckiképző ezredhez. (HM HIM KI 43.757. sz. tiszti okmánygyűjtő.)

¹²⁰ Nemes Vaikó György (Budapest, 1910. I. 29 – ?, ?) m. kir. százados. 1932-ben elvégezte a Ludovika Akadémiát. 1942–1943-ban a keleti hadszíntéren a IV. tüzermérő század parancsnokaként vonult a keleti hadszíntérre, VIII–XII. között ideiglenes zászlóaljparancsnok. 1943–1944 között a községi főtiszti tanfolyamon, majd a Ludovika Akadémián tanár. 1944. VIII-tól a m. kir. 16. gyaloghadosztálynál teljesített harctéri szolgálatot, majd a 25. (1. magyar) „Hunyadi” SS gránátos hadosztály riadóezredének zászlóaljparancsnoka. A sziléziai Strans-ban halt hősi halált. (Szabó: i. m. 335. o.)

¹²¹ Vitéz Hermándy-Berencz György (Esztergom, 1913. II. 24 – Strans, 1945. II. 11.) m. kir. százados, 1991-ben posztumusz alezredes. 1935. VIII-tól a m. kir. 1. honvéd gyalogezrednél, 1937. II-tól a 22/III. zászlóaljnál szolgált. 1942. IV-ban az 52/III. zászlóalj századparancsnokaként vonult a keleti hadszíntérre, VIII–XII. között ideiglenes zászlóaljparancsnok. 1943–1944 között a községi főtiszti tanfolyamon, majd a Ludovika Akadémián tanár. 1944. VIII-tól a m. kir. 16. gyaloghadosztálynál teljesített harctéri szolgálatot, majd a 25. (1. magyar) „Hunyadi” SS gránátos hadosztály riadóezredének zászlóaljparancsnoka. A sziléziai Strans-ban halt hősi halált. (Szabó: i. m. 335. o.)

¹²² Farkas Zoltán (Budapest, 1894. I. 5 – Szovjetunió, 1951. VI. 12.) m. kir. ezredes. Az első világháborúban 1915-ben orosz hadifogságba esett. A két világháború között (részben rejtett) csapattiszti beosztásokban,

A haditettek ismertetése: Az egyes haditetteket ismertető iratok, tanúsítványok, és véleményezések felolvasásától általában eltekintek, mert azok a rendtagok között köröztettek, tehát ismeretesek. Ez azonban nem zárja ki egyes kétes esetek behatóbb megtárgyalását, sőt, egy esetben kérni fogom a káptalan állásfoglalását és határozatát.

Véleményezések előadása és szavazás: Kérem ezek után az egyes javaslatokat, illetve véleményezéseket minden pályázóról külön-külön, a rangban legfiatalabb rendtagtól felfelé a legidősebb felolvasni és pedig a fegyvertények idejének sorrendjében.

Hozzászólások Belányi g. alez. és Lóskay vörgy. pályázatára vonatkozólag: 1.) Mielőtt az elhangzott javaslatok eredményét végleg megállapítanám, tisztáznunk kell egyrészt azt a kételyt, amely Belányi Gyula g. alez. kérvényénél merült fel, eltekintve attól, hogy kérvényét a javasolt vizsgálatok lefolyása előtt úgysem lehetne letárgyalni. Eldöntendő ugyanis elvből, hogy nem-katonaállományú tiszt felvehető-e egyáltalán a KMTR-be? Szükségesnek tartom erre vonatkozólag, hogy a káptalan az alapszabályok 4. pontjának¹²³ helyes értelmezését leszegezze. Az említett 4. pontban gyalogsági, lovassági, huszár, határőr, tüzér, árkász [sic!] és mérnök főtisztokról – tehát mind és csakis katonaállományhoz tartozókról – van szó, akkor pedig a gazdászati tiszt nem jöhet tekintetbe. A 4. pontot különben is az alapszabály 4. pótléka¹²⁴ értelmében a mai helyzetnek, s a jelenlegi Szolgálati szabályzat I. rész 1. melléklet határozványainak megfelelően kell értelmezni, ugyanis a harciszabályzat I. rész 63. pontja szerint a fegyvernemek közé – tehát a katonaállományhoz – még a következő, a KMTR alapszabályaiban nem foglalt csapatok sorolnak: pc. csapatok, légierők és folyamerők, viszont nem aknász és mérnök, hanem általában műszaki csapatok. Ha az alapszabály 4. pontját ily értelemben alkalmazzuk, elmarad a mérnök kifejezés is és ezzel a kétely a mérnök főtiszteket illetőleg is, akik ma szintén a nem-katonaállományhoz tartoznak. Ezek után felteszem hozzászólásra a kérdést: felvehető-e nem-katonaállományú tiszt, s így Belányi Gyula g. alez. a KMTR-be vagy sem? Ki óhajt hozzászólani? A kérdés megtárgyalása után megállapítom, hogy a káptalan azon egyöntetű és egyhangú nézetének óhajt kifejezést adni, hogy az érdemiség a KMTR-be való felvételre az alapszabály 4. pontjának szigorúan vett értelmezése szerint csakis katonaállományú főtisztnek – zászlósig bezárólag – ítéltető oda. Belányi Gyula g. alez. – a jelenlegi Szolgálati szabályzat értelmében nem-katonaállományú lévén – a KMTR-be való felvételre tehát tekintetbe nem jöhet.

A javaslatok szövegezése

Határozat

Rendi rang meghatározása

Az ülés berekesztése

Ezek után a jegyzőkönyvet felolvasás után, helyesnek találva, aláírtuk.

1939. VIII-tól a M. kir. Honvéd Vezérkar főnöke 4. osztályán szolgált. 1942. IX – 1943. IV. között a keleti hadszíntéren a m. kir. 22. honvéd gyalogezred megbízott, majd 1943. VIII-tól kinevezett parancsnoka. 1944. VIII-ban ismét a hadszínterre került. A háború végén a 2. gyalogsági kiképző-felállító központnál szolgált. 1945. V-ban Ausztriában szovjet hadifogságba esett, ahonnan nem tért vissza. (Szabó: i. m. 333–334. o.)

¹²³ „4.-szer. Azok alatt, akik a rendjelre figyelembe jöhetnek, valamennyi gyalogsági és lovassági, huszár-, határőr-, tüzér-, aknász- és mérnök-főtisztünket értjük a legmagasabbtól a legalsóbbig, tehát bezárólag a zászlósig és lovas-zászlósig, még pedig vallásra, rangra, vagy más körülményre való legcsekélyebb tekintet nélkül.” Függelék.

¹²⁴ „A Kormányzó Úr Ő Főméltósága 1938. évi november hó 4.-én kelt 4321/K. I.–1938. számú, a miniszterelnökhöz intézett legfelsőbb kéziratával elrendelni méltóztatott, hogy 'Mindaddig, amíg Magyarországon a királyi hatalomba foglalt jogokat a fennálló törvények értelmében kormányzó gyakorolja, a Rend nagymesterének teendőit Magyarországon az ország kormányzója látja el. Egyébként a Rend alapszabályait a változott viszonyoknak megfelelően kell alkalmazni.' [...]” Függelék.

A Katonai Mária Terézia Rend Irodája
Névjegyzék a Katonai Mária Terézia Rendbe való felvétellel pályázókról
a kérvények számának sorrendjében
3. káptalan

1. v. ns. alsótorjai Vastagh György ezds.

A kérvény kelte és száma: 1943. XII. 1.; 25/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: a) mint az 1. gk. löv. dd. harcsoport pk-a, Korotojagnál 1942. VIII. 11-én túlerős elg. támadás elől saját elhatározásából dd-át parancs ellenére visszavonta, majd 1942. VIII. 12-én hajnalban, – rendezés, pihentetés és étkezés után – ellentámadásra rendelte és azt személyének vitéz latba vetésével eredményesen végrehajtotta; ezzel az orosz betörést elreteszelte és ho-a ellentámadásához kedvező helyzetet biztosított. b) mint az 1. gk. löv. dd. pk-a, Sztorozsevojnánál 1942. IX. 16-án az elg. támadásban megrendült, erős tűzben visszaözlőket személyének rendkívül vitéz latba vetésével felfogta és lelki egyensúlyukat helyreállítva, a faluba már betört elg. ellen támadásra vezetve, azokat megsemmisítette; [ezzel *közvetlenül* a megerősített Sztorozsevoje község elfoglalását, *közvetve* dd-ának bekerítését, [...] 8–10 km arcvonallal visszavételét akadályozta meg; ez egyetlen súlyos és veszteségteljes harcokkal elért eredmény elvesztése a csapatok szellemére káros hatással lett volna.

A fegyvertény helye és ideje:

a) Korotojak, 1942. VIII. 11–12.

Rendfokozat a fegyvertény idején: alez., 1. gk. löv. dd. ideiglenes pk-a

Parancsnoki vélemény: 1) 12. k. ho. pk. Sáska vk. ezds.: Visszavonulás indokolatlan, elg. nyomásra és nem tervszerűen, parancs ellenére, hiba, súlyos krízist fokozta. 2) IV. hdt. pk. Csata vezds.: Tényleírás megfelel. 3) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Egyetért, *KMTR-re érdemes*. 4) Vkf. v. Szombathelyi vezds.:¹²⁵ Sáska ezds. véleményével egyetért, visszavonulás felesleges volt, bár eredménye (ellentámadás) igazolta.

b) Sztorozsevoje, 1942. IX. 16.

Rendfokozat a fegyvertény idején: alez., 1. gk. löv. dd. ideiglenes pk-a

Parancsnoki vélemény: 1) 1. pc. ho. pk. Veress altbgy.: Eredmény *közvetlen* a község elfoglalásának megakadályozása, *közvetve* 8–10 km, súlyos harcokban elfoglalt arcvonallal bekerítése illetve visszavonulás megghiúsítása és „pc. tád. láz” megszűnése. 2) 2. hds. pk. Csata vezds.:¹²⁶ Tényleírásnak megfelel. 3) Vkf. v. Szombathelyi vezds.: Veress altbgy. reális véleményéhez csatlakozik. Személyének példás latba vetése az *alapszabályok 3. pontja*¹²⁷ *követelményeinek megfelel.*

Hadikitüntetést nyert: MÉR lovagkereszt hsz. kardokkal, „harcsoportjának az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1942. XII. 3. (1942/52. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21.¹²⁸ (1942/49. HK)]

2. [v.] Vargyassi Gyula vörgy.

A kérvény kelte és száma: 1943. VIII. 3.; 61/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a „Vargyassi harcsoport” pk-a, 1943. I. 19–II. 8-ig a kiképzésről visszavonulás alatt felbomlott kötelékeket parancsra rendezte, állhatatos kötelességteljesítéssel és erélyes, céltudatos intézkedésekkel harcra alkalmas újabb és újabb egységekbe szervezte, majd kemény kézzel és személyének latba vetésével komoly ellenállásra is sarkallta – Novij Oszkol I. 27., Mihajlovka I. 31–II. 4. Ezzel az elg-et késleltetve közreműködött abban, hogy a hátsóbb tartalékoknak ideje volt az elg. üldözését Harkov előtt megállítani.

¹²⁵ Vitéz Szombathelyi Ferenc (1887–1946) vezérezredes 1941. IX. 6 – 1944. IV. 19. között a M. kir. Honvéd Vezérkar főnöke.

¹²⁶ Csataji Csata Lajos (1886–1944) altábornagy 1942. VIII. 28 – X. 7. között a m. kir. 2. hadsereg parancsnoka.

¹²⁷ Lásd a 76. számú lábjegyzetet.

¹²⁸ Horthy Miklós 1941. X. 21-i általános érvényű legfelsőbb elhatározásával engedélyezte, hogy a m. kir. honvédség tagjai a részükre adományozott német hadikitüntetéseket elfogadhassák és viselhessék.

A fegyvertény helye és ideje: „Vargyassi csoport” harci működése (Novij Oszkol, Mihajlovka, Korocsa); 1943. I. 19–II. 20.

Rendfokozat a fegyvertény idején: vörgy., „Vargyassi harccsoport” pk-a (volt 23. k. ho. pk.)

Parancsnoki vélemény: 1) volt VII. hdt. pk. Legeza vörgy.: Fegyvertényleírás I. 14–25. helyes, új csapatok szervezését elszánt akarattal vállalta a magyar fegyverbecsület megmentésére. 2) IV. hdt. pk. v. Heszlényi altbgy.: 1943. I. 14–22. mint utóvéd pk. kiválóan működött, kitűnt higgadságával, erélyes fellépésével, harcra nem került sor. 3) Német katonai attasé: Kitüntetésre érdemes. 4) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: MÉR középkeresztre javasoltam. 5) Vkf. v. Szombathelyi vezds.: Nem érdemes.

Hadikitüntetést nyert: MÉR középkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért és ho-ának az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1943. IV. 5. (1943/17. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1943/25. HK)]

3. [v.] ns. gertenyesi Hollósy-Kuthy László vörgy.

A kérvény kelte és száma: 1943. VII. 2.; 62/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a 13. k. ho. pk-a, az 1943 téli orosz támadás során a) I. 12–14. a Potudany vonalban vívott védelmi csata eredményes vezetéséért b) I. 15–20. Osztrogozsszk védelméért és onnan való sikeres kitörésért.

A fegyvertény helye és ideje: a) Potudany vonal védelme b) Osztrogozsszk védelme és kitörés onnan; 1943. I. 12–20.

Rendfokozat a fegyvertény idején: vörgy., 13. k. ho. pk.

Parancsnoki vélemény: 1) IV. hdt. pk. v. Heszlényi altbgy.: Potudany sikeres védelmében vitézül viselkedett, célszerűen intézkedett. 2) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Feladatát becsülettel megoldotta. 3) Német katonai attasé: Fegyvertényleírás lényegileg helyes. Potudany és Osztrogozsszknál a harc lelke Rummy ezds. volt és a német 168. gy. dd. utász zlj. pk-a. 4) Vkf. v. Szombathelyi vezds.: Joggal elvárt vezetési tevékenységet nem lépte túl.

Hadikitüntetést nyert: MÉR középkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért és ho-ának az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1943. VII. 30. (1943/34. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1943/22. HK)]

4. Rummy Lajos ezds.

A kérvény kelte és száma: 1943. VI. 23.; 63/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a 31. gy. e. pk-a, 1943. a) I. 12–14. a Potudany folyó menti eredményes védelmi harcokért és b) I. 15–20. Osztrogozsszk védelmében kifejtett különleges teljesítményekért.

A fegyvertény helye és ideje: a) Potudany folyó menti védelem b) Osztrogozsszk védelme és kitörés; 1943. I. 12–20.

Rendfokozat a fegyvertény idején: ezds., 31. gy. e. pk.

Parancsnoki vélemény: 1) IV. hdt. pk. v. Heszlényi altbgy.: Potudany menti védőharcokban kiválóan működött, kitűnően vezetett. 2) 13. k. ho. pk. v. Hollósy–Kuthy vörgy.: Bátor, kimagasló harctettek. 3) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Kötelességét messze meghaladó teljesítményeivel kiválóan bátor, észszerű intézkedés. *KMTR-re érdemes*. 4) Német katonai attasé: Rummy ezds. volt a védelmi harc lelke, mindig helytálló. 5) Vkf. v. Szombathelyi vezds.: Bátor, vitéz, példás.

Hadikitüntetést nyert: MÉR tisztikereszt hdm. és kardokkal, „ezd-ének az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1942. XI. 26. (1942/52. HK); MÉR középkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért és ezd-ének az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1943. IV. 5. (1943/17. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1944/9. HK)]

5. Farkas Zoltán ezds.

A kérvény kelte és száma: 1943. VII. 1.; 64/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a 22. gy. e. pk-a, 1943. II. 1., 2., illetve mint a rendezetlenül visszavonulókból általa szervezett harccsoport pk-a, előljáró hdt. pk-ának ama parancsát, hogy csoportjával „nyugat felé irány Tyim, törjön át” megtagadta és dél felé törve át, csoportját – kb. 6000 főt – kivezette a menthetetlennek látszó helyzetből.

A fegyvertény helye és ideje: Velovszkije parancsmegtagadás és Gorsecsnoje felé áttörés, 1943. II. 1., 2.

Rendfokozat a fegyvertény idején: ezds., harccsoport pk.

Parancsnoki vélemény: 1) 6. k. ho. pk. v. Ginszkey vörögy.: Mint ezd. pk. a dolgok könnyebb végét fogó, passzív tiszt volt. 2) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: *Érdemes*, mert intézkedéseinek köszönhető, hogy a III. hdt. részeivel hazakerült a gyűrüből. 3) Vkf. v. Szombathelyi vezds.: 1943. II. 1. parancsmegtagadással szerepe megszűnt, csak névleg volt a magyar oszlopok pk-a, amelyek egy szívét nem veszített tiszt pság-a alatt széttagolt oszloprészekben életüket mentve meneteltek. KMTR-re *nem* érdemes.

Hadikitüntetést nyert: MÉR középkereszt hsz. kardokkal, „az elött tanúsított vitéz magatartásáért és harccsoportjának az elött való eredményes vezetéséért”, 1943. III. 29. (1943/16. HK)

6. Belányi Gyula g. alez.

A kérvény kelte és száma: 1943. VII. 20.; 65/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint harccsoport pk-a, a rendezetlenül visszaözlöklből mint idős g. tiszt parancs nélkül harccsoportot alakított és a) 1943. I. 17-én Osztrogozsszk keleti védelmében kiváló eredménnyel harcolva megakadályozta az elg. betörését a községbe; b) 1943. I. 20–23. a 10., 12. és 13. k. ho. egységeinek az orosz gyűrüből a magyar főerőkhöz való átsegítésében eredményesen, személyének vitéz latba vetésével közreműködött.

A fegyvertény helye és ideje: a) Osztrogozsszk és b) visszavonulás az orosz gyűrűn át; 1943. I. 17. és I. 20–23.

Rendfokozat a fegyvertény idején: g. alez., harccsoport pk.

Parancsnoki vélemény: 1) 13. k. ho. pk. v. Hollósy–Kuthy vörögy.: Ribnojénál I. 17-én az erők (7/II. zlj.?) felett átvette [a pság-ot] és kiválóan bátran, eredményesen vezette – parancs nélkül. 2) IV. hdt. pk. v. Heszlényi vörögy.: Nincs tudomása róla. 3) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Idős, nem harcos állományú tiszt parancs nélküli figyelemre méltó fegyverténye, kitüntetésre érdemes. 4) Vkf. v. Szombathelyi vezds.: Osztrogozsszknál „rendkívüli tettekre sarkallta” vitézsége, erélye elismerésre méltó.

Hadikitüntetést nyert: MKBÉ hsz., „az elg. elött teljesített kitűnő szolgálataiért”, 1943. IV. 19. (1943/19. HK); MKEÉ hsz. kardokkal, „az elg. elött teljesített kitűnő szolgálataiért”, 1943. VIII. 18. (1943/38. HK)

7. v. Barátosy Lajos ezds.

A kérvény kelte és száma: 1943. V. 27.; 66/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a II. hdt. kp. zlj. pk-a, 1942. III. 4-én Sirokij községet parancsra kétoldali szoros kötelékben támadva alárendelt orosz egységektől zlj-ával elfoglalta és a községtől keletre fekvő magaslatokon védelemre rendezkedett be, majd 1942. III. 5-10-ig e védőállását ismételt orosz támadások ellen megvédte.

A fegyvertény helye és ideje: Sirokij, 1942. III. 4., 5–10.

Rendfokozat a fegyvertény idején: ezds., II. hdt. kp. zlj. pk.

Parancsnoki vélemény: 1) Vkf. v. Szombathelyi vezds.: Rátermet, öntevékeny, de fegyverténye nem „rendkívüli”. 2) Michaëllis ezds. ezd. pk.: Fegyvertényleírást megerősíti, támadást harcászati ügyességgel és személyének bátor latba vetésével hajtotta végre, védelem eredménye is Barátosy ezds. erélyes vezetésének érdeme. 3) 376. német gy. ho. pk. Szelniski tbk.: *KMTR-re érdemesnek tartja*.

Hadikitüntetést nyert: MÉR lovagkereszt hsz. kardokkal, „az elött tanúsított vitéz magatartásáért és zlj-ának az elött való eredményes vezetéséért”, 1943. III. 22. (1943/16. HK); [pánt a II. oszt. német Vaskereszthez, 1941. X. 21. (1942/21. HK)]

8. Máthé Jenő alez.

A kérvény kelte és száma: 1943. VI. 30.; 67/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a 2. gk. dd. harccsoportjának lgv. pk-a, a) 1941. VII. 5-én a Zvinjacsa–Kriscsatyik–Zalescsiki (Dnyeszter híd) elleni támadásban a gyalogságot megelőzve a pk-i rajjal és két gá. löveg szak-szal, bátor kezdeményezéssel, kiváló személyes vitézséggel előre-

tört Zvinjacsnán át, és a kriscsatyiki hídfőt meglepetésszerűen elfoglalta, ezzel a gyalogos támadás gyors sikerét hathatósan elősegítette; b) 1941. VII. 8–9. Szkalán mint harccsoport lgv. pk. ügyesen működött, parancs nélkül felderítetlen útvonalon az elg-gel érintkezés felvételére törekedett; c) 1941. VII. 24-én Kirnaszovkánál egy szd. támadását önként egy gá. félszak-szal támogatta, a községbe előtörve ott 7 órán át elszigetelten kitartott, elg. géppuskát és löveget némított el, majd a tűzvézből utolsónak vonult vissza.

A fegyvertény helye és ideje: a) Kriscsatyik – Zvinjacsa – Zalescsiki 1941. VII. 5.; b) Szkala 1941. VII. 8–9.; c) Kirnaszovka 1941. VII. 24.

Rendfokozat a fegyvertény idején: örgy., harccsoport lgv. pk. (2. lov. dd. önálló gv. lgv. gá. üteg pk.)

Parancsnoki vélemény: 1) 2. honv. pc. ho. lgv. tü. oszt. pság.: Különösen „a)” fegyvertényéért *KMTR-re érdemes*. 2) 2. gk. dd. pk. v. ns. Vörös altbgy.: Igen bátor, hős, kezdeményező, de hadászati eredményről szó nem lehet. 3, 4, 5) Benda, Kozocsa és Sándor ezds. harccsoport pk-ok (2. gk. dd.): Parancs nélkül, saját kezdeményezésből kiváló személyes bátorsággal végrehajtott a) fegyverténye a gk. dd. gyors eredményét elősegítette, előrejutását hathatósan befolyásolta. 6) I. gyorshadtest pk. v. Miklós vezds.: Bátor, küzdeni akaró, nagyfokúan öntevékeny, de csak részlet-harcok, nagy helyzetre kihatás nélkül. 7) Vkf. v. Szombathelyi vezds.: Mint I. gyorshadtest pk.

Hadikitüntetést nyert: MKBÉ hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitez magatartásáért” 1941. VIII. 26. (1941/39. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1943/30. HK)]

9. v. Gáll Sándor alez.

A kérvény kelte és száma: 1943. VII. 29.; 68/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a 13/I. zlj. pk-a, az 1942. VIII. 8–12-ig lezajlott Don-menti harcokban: a súlyterületen bevetett, ellentámadó zlj-ával VIII. 8. Perejezsaja, VIII. 9. Scsucsje községekbe betört elg-et személyének teljes latba vetésével hősiiesen vezetett harcban kiverte, majd VIII. 9–12. között a túlerős elg. támadókat ismételtelen visszaverte, a több ízben megingott alárendelt egységeit rendkívüli crelllyel, kimagasló vitézséggel és szívóssággal újbóli helytállásra kényszerítve – magatartásával elsősorban hozzájárult, hogy a ho. védőrendszere a túlerős elg. támadásban nem borult fel.

A fegyvertény helye és ideje: a) Perejezsaja b) Scsucsje 1942. VIII. 8., 9–12.

Rendfokozat a fegyvertény idején: örgy., 13/I. zlj. pk.

Parancsnoki vélemény: 1) 13. gy. e. pk. Sepsy ezds.: Higgadt, rendkívül bátor, odaadó. 2) VII. hdt. vkf. Szász vk. ezds.: Sepsy ezds-sel egyetért. 3) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: *KMTR-re méltónak tartja*. 4) Vkf. v. Szombathelyi vezds.: Rettenthetetlenül bátor, elszánt, helytálló pk., fegyvertény helye de kihatásai erősen túlértékelték. bár a Don-menti harcok egyik legkiválóbb fegyverténye.

Hadikitüntetést nyert: MÉR lovagkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitez magatartásáért”, 1942. XII. 22. (1943/3. HK); MKBÉ hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitez magatartásáért”, 1943. VIII. 18. (1943/38. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1942/48. HK); pánt a II. oszt. német Vaskereszthez, 1941. X. 21. (1943/25. HK)]

10. Henkey-Hönig József szds.

A kérvény kelte és száma: 1943. VIII. 6.; 69/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint az 51/3. pc. gá. szd. pk-a, az 1942. VIII. [sic! – helyesen 1942. VII.] 18-i első urívi ütközetben az első lépcsőben támadó harcokosi-egységek támogatására és bal-szárny biztosításra kirendelve a harcokosi-lépcső hátába támadó elg. harcokosikat lendületesen megtámadta és példás vitézséggel harcolva a harcokosi támadás megsemmisítő elhárításában és az urívi hídfő elfoglalásában eredményesen közreműködve feladatát egységének kiváló vezetésével tökéletesen megoldotta.

A fegyvertény helye és ideje: első urívi ütközet 1942. VII. 18.

Rendfokozat a fegyvertény idején: szds., 51/3. pc. gá. szd. pk.

Parancsnoki vélemény: 1) 30/I. hk. zlj. pk. Resch alez.: Kapott parancs szellemében bátran, kiválóan vezette egységét. 2) 30. hk. ezd. pk. v. Zádor ezds.: Példásan, de csak kötelességét teljesítette. 3) 1. pc. ho. pk. v. Veress altbgy.: Nem indokolt kérelem. 4) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Nem javasolja. 5) Vkf.: Közbeeső eljáróval egyetért.

Hadikitüntetést nyert: MÉR lovagkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1942. IX. 3. (1942/36. HK); MKBÉ hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1943. IV. 15. (1943/19. HK)

11. Versényi Tibor szds.

A kérvény kelte és száma: 1943. IX. 15.; 70/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a 7. k. ho. lov. szd. pk-a, 1943. I. 13-26. harcokban a) I. 13. Boldirevkánál a felbomolva visszavonulókból harc képes egységeket szervezve, azokat kemény ellenállásra sarkallta, majd egyedül hu. szd-ával órákig fedezte a saját zöm visszavonulását a legnagyobb tűzben kimagaslóan bátor helyállással. b) I. 14. Poltavánál mint a 700. német pc. csoport harcokcsin szállított fedező és rohamcsapata a teljesen bekerített községbe betört, majd nyugatra kitört, ezzel a 4. gy. e., 7. tü. e. és német eröket is megmentette és a túlerös elg. további előnyomulását megakasztva, a hátsóbb községekben körvédelemre való berendezkedésükhöz is időt nyert számukra. c) I. 15. Repjeván a vakrémületben visszaözönlöket rendezte és kemény ellenállásra sarkallta, majd szd-ával a túlerös elg-et majdnem fél napig feltartóztatva a 13. k. ho. csapatainak visszavonulását lehetővé tette. d) I. 25. Novo Kladvojen ötszörös elg. sícsapatok elötörését nem csak megakadályozta, de a községbe való visszavonulásra kényszerítette, ezzel Sztarij Oszkolnál a saját és német erök hátsó összeköttetésének elvágását megakadályozta. Mindezen harcokban „mintaképe volt a magyar harcos tisztnek” – Aldrean német tábornok szavait idézve.

A fegyvertény helye és ideje: a) Boldirevka b) Plotava c) Repjevka d) Novo Kladvoje 1943. I. 13., 14., 15., 25.

Rendfokozat a fegyvertény idején: szds., 7. k. ho. lov. szd. pk.

Parancsnoki vélemény: 1) 7. k. ho. pk. v. Szabó vörögy.: Szívós, elszánt kitarítás, támadó szellem. Tényleírások helytállóak. *KMTR-re érdemes.* 2) IV. hdt. pk. v. Heszlényi altbgy.: Részletharcok nagy helyzetre befolyás nélkül. Magas kitüntetésre érdemes. 3) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Kiváló egyéni vitézség, céltudatos vezetés, nagy helyzetre kihatása nem volt. 4) Vkf. v. Szombathelyi vezds.: Nagy helyzetre nem döntő kihatású, kimagasló vitézséggel, tetterejével alantóságait is „rendkívüli kötelességteljesítésre sarkallta”, visszavonulásban végig kimagaslóan harcolt.

Hadikitüntetést nyert: MKBÉ hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1943. I. 28. (1943/9. HK); MÉR tisztikereszt hdm. és kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1943. VIII. 16. (1943/37. HK); német kitüntetésre javasolva [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1943/18. HK)]

Megjegyzés: Kérvényét előljáró parancsnokának írásbeli felszólítására terjesztette fel.

12. [v.] Hun Lajos hdgy.

A kérvény kelte és száma: 1943. VII. 20.; 71/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a 31. gy. e. pct. á. szd. pk-a, 1943. I. 20-án Oljsanka Novajából – parancsra – szd-ával és egy felbomolva visszavonulókból erélyes kézzel összefogott szd-nyi egységgel az elg. gyűrűből a maga választotta déli irányban egy nádason át, egységeit megsebesülése dacára is kimagasló vitézséggel, személyes példájával vezetve, sikeresen kitört, ezzel az ott körülzárt magyar és német kötelékek kiszabadulásában hathatósan segített.

A fegyvertény helye és ideje: Oljsanka Novaja, 1943. I. 20.

Rendfokozat a fegyvertény idején: hdgy., 31. gy. e. pct. á. szd. pk.

Parancsnoki vélemény: 1) 31. gy. e. pk. Rummy ezds.: Duska szds. vagy Hun hdgy.? 2) 13. k. ho. pk. v. Hollósy–Kuthy vörögy.: Duska szds. nyitotta az utat délre a nádason át. 3) IV. hdt. pk. v. Heszlényi altbgy.: Nem tud erről, mert a 13. k. ho. akkor a német 168. ho. pk-nak volt alárendelve. 4) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Kiváló fegyvertény, de nem döntő kihatású, más kitüntetést érdemel. 5) Vkf.: Kimagaslóan vitéz, valószínűleg Duska szds-sal egyidejűleg.

Hadikitüntetést nyert: MKBÉ hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1943. VIII. 18. (1943/38. HK); MÉR lovagkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1942. XI. 12. (1942/51. HK)

Megjegyzés: Azonos fegyvertényért Duska szds. MTAVÉ-t kapott (1944/5. HK)¹²⁹

¹²⁹ Lásd a 93. számú lábjegyzetet.

13. v. Tolnay Lajos vk. szds.

A kérvény kelte és száma: 1944. III. 30.; 87/KMTR-1944.

A fegyvertény leírása: mint az 1. gk. dd. vk. tisztje, 1942. VIII. 11-én Korotojaknál a túlerős elg. betörés folytán fejvesztetten visszaözlő kb. szd.-nyi erőt a dd. harcálláspontján levő harcra nem hivatott törzs részeivel, kezdeményezően, parancs nélkül nem csak megállította, de kimagaslóan vitéz, ragyogó példájával a válságból ellentámadásra vezette és az elg.-et – személyesen vezetett rámenős közelharcban ismételten megsebesülve, a teljes harcképtelenségig harcolva – megtorpanította.

A fegyvertény helye és ideje: Korotojak, 1942. VIII. 11.

Rendfokozat a fegyvertény idején: vk. szds., 1. gk. löv. dd. vk. ti.

Parancsnoki vélemény: 1) 1. gk. löv. dd. pk. v. Vastagh ezds.: Kötelmein túl, vitéz, nem döntő. 2) 12. k. ho. pk. Sáska vk. ezds.: Válságban, példa nélküli vakmerő vállalkozás elg.-et megtorpanította – időt biztosított. *KMTR-re érdemes*. 3) IV. hdt. pk. Csataj vezds.: Ragyogó példa a kimagaslóan vitéz öntevékeny tisztnek, kisebb arcvonalszakaszon döntő volt. 4) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Kimagasló hős. 5) Vkf.: Kimagasló, de nem döntő.

Hadikitüntetést nyert: MÉR tisztikereszt hdm. és kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért és a hadműveletek vezetésében való eredményes közreműködéséért”, 1942. XI. 26. (1942/52. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1942/51. HK)]

14. [v.] ns. királylehotai Lehoczky Lajos ezds.

A kérvény kelte és száma: 1944. III. 16.; 94/KMTR-1944.

A fegyvertény leírása: mint a 12. k. ho. tüzérségének (12. k. tü. ezd.) pk-a a) 1942. VIII. 7–20-ig tartó korotojaki védőharcokban három ízben válságosra fordult helyzetben, tü. tűzvezetésén felül, a mozdonyállások, pk-i törzsek kb. 800 fő legénységét saját elhatározásból a főfigyelő és tü. állások közelbiztosítására és közelfelderítésre bevetette, ezzel a sokhelyütt közelharcban helytálló tü. a visszaözlő gyalogság rendezését és újra harcbevételét lehetővé tette. b) 1943. I. 14-én a scsucsjei csatában a védőállásba betört elg. ellen saját elhatározásából a tü. sí és rohamosztagát és a visszaözlő gyalogos egységeket személyesen ellentámadásra vezette, a kimagasló vitézséggel, nagy túlerővel szemben végrehajtott sikeres ellentámadással a 19. k. ho. hátát és a másnapi ellentámadás lehetőségét biztosította.

A fegyvertény helye és ideje: a) Korotojak b) Scsucsjei; 1942. VIII. 7–20., 1943. I. 14.

Rendfokozat a fegyvertény idején: ezds., 12. k. ho. tü. (12. k. tü. ezd.) pk-a.

Parancsnoki vélemény: 1) Harcsoport pk. dr. Báán vk. ezds.: Válságokat tü. rendületlen kitaratása mentette meg. 2) 12. k. ho. pk. Solymossy vörögy.: Scsucsjénál lényegesen többet tett, vegyes csoportokat ellentámadásra vezetett. 12. k. ho. helytállásában kimagasló érdem. 3) IV. hdt. pk. Csataj vezds.: Súlyos válságok áthidalásában kiváló. 4) VII. hdt. pk. Legeza vörögy.: Scsucsjénál példájával elszánt helytállásra serkentett, I. 17-ig kitarított. 5) IV. hdt. tü. pk.: Példásan bátor. 6) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Kimagasló pk. 7) Vkf. v. Szombathelyi vezds.: *KMTR-re érdemes, alapszabályok 21. pont¹³⁰ („b”)*.

Hadikitüntetést nyert: MÉR tisztikereszt hdm. és kardokkal, „ezd-ének az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1942. X. 26. (1942/46. HK); [MÉR lovagkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1943. V. 27. (1943/26. HK); II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1942/48. HK)]

15. v. Horváth Sándor fhdgy.

A kérvény kelte és száma: 1944. IV. 2.; 100/KMTR-1944.

A fegyvertény leírása: mint a 35. gy. e. pct. szd. pk-a, a) 1942. V. 21. és 24-én önként jelentkezett egy vállalkozó csoport pk.-ául és azt igen körültekintően, bátran, eredményesen hajtotta végre. b) 1942. V. 30–VI. 2-ig az ezd. afanaszjevkaei védőharcaiban önként jelent meg a legveszélyeztetettebb támpontban és vett részt a leghevesebb harcokban, majd V. 31-én az ellentámadásra bevett ezd. tartalék – amelynek pk-a elesett – pság-ot önként átvette, a betört elg.-et közelharcban visszavetette, a hősies fellépésével az ezd. oldalát és hátát biztosítva a védőállás megtartását lehe-

¹³⁰ Lásd a 76. számú lábjegyzetet.

tővé tette. c) 1942. VI. 4-én, midőn az elg. az ezd. „Rom” nevű védőszakaszába betört, a kötözőhelyet – ahová előző napi gránátnyomása és kimerülése kipihenésére küldték – parancs ellenére elhagyta és rögtönzött ellentámadó csoport élére állva közelharcban tört az elg-re és annak aznapi támadását megghiúsította, ezzel a válság megszüntetésre szükséges ellenrendszabályokhoz időt nyert. d) 1942. VII. 2-án Rozsgyesztvenszkojénél azon parancsra, hogy járőrrel keressen összeköttetést a szomszéd ellentámadó zlj-jal, eltévedvén elg-be ütközött és annak ellenállását leküzdve (a 256. magaslati pontra) tört elő és onnan jelentett, sok löszert, fegyvert zsákmányolt. e) 1942. VII. 7-én a Gorodiscse erdőszélén lovagolva lovászával elg. tüzet kapott, mire lóról szállva az arra jövő híradós építő osztag élére állva, maroknyi csapatával a legnagyobb tűzben az oroszokra rontott és azokat megsemmisítve 7 gránátvetőt, 1 géppisztolyt és 7 puskát zsákmányolt. f) 1942. VII. 18-án a Donra való támadásban Sztorozsevojénál pct. szd-a egy ötfőnyi járőrrel négy orosz harcokcsit foglalt el öntevékeny közelharcban és behozta a 2. hds. pk. harcálláspontjára – e harcokcsik az oroszoknak az urivi hídfőből való kiűzését alaposan megnehezítették volna. g) 1942. XII. 16-án mint egy 22 főnyi rohamjárőr pk-a, azon feladatának megoldása közben, hogy az ezd. gyevicai védőállásának előterepén (a Don innenső oldalán levő oroszokból) foglyokat ejtsen, egy elg. járőr lesállításból rajtaütött s elhurcolta a Donon át, itt kihallgatása közben egy szd. pk-i földérdőt – a tőle elvett és az asztalon heverő egyik kézigránátot észrevétlenül begyűjtve – felrobbantott, az ott levőket megsemmisítette, maga idejében kirohant, egy szembe jövőtől géppisztolyt zsákmányolva, a Don jegén átlopózva, másnap hajnalban jelentkezett az ezd. pság-on.

A fegyvertény helye és ideje: a) b) c) Don mentén b) c) Afanaszjevka d) Rozsgyesztvenszkoje e) Gorodiscse f) Sztorozsevoje g) Gyevica 1942. V. 21., 24., 31., VI. 4., VII. 2., 7., 18, XII. 16.

Rendfokozat a fegyvertény idején: a-f) tsz. zls., 35. gy. e. pct. szd. pk. g) psz. hdgy. 35. gy. e. rohamjárőr pk.

Parancsnoki vélemény: 1) 35. gy. e. pk. Bánky ezds.: Kimagasló harcos, vezető, lelkesítő példája, vitézsége, vakmerősége, kitartása, kezdeményezőkézsége *KMTR-re érdemes*. 2) 35. gy. e. pk. v. Csoknyay ezds.: Kimagaslóan bátor, ügyes vezető, páratlanul öntevékeny harcos. 3) 35. gy. e. pk. Vécsey alez.: Kimagasló harcos, MTAVÉ-t kapott ezért. 4) 7. gy. ho. (volt k. ho.) pk. v. Szabó vörgey.: Legendás hős, kisugárzott az egész ezd-ére. 5) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Kimagaslóan bátor, rámenős, születtett pk., fiatal rangja miatt nagy egységre nem döntő, de ragyogó haditetteket vitt végbe. 6) 35. gy. e. pk. Takács ezds.: Fegyvertényleírást igazolja, kimagaslóan vitéz egyéniség, *KMTR-re érdemes*. 7) Vkf. v. Vörös vezds.:¹³¹ a) nem érdemesít b) *elismerésre méltó*, amely felelősség nélkül *abbamaradhatott volna*. c) *elismerésre méltó, eredményes* tett, amely felelősség nélkül *abbamaradhatott volna*. d) vélemények, szemtanúleírások erre nem térnek ki. e) *említésre méltó fegyvertény, amely felelősség nélkül abbamaradhatott* [volna]. f) túlszínezett, valószínűbb, hogy a pc. ho. legénysége vezette hátra a harcokcsikat. g) MTAVÉ-t kapott.

Hadikitüntetést nyert: MTAVÉ a m. kir. honvédség 2. tagjaként, „1942. XII. 16-án a Donnál önként végrehajtott járőrvállalkozás során túlerejű elg-gel szemben folytatott egyéni küzdelemben, majd orosz hadifogságból történt sikeres kitérése és ezd-éhez való visszatérése alkalmával, az elg. előtt tanúsított kimagaslóan vitéz és önfeláldozó magatartása elismeréséül”, 1943. IV. 5. (1943/24. HK); MKBÉ hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1942. IX. 3. (1942/36. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1943/4. HK)]

16. Lóskay Ferenc vörgey.

A kérvény kelte és száma: 1944. IV. 9.; 101/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a „Lóskay” harcscsoport pk-a, az 1943. I. 14–II. 6. közötti téli csatában a csucsjei áttörés után kikényszerített visszavonulás alatti súlyos utóvédharcokban a felbomló visszazónlókából önként harccképes egységeket szervezett és azokkal kiváló példát mutató személyes bátorsággal és kimagaslóan értékes rátermett vezetéssel a zord időjárással és emberfeletti fáradalmakkal dacolva eredményes ellenállást fejtett ki. a) 1943. I. 13–15. a jevdakovói reteszállásban b) I. 17. Markin c) 1943. I. 20–28-ig Novij Oszkol városban a felbomlott fegyelem és rend helyreállításában és a város védelmében. d) 1943. I. 29–II. 6-ig a további utóvédharcokban és

¹³¹ Vitéz nemes Vörös János (1891–1968) 1944. IV. 19 – X. 16. között a M. kir. Honvéd Vezérkar főnöke. 1943. II. 1-től altábornagy, 1944. V. 10-től (1943. VIII. 8-i ranggal) vezérezredes.

ezzel nem csak a honvéd becsületét állította töretlen fénybe, de lefékezve a túlerős elg. előtörését, hathatósan közreműködött abban, hogy Cramer tbk. német hdt-e az ellentámadáshoz csoportosulhasson és a 2. magyar hds. Kijevben gyülekezhesse.

A fegyvertény helye és ideje: Jevdakovo, Marki, Obrenki, Novij Oszkol, Oszkol, Korocsa, 1943. I. 15–II. 6.

Rendfokozat a fegyvertény idején: ezds., harccsoport pk.

Parancsnoki vélemény: 1) 23. k. ho. pk. v. Vargyassi altbgy.: 1943. I. 25–II. 6-ig a legészakibb harccsoport pk-a az oszkoli védelemben rendkívüli higgadságával, erélyével tűnt ki, nagymértékben hozzájárult új harc képes egységek teremtéséhez, a 2. hds. Kijev térségben gyülekeztetése lehetővé vált és az elg. késleltetéséhez. 2) VII. hdt. pk. Legeza vörgy.: 1943. I. 14–25-ig, bár I. 13-án a 19. k. ho. pság-ot a bevonult pk-nak átadta és parancs nélkül bevonulhatott volna, a súlyos harcokra tekintettel ottmaradt és bátran, elszántan szervezte és vezette az elg. feltartóztatására a nehéz utóvédharcot. 3) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: 1943. I. 14–27. közti utóvédharcokban önként vállalt részt és kimagaslóan értékes és bátor pk-nak bizonyult. 4) Vkf. v. Vörös vezds.: Becsületből visszamaradt, ami felelősség nélkül abba is maradhatott volna, magát nem kímélve, személyének latba vetésével, eredményes védelemmel a 2. hds. kijevi gyülekezését elősegítette.

Hadikitüntetést nyert: MÉR középkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért és harccsoportjának az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1943. VI. 25. (1943/29. HK); MÉR tisztikereszt hdm. és kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért és dd-ának az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1944. VI. 28. (1944/30. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1943/25. HK)]

17. Szilágyi I. Dezső örgy.

A kérvény kelte és száma: 1944. IV. 11.; 108/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint az 53./III. zlj. pk-a, 1943. I. 14-én Sztorozsevojnál saját elhatározásából tett javaslata folytán kapott parancsra zlj-jával személyének vitéz latba vetésével sikeres ellentámadást hajtott végre Novo Uszpenzskoje irányába, ezzel megakadályozta a községnek az elg. által nyugatról való elzárását és lehetővé tette, hogy a 20. k. ho. zöme (6 zlj.) a fenyegető (elvágás és) megsemmisülés illetve fogságba jutásból kimenekülhessen.

A fegyvertény helye és ideje: Sztorozsevoje, Novo Uszpenzskoje, 1943. I. 14.

Rendfokozat a fegyvertény idején: szds., 53./III. zlj. pk.

Parancsnoki vélemény: 1) 14. gy. e. pk. Nickl ezds.: A támadás parancsát ő adta, nem a zlj. pk. 2) 20. k. ho. pk. v. Vasváry vörgy.: Személyének teljes elszánt latba vetésével kitűnt, ellentámadást az ezd. pk. parancsára hajtott végre, ennek elmaradása esetén a zöm kivonása lényegesen több veszteséggel lehetett volna végrehajtható. 3) 20. k. ho. vkf. lg. Kern vk. örgy.: Ellentámadás a zlj. pk. kezdeményezésére nyert parancsra történt, a siker 6 zlj-t mentett meg a fogságtól. 4) Vkf. v. Vörös altbgy.: Kezdeményezés a zlj. pk. által, eredmény k. ho. zöm megmentése, *KMTR-re érdemes.*

Hadikitüntetést nyert: MÉR lovagkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1943. VII. 30. (1943/34. HK)

18. v. Csoknyai Pál ezds.

A kérvény kelte és száma: 1944. IV. 14.; 116/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a 4. honv. gy. e. pk-a, Urivnál 1943. I. 12–13-án a betört elg-et elreteszelt, majd ellentámadással feltartóztatta és ezzel az elg-et késleltette. 1943. I. 14-én Plotaván, 1943. I. 15-én Repjeván, 1943. I. 17–27-ig súlyos utóvédharcokban, végül *Sztarij Oszkol* védelmében, a legnehezebb viszonyok között, személyére mindig a csata gyűjtőpontjában, kiválóan bátran, vitézül fedezte csoportjának visszavonulását, de személyének kíméletlen bevetésével sem tudott a ho. illetve hdt. harcára érezhető kihatású kedvező fordulatot elérni.

A fegyvertény helye és ideje: Uriv, Plotava, Repjevka, Sztarij Oszkol, 1943. I. 12–27.

Rendfokozat a fegyvertény idején: ezds., 4. honv. gy. e. pk-a

Parancsnoki vélemény: 1) 7. gy. ho. pk. v. Szabó vörgy.: Tényállás helyes, ellentámadás elg-re késleltető volt, időt adott vezetésnek. 2) IV. hdt. pk. v. Heszlényi altbgy.: Vitézül megállta helyét a legnehezebb viszonyokban, de a ho. illetve hdt. harcára kihatással nem volt. 3) 2. hds. pk. v. Jány

vezds.: Kiválóan bátor, helyesen intézkedett, de ezd-e ellenállása már az első órákban összeomlott.
4) Vkf.: –

Hadikitüntetést nyert: MÉR tisztikereszt hdm. és kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért és ezd-ének az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1942. IX. 13. (1943. II. 25.) (1943/11. HK); MKBÉ hsz. kardokkal, „ezd-ének az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1943. V. 20. (1943/24. HK); MÉR lovagkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért és ezd-ének az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1944. IX. 21. (1944/43. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1943/3. HK)]

19. v. ns. Martsa Sándor ezds.

A kérvény kelte és száma: 1944. IV. 20.; 118/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a 47. honv. gy. e. pk-a, a) 1942. XII. 30-án a kosztjenszki hídfő felszámolását, saját terve alapján, előljáró ho. pk-a parancsára és felelősségére mintaszerűen készítette elő és hajtotta végre. b) 1943. I. 15–26-ig Kocsetovkát személyes példaadásával hősiessen védelmezte, majd I. 27-én a körülzárt helységről csapatait mintaszerűen végrehajtott kitéréssel kimentette, ezzel a Don-menti védelem felborítását megakadályozta és a német erők nyugodt visszavonulását biztosította. c) 1943. I. 31–II. 10-ig az Olim völgyben összegyűlt csapatok felett mint rangban legidősebb tiszt a pság-ot átvette és azokat rendezetten, parancs nélkül nyugati irányba sikeresen visszavezette, ezzel a magyar erőket megmentette.

A fegyvertény helye és ideje: a) kosztjenszki hídfő b) Kocsetovka c) Olim, 1942. XII. 30., 1943. I. 15–27. és I. 31–II. 10.

Rendfokozat a fegyvertény idején: ezds., 47. honv. gy. e. pk-a.

Parancsnoki vélemény: 1) 9. k. ho. pk. v. Oszlányi vörgey.: A hídfő felszámolása Martsa ezds. terve szerint parancsomra lett mintaszerűen végrehajtvva. 2) „Siebert” hdt. csoport pk-a.: Két hétig hősiessen kitarított ezd-ével, majd parancsra visszavonult és német rendelkezésre jelentkezett. Hdt-e visszavonulását lényegesen elősegítette. 3) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Kiváló tetterő, szervezőképesség, töretlen akarat, bátorság, ragyogó példája, a hds. egyik legkiválóbb pk-a. 4) Vkf. v. Vörös vezds.: A hídfő nagyobb elg. támadáshoz szűk volt, II. osztályú német Vaskeresztet kapott, kötelességét teljesítette.

Hadikitüntetést nyert: MÉR tisztikereszt hdm. és kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1943. V. 27. (1943/26. HK); II. oszt. német Vaskereszt

20. ns. felsőmérái Ostorharits-Horváth Endre szds.

A kérvény kelte és száma: 1944. IV. 20.; 120/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a 13/I. táb. tü. oszt. pk-a, 1943. a) I. 15-én Korotojaknál ama feladatot, hogy útbá indított lóállománya beérkezésével állást változtasson, ha ezt nem képes bevámi, lövegei megsemmisítésére szabad kezet nyer, a fogatolást önfeláldozó kitarással bevárva hat löveggel az állás változtatást sikeresen végrehajtotta, ezzel a 16-i védelmi harcok sikerét lényegesen elősegítette. b) I. 16-án Osztrogozsszktól északra állásváltoztatásra és az új állásterület szemrevételezésére kapott parancsra a szemrevételezés után a nehézségek leküzdésére visszament a tü. állásba, 6 löveget kivontatott, a többit megsemmisítette, a 6 megmentett löveg Osztrogozsszk későbbi védelmében nagy szerepet játszott. c) I. 17–19-ig az Osztrogozsszkba özönlő idegen csapattörédekekből kíméletlen erélylyel harc képes egységeket szervezett és azokat személyének példás latba vetésével védelemre vezette, majd a védelemben páratlan öntevékenységgel és kötelességteljesítéssel – mint a védelem lelke – elismerésre méltó tevékenységet fejtett ki. d) I. 20-án Oljsanka Novajánál az osztrogozsszki kitérés során elvágva és minden oldalról támadva, parancs nélkül kb. 100 fő vegyes legénységi kötelék élére állva, azokat a válságos helyzetből személyes tündöklő példájával sikeres ellentámadásra vezette és azt a karján és lábán kapott megsebesülése dacára az elg. visszavetéséig végrehajtotta, ezzel a ho. jobb oldalát felszabadította és a további kitérést lehetővé tette.

A fegyvertény helye és ideje: Korotojak, Osztrogozsszk, Oljsanka Novaja; 1943. I. 15–16., 17–19., 20.

Rendfokozat a fegyvertény idején: szds., 13/I. táb. tü. oszt. pk.

Parancsnoki vélemény: 1) 13. tü. ezd. pk. Blassmann ezds.: Felbecsülhetetlen működés, kimagasló fegyvertények sorozata. *KMTR-re érdemes.* 2) 13. k. ho. pk. v. Hollósy–Kuthy vörgey.: Végig hősiessen harcolt, beosztását meghaladó öntevékenységgel. *KMTR-re érdemes.* 3) IV. hdt. pk.

v. Heszlányi altbgy.: 13. k. ho. németek alatt harcolt. Érdemes magas kitüntetésre. 4) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Közbeeső pk-kal egyetért, nem látta. 5) Vkf. v. Vörös vezds.: Kitarva 6 löveget megmentett, *ellentámadott parancs nélkül, felelősség nélkül abbamaradhatott volna*. Ez feladata nem volt, erre parancsot nem kapott.

Hadikitüntetést nyert: MÉR lovagkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért és ho-ának az elg. előtt való eredményes vezetéséért”, 1943. VII. 30. (1943/34. HK); MKBÉ hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1942. XI. 26. (1942/52. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1943/7. HK)]

21. Vécsey Béla alez.

A kérvény kelte és száma: 1944. IV. 8.; 128/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a 35. honv. gy. e. pk-a, 1943. I. 13-án a gyevicai Don-menti védőállásban az oroszok túlerős támadásával szemben 36 óráig – hősiessé személyes magatartással – ezdével kitarított, majd a kitarásra nyert parancs ellenére az orosz gyűrűből kitorrt, és ezzel kb. 40 tisztet, 1200 honvédet, 18 golyószórót, 7 géppuskát és 5 aknavetőt a megsemmisüléstől megmentett.

A fegyvertény helye és ideje: Gyevica, 1943. I. 13.

Rendfokozat a fegyvertény idején: alez., 35. honv. gy. e. pk.

Parancsnoki vélemény: 1) 13. k. ho. pk. v. Szabó vörögy.: Tényleírás helyes, kitorrés ezd. pk. saját elhatározásából történt. 2) IV. hdt. pk. v. Heszlányi altbgy.: Kitorréshez nem volt joga, a hdt. helyzetén nem javított, csak harcképtelen agyoncsigázott emberekkel jött. 3) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Hdt. pk-kal egyetért, még egy napig kellett volna kitarania. 4) Vkf. v. Vörös vezds.: –

[Magyar] hadikitüntetést nem kapott eddig. [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1943/35. HK)]

22. v. Hermándy-Berencz György szds.

A kérvény kelte és száma: 1944. IV. 15.; 135/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint az általa szervezett zlj. harccsoport pk-a a) 1943. I. 13–26-ig Szinyije Lipjagiban I. 12-én történt felváltása után önként jelentkezett a III. hdt. pk-nál, hogy az oroszok 1943. januári áttörése utáni harcokban részt vegyen, ott a hdt. pk. parancsára az összetorlódtott hátraözönlőkből kemény fellépéssel, fáradhatatlan buzgalommal harcképes zlj-at szervezett és ezzel a *Nyizsdrijanka kolhoz* körvédelemre berendezve megszállta. b) 1943. I. 26-án Nyizsdrijankától délre súlyos helyzetben harcoló bekerített zlj-at, saját személyére üteg pk-ával előre menve, az üteg tü. tűzének támogatásával a zlj. kitorrését lehetővé tette, saját támpontjának gyengítése nélkül. c) 1943. I. 26–27-én nyizsdrijankai saját támpontja elleni ismételt támadásokat visszaverte, majd midőn a védelem már lehetetlenné vált, csoportját összetartva visszavitte, maga kis egységgel fedezve a visszavonulást, a támpontot utolsónak hagyta el. d) 1943. I. 31-én Olimban egy – a 22. gy. e. részeitől parancsra alakított – zlj-ával az összetorlódtott III. és német VII. hdt. tömegeinek visszavonulását mint utóvéd fedezte, és 17 főre leapadt csoportjával csak akkor vonult vissza, midőn a biztosító csoport Olimot 6 km-re elhagyta.

A fegyvertény helye és ideje: a) Szinyije Lipjagi b) Nyizsdrijanka kolhoz c) Nyizsdrijanka kolhoztól délre d) Olim, 1943. I. 12–26., 26–27., 31.

Rendfokozat a fegyvertény idején: szds., harccsoport pk.

Parancsnoki vélemény: 1) III. hdt. vk. ti. Zetelaki vk. szds.: Támpontban kitarítás egyedül v. H[ermándy-Berencz] szds. személyes bátorságának, példás befolyásának érdeme. Felterjesztve MTAVÉ-re. 2) 20. k. ho. vkf. lg. Kern vk. örgy.: Bátor, önfeláldozó, szigorú, rajongtak érte, vakon követték. 3) 2. hds. pk. v. Jány vezds.: Kiváló fegyvertény, önként *rendületlen helytállás személynének kíméletlen bevetésével*, orosz támadást 1943. I. 17–30-ig késleltette, *ezzel két hdt. részeinek visszavonulását elősegítette*. 4) Vkf. v. Vörös vezds.: Hősiessé helytállás, kimagasló bátorság, megfontoltság, kitarítás, *különösen bátor szívű tettel is kitűnt* (KMTR alapszabályok 3. pont¹³²).

Hadikitüntetést nyert: MÉR lovagkereszt hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1942. IX. 24. (1942/41. HK); MÉR tisztikereszt hdm. és kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1943. III. 18. (1943/15. HK); I. osztályú német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1944/33. HK); [II. oszt. német Vaskereszt, 1941. X. 21. (1943/22. HK)]

¹³² Lásd a 76. számú lábjegyzetet.

23. ns. Vaikó György szds.

A kérvény kelte és száma: 1944. IV. 25.; 152/KMTR–1944.

A fegyvertény leírása: mint a IV. tü. mérő szd. alantós tisztje, 1943. I. 20-án Oljsanka Novajából való kijutás biztosítására – miután szd. pk-a megsebesült – szd-ából és más visszavonulókból harcképes egységet szervezve, azok élén sikeresen megrohmozta a délkeleti magaslatokat, majd azokat órákig, megsebesüléséig tartva, az így szabadá tett déli úton a 13. k. ho. zömének a kiszabadulását és zavartalan visszavonulását biztosította.

A fegyvertény helye és ideje: Oljsanka Novaja, 1943. I. 20.

Rendfokozat a fegyvertény idején: szds., IV. tü. mérő szd. beosztott tisztje.

Parancsnoki vélemény: 1) 10. ho. pk. v. Kudriczy vörgy.: Nem érdemes. 2) 13. k. ho. pk. v. Hollósy-Kuthy vörgy.: Nem volt tudomása róla. 3) IV. hdt. pk.: Nem döntő kihatású. 4) Vkf. v. Vörös vezds.: Nem üti meg a mértéket.

Hadikitüntetést nyert: MKBÉ hsz. kardokkal, „az elg. előtt tanúsított vitéz magatartásáért”, 1942. X. 1. (1942/43. HK)

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

A kérvény száma: 25/KMTR–1944.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Vastagh György ezds.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Korotojak: Indokolatlan visszavonulás, amely semmi haszonnal, ellenkezőleg, rossz hatással járt (lásd Sáska vk. ezds. véleményét is). *Sztorozsevoje:* nem volt kimagasló fegyvertény, egy kitarásra rendelt szd. (40–50 fő) visszafutott, ezt feltartóztatta, s ellentámadásra rendelte. Kötelesség.

A fegyvertény időpontja: 1942. VIII. 11–12., 1942. IX. 16.

Kelt: Kaposvár, 1944. VI. 18.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

A kérvény száma: 61/KMTR–1944.

A pályázó neve és rendfokozata: [v.] Vargyassi Gyula vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Amikor már minden felbomlott, s visszaözlönlt, úgy, ahogy az Oszkol völgyében megállított csapatokat rendezték, itt néha volt gyengébb elg. erővel érintkezés. Fegyvertény nem volt [...]

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 19.–II. 8.

Kelt: Kaposvár, 1944. VI. 18.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

A kérvény száma: 62/KMTR–1944.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Hollósy-Kuthy László vörgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: A Potudany mentén nincs fegyvertény, vagy legalábbis kérvényező számára kiemelkedő fegyvertény. Osztrogozsszokban olyan harcok voltak, mint a visszavonulás alatt csaknem 100 másik helységben, nem voltak döntőek.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 12–20.

Kelt: Kaposvár, 1944. VI. 18.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

A kérvény száma: 63/KMTR–1944.

A pályázó neve és rendfokozata: Rummy Lajos ezds.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Mindenkor helyén van a szíve, de sem a Potudanyon, sem Osztrogozsszokban nem hajtott végre olyan fegyvertényt, amely a KMTR-dél volna jutalmazandó. Szép, mint ezds., igen magas kitüntetést kapott.¹³³ Egyébként, ugyanezért kéri Hollósy-Kuthy vörgy., egyik sem tudja az

¹³³ Magyar Érdemrend középkeresztje hadiszalagon, kardokkal.

alapszabályok megkövetelte „különösen bátorszívű tett”-et s kihatást felmutatni. Nem is volt ilyen.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 12–24.

Kelt: Kaposvár, 1944. VI. 18.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

A kérvény száma: 64/KMTR–1944.

A pályázó neve és rendfokozata: Farkas Zoltán ezds.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: A 6. k. ho. 1943. I. 18-án felbomlott, maradványait nekem rendelték alá. Ezek között volt Farkas ezds. is. I. 28-ig (sebesülésemig) semmilyen fegyvertényt nem hajtott végre, sőt passzív volt. Nem is terjesztettem fel elismerésre, mint ahogyan előző k. ho. pk-a sem javasolta az előbbi időkért sem. Kérvényében előadott „fegyvertény” sem fegyvertény. De még csak nem is parancsmegtagadás, vagy ha az, akkor egy nehezebben végrehajtható parancsot tagadott meg a könnyebben s biztosabban végrehajtható feladatért. Elnyert magas kitüntetését¹³⁴ minden közbeeső előljáró meghallgatása nélkül kapta, kizárólag az ő részéről előadottak alapján. Az érintett csapatokban nagy megütközést keltett ez a tény. Nemhogy a KMTR-re, de semmilyen kitüntetésre nem érdemes.

A fegyvertény időpontja: 1943. II. 1.

Kelt: Kaposvár, 1944. VI. 14.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

A kérvény száma: 65/KMTR–1944.

A pályázó neve és rendfokozata: Belányi Gyula g. alez.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Osztrogozsszkért kéri felvételét Hollósy-Kuthy vörgy., Rummy ezds., Belányi g. alez., s még ki tudja hányan. Visszavonulás X. napján egy kétségtelen jelentős falunak tartása, vagy az onnani kijutásról van szó. Nem különös fegyvertény egyik sem, szóban forgó pedig egyáltalán olyan fegyvertényeket hajtott végre, amelyek különösen állományviszonyára való tekintettel valóban figyelemreméltóak, de semmi fontossággal nagyobb egységekre nem bírtak. A felterjesztett lovagrendekkel [?] elintézhetők s méltányoltak lettek volna. De nem KMTR! Pílizs alez. különben hadbírósi eljárást kér ellene! Németekkel jó volt a viszonya, ebből előnye származhatott.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 17–23.

Kelt: Kaposvár, 1944. VI. 18.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

A kérvény száma: 66/KMTR–1944.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Barátosy Lajos ezds.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Egy kötelékben végrehajtott előnyomulás során kapta a parancsot, egy gyengén védett község elfoglalására, s annak tartására. Ezt végrehajtotta, s ezért kardos kitüntetést¹³⁵ is kapott. Más nem történt.

A fegyvertény időpontja: 1942. III. 4.

Kelt: Kaposvár, 1944. VII. 13.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

A kérvény száma: 67/KMTR–1944.

A pályázó neve és rendfokozata: Máthé Jenő alez.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: A gyorshadtest 1941. évi alkalmazása túlnyomóan üldözés volt, jobban mondva „menet” a visszavonuló elg. után. Nem volt fegyverténye, amely akárcsak meg is közelíthetné a követelményeket a KMTR odaítéléséhez.

A fegyvertény időpontja: 1941. VII. 5., 8–9., 24.

Kelt: Kaposvár, 1944. VII. 9.

¹³⁴ Magyar Érdemrend középkeresztje hadiszalagon, kardokkal.

¹³⁵ Magyar Érdemrend lovagkeresztje hadiszalagon, kardokkal.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.
A kérvény száma: 68/KMTR–1944.
A pályázó neve és rendfokozata: v. Gáll Sándor alez.
Javasoltassék-e a felvételre: nem
Indoklás: Kétségtelenül helyén volt a szíve, egy szd-dal rendelkezett, azt ellentámadásra vezet-
te, a helyzetet tisztázta, majd elg. előretöréseket meghiúsította, vitéziül harcolt, de fegyvertényének
nem volt jelentős kihatása a helyzetre.
A fegyvertény időpontja: 1942. VIII. 8–14.
Kelt: Kaposvár, 1944. VII. 14.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.
A kérvény száma: 69/KMTR–1944.
A pályázó neve és rendfokozata: Henkey–Hönig József szds.
Javasoltassék-e a felvételre: nem
Indoklás: Szerénytelenségnek tartom ilyen ún. fegyvertényekért a KMTR-hez folyamodni.
Nem nehéz körülmények között teljesítette kötelességét úgy, mint a legtöbb tiszt. Lovagkeresztet
és Signumot kapott.¹³⁶
A fegyvertény időpontja: 1942. VII. 18.
Kelt: Kaposvár, 1944. VII. 11.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.
A kérvény száma: 70/KMTR–1944.
A pályázó neve és rendfokozata: Versényi Tibor szds.
Javasoltassék-e a felvételre: nem
Indoklás: Parancsot kapott, hogy hu. szd-ával a visszaözönlöket fogja fel, tartson ki. Ezt példá-
san megoldotta, fedezte a többi résznek visszarendelését, egyénileg feltűnő vitézséggel példát adott
mindenkinek. Fegyvertényének kihatása nem volt.
A fegyvertény időpontja: 1943. I. 12.
Kelt: Kaposvár, 1944. VII. 14.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.
A kérvény száma: 71/KMTR–1944.
A pályázó neve és rendfokozata: [v.] Hun Lajos hdgy.
Javasoltassék-e a felvételre: nem
Indoklás: Visszavonulás alatt – egy Novij Olsan nevű községnél – oroszok részben útját állták
a visszavonulóknak. Egy nádas alkalmasnak látszott arra, hogy azon át rejtőzve utat törjenek egyes
részek. Ez volt a fegyvertény, amelyért Duska szds. már amúgy is magas elismerést kapott.¹³⁷ Sem
különös bátorság nem kellett ehhez, sem kihatása nem volt ennek a menekülésnek.
A fegyvertény időpontja: 1943. I. 20.
Kelt: Kaposvár, 1944. VII. 10.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.
A kérvény száma: 87/KMTR–1944.
A pályázó neve és rendfokozata: v. Tolnay Lajos vk. szds.
Javasoltassék-e a felvételre: nem
Indoklás: A kitüntetési javaslatban – amelyet dd. pk-a szerkesztett – az áll, hogy a dd. harcál-
láspontját megemeltette. A fegyvertényleírásokból is csak ennyit tudok kiolvasni. Nem volt olyan
fegyvertény, amely a KMTR-re érdemesítené.
A fegyvertény időpontja: 1942. VIII. 11.
Kelt: Kaposvár, 1944. VII. 14.

¹³⁶ Magyar Érdemrend lovagkeresztje hadiszalagon, kardokkal és Magyar Koronás Bronzérem hadiszala-
gon, kardokkal.

¹³⁷ Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érem. Lásd a 93. számú lábjegyzetet.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

A kérvény száma: 100/KMTR–1944.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Horváth Sándor fhdgy.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Egész sorozata a szép és elismerésreméltó fegyvertényeknek, mint a honvédség 2. tiszlje el is nyerte a MTAVÉ-t, de a KMTR-re való érdemességét egyik fegyvertény sem érte el.

A fegyvertény időpontja: 1942. V. 21–24., 31., VII. 2., 7., 18., XII. 16.

Kelt: Kaposvár, 1944. IX. 21.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

A kérvény száma: 128/KMTR–1944.

A pályázó neve és rendfokozata: Vécsey Béla alez.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Nincs fegyvertény. Az elrendelt időpontnál korábban rendelte el a visszavonulást, ebből senkire előny nem származott, ellenben önkényesen járt el, s inkább felelősséggel tartozik.

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 13.

Kelt: Kaposvár, 1944. IX. 21.

A káptalani ülnök neve és rendfokozata: v. Oszlányi Kornél vörgy.

A kérvény száma: 135/KMTR–1944.

A pályázó neve és rendfokozata: v. Hermándy-Berencz György szds.

Javasoltassék-e a felvételre: nem

Indoklás: Kétségtelen, hogy kérelmező még a doni állásokban – lényegében nyugalmi állásban – jó nevet szerzett magának. De ettől függetlenül is, erélyes, bátor, ügyes tiszt. *Olimban*, meg kell mondanom, hogy a 22. gy. e. – amelynek kötelékébe ő is tartozott, – igen jó *egyéni* hírveréssel dolgozott. Ez az ezd. a kérvényben felhozott időben *már nem létezett*, szétfutamodott, s az ezd. pk. Farkas Zoltán ezds. csak 450 fővel maradt meg, s nekem lett alárendelve. Erre már Farkas kérvényénél kitértem. Hermándy-Berencz szds. a sok hátsó vonatkozásban lévő községek egyikének védelmét látta el akkor, amikor én a 9. k. ho-lyal még *javában* eredeti doni állásunkban voltam. Ilyen falu volt legalább 100 a hátamban. Itt csak kisebb beszivárgott orosz csapatok jelentek meg. Ezek feltartóztatása kötelesség volt. Az Olim völgyében nem voltak harcok, csak csetepaték, hiszen én mint ho. pk. egy nappal később érkeztem oda mint ők, akik itt „harcoltak.”

A fegyvertény időpontja: 1943. I. 26., 31.

Kelt: Kaposvár, 1944. IX. 21.

Ágnes Makai – Gergely Pál Sallay

THE LAST CHAPTER OF THE HISTORY OF THE MILITARY ORDER OF MARIA THERESA

Summary

The Military Order of Maria Theresa, established in 1757, had been the highest-ranking military order of the countries ruled by the Habsburg (Austrian) Dynasty, and at the same time the oldest European award for military gallantry, with regulations particularly modern for the period of its institution.

Subsequent to the disintegration of the Austro-Hungarian Monarchy, the Order was discontinued in the Republic of Austria. The chapter of the Order, however, continued its activity until 1931, i.e. even after the death of Charles I/IV, the last sovereign of the Order. The task of the members of the chapter was considering and reporting on the applications for admission to the Order on the strength of First World War acts of gallantry.

Referring to the legal continuity of the Kingdom of Hungary after the First World War, Hungary laid claim to the Order. Nevertheless, non-Hungarian members of the Order rejected this claim. Following Regent Miklós Horthy's announcement on 15 October 1931, that the Order was taken over and "naturalised" by Hungary, the Hungarian administration of the Order was established, and in November 1938, the legal opportunity too was provided for the Order to be awarded again. Thus, the Military Order of Maria Theresa had become the highest-ranking Hungarian award for gallantry by the Second World War. During the Hungarian stage of the Order, the chapter had two meetings, whereas a third one, with the cases of 23 applicants, had been prepared carefully.

The first session of the chapter on 27 May 1942, refused both applications for admission to the Order, including that of Lieutenant General Miklós Béla, the later Prime Minister. Out of the three candidates that the chapter nominated at its second meeting on 25 November 1943, Regent Miklós Horthy, acting sovereign of the Order, appointed Major General Kornél Oszlányi to be a Knight of the Order. The formal investiture took place on 24 January 1944.

The office of the Order, located in Buda Castle, and most of its documentation was destroyed during the siege of Budapest in 1944–1945. Only certain records and stamps had remained that Béla Góthay, the last functionary of the Order, kept in his own flat. Since the activity of the Order was discontinued from 1 July 1945, pursuant to a decree of Prime Minister Béla Miklós, the above-mentioned relics can be found in the Hungarian Military History Archives and the Military History Museum at present.

Attached to their study, the authors publish the minutes of the first and second sessions of the chapter of the Military Order of Maria Theresa, along with some of the reports of the members of the chapter, as well as the synopsis of the applications prepared for the third chapter meeting, which never occurred. The latter is complemented by the reports of the latest member of the chapter, Kornél Oszlányi.

Ágnes Makai – Gergely Pál Sallay

LE DERNIER CHAPITRE DE L'HISTOIRE DE L'ORDRE MILITAIRE MARIE-THÉRÈSE

Résumé

Créé en 1757, l'Ordre Militaire Marie-Thérèse fut la plus haute décoration militaire dans les pays sous domination de la Maison d'Autriche. Cette médaille, la plus ancienne d'Europe, fut réglementée selon des principes particulièrement modernes pour l'époque.

Après la dislocation de la Monarchie austro-hongroise, la République d'Autriche supprima l'Ordre. Le chapitre de l'Ordre fonctionnait jusqu'en 1931 même après le décès du dernier grand maître, Charles I (IV). Ses membres s'occupèrent de l'évaluation des demandes d'attribution liées à la première guerre mondiale.

Du côté hongrois, on souhaita que l'Ordre continue de fonctionner dans le Royaume de Hongrie – ayant la continuité légale –, mais les chevaliers non hongrois de l'Ordre écartèrent cette possibilité. Après la déclaration du 15 octobre 1931 du gouverneur Miklós Horthy concernant l'acceptation de l'Ordre commença la mise en place de l'organisation de l'ordre hongrois. Dès novembre 1938, les conditions légales d'attribution de l'Ordre furent également fixées. Ainsi l'Ordre Militaire Marie-Thérèse devint l'ordre de mérite le plus haut dans la période de la deuxième guerre mondiale. Lors des activités de l'Ordre en Hongrie, son corps (chapitre) tint deux sessions et prépara la troisième avec 23 demandes.

La premier chapitre tenu le 27 mai 1942 refusa les deux demandes déposées dont celle du futur premier ministre, Béla Miklós dálnoki. Parmi les trois candidats du deuxième chapitre, tenu le 25 novembre 1943, Miklós Horthy attribua la croix de chevalier de l'Ordre au major général et grand maître Kornél Oszlányi qui fut reçu le 24 janvier 1944.

Le bureau de l'Ordre et la quasi-totalité de ses documents furent détruits au château de Buda, au cours du siège de Budapest. Seuls les documents et tampons gardés dans l'appartement du dernier chargé d'affaires, Béla Góthay, aient pu être conservés. Comme le décret ministériel du premier ministre Béla Miklós supprima l'activité et l'attribution de l'Ordre à compter du 1er juillet 1945, ces souvenirs font aujourd'hui partie des collections des Archives et du Musée d'Histoire militaire.

En annexe de l'étude nous publions, parmi les documents de l'Ordre Militaire Marie-Thérèse, les procès-verbaux du 1er et du 2e chapitre et, en partie, les évaluations des assesseurs. Nous publions également le résumé des demandes préparées pour le 3e chapitre et les bulletins de vote concernant Kornél Oszlányi, dernier membre du chapitre.

Ágnes Makai – Gergely Pál Sallay

DAS LETZTE KAPITEL DER GESCHICHTE DES MILITÄRORDENS MARIA THERESIA

Resümee

Der 1757 gegründete Militär-Maria Theresien-Orden war der höchste Verdienstorden der Länder, die unter der Herrschaft des (österreichischen) Hauses Habsburg standen. Zugleich war er einer der ältesten Militärorden Europas, der zur Zeit seiner Gründung auf Grund von äußerst zeitgemäßen Prinzipien geregelt wurde.

Nach dem Zerfall der Österreichisch-Ungarischen Monarchie wurde der Orden von der Republik Österreich aufgelöst. Das Kapitel des Ordens bestand aber – auch nach dem Tod des letzten Großmeisters, Karl I. (IV.) – noch bis 1931. Seine Mitglieder entschieden über die Gesuche bezüglich der Auszeichnung der Heldentaten im Ersten Weltkrieg.

Von ungarischer Seite her tauchte bereits früher das Bedürfnis auf, dass der Orden im Königreich Ungarn, das als Rechtsnachfolger angesehen werden konnte, weiter besteht, doch diese Möglichkeit wurde von den nicht ungarischen Ordensrittern abgelehnt. Nach der Ankündigung von Reichsverweser Miklós Horthy am 15. Oktober 1931, wonach der Orden übernommen und nostrifiziert werden sollte, begann die Herausbildung der ungarischen Ordensorganisation. Ab dem November 1938 wurden dann auch die gesetzlichen Möglichkeiten der Ordensverleihung bestimmt. Auf diese Weise wurde der Militär-Maria Theresien-Orden zum höchsten Militärverdienstorden in der Zeitspanne des Zweiten Weltkriegs. Im Laufe der Tätigkeit des Ordens in

Унгари hielt das Gremium (Kapitel) zwei Sitzungen ab und die dritte – mit den Dokumenten von 23 Gesuchstellern – wurde vorbereitet.

Das am 27. Mai 1942 abgehaltene erste Kapitel lehnte beide eingereichten Gesuche – darunter das des späteren Ministerpräsidenten Béla Miklós von Dálnok – ab. Von den drei Kandidaten des am 25. November 1943 abgehaltenen zweiten Kapitels wurde das Ritterkreuz des Ordens Generalmajor Kornél Oszlányi von Reichsverweser Miklós Horthy verliehen, der die Großmeisteraufgaben verrichtete. Die Promotion fand am 24. Januar 1944 statt.

Das Büro und fast das gesamte Dokumentenmaterial des Ordens wurden bei der Belagerung von Budapest in der Burg zu Buda (Ofen) vernichtet. Einzig die in der Wohnung des letzten Ordensgeschäftsführers, Ritter des Heldenordens (Vitézi Rend) Béla Góthay, aufgehobenen Schriften und Stempel sind erhalten geblieben. Da mit der Verordnung von Ministerpräsident Béla Miklós die Tätigkeit und die Verleihung des Ordens mit dem 1. Juli 1945 außer Kraft gesetzt wurde, sind die oben genannten Erinnerungsstücke heute in der Sammlung des Archivs für Militärgeschichte und des Museums für Militärgeschichte zu finden.

Im Zusammenhang mit der Studie geben wir von den Schriften des Militär-Maria Theresien-Ordens die Protokolle des 1. und 2. Kapitels, sowie zum Teil die Bewertungen der Kapitelbeisitzer kund. Zudem veröffentlichen wir die Zusammenfassung der für das 3. Kapitel vorbereiteten Gesuche. Damit verbunden sind die Stimmzettel des neuesten Mitglieds des Kapitels, Kornél Oszlányi.

Агнеш Макаш – Гергей Пал Шаллаш

ПОСЛЕДНЯЯ ГЛАВА ИСТОРИИ ВОЕННОГО ОРДЕНА МАРИИ ТЕРЕЗИИ

Резюме

Основанный в 1757 году Марией Терезией Военный орден был самой высокой военной наградой – военным орденом – стран, находившихся под властью династии Габсбургов (Австрии) и одновременно самым старым орденом Европы, регламентированным согласно особым военным принципам.

После распада Австро-Венгерской Монархии Австрийская Республика Орден упразднила. Капитул Ордена функционировал еще и после смерти последнего великого магистра Карла I (IV) до 1931 года. Его члены осуществляли разбор прошений о награде за подвиги, проявленные в первой мировой войне.

Со стороны Венгрии еще ранее было выдвинуто требование о непрерывном в области права дальнейшем функционировании Ордена в Венгерском Королевстве. Однако не венгерские рыцари Ордена эту возможность отклонили. После заявления регента Венгрии Хорти Миклоша о принятии и признании Ордена от 15 октября 1931 года началось формирование венгерской организации Ордена, затем с ноября 1938 года было принято решение о возможности присвоения Ордена законодательным путем. Таким образом стал Военный Орден Марии Терезии в период второй мировой войны самой высокой военной наградой в Венгрии. В ходе деятельности Ордена в Венгрии организация (капитул) провела два заседания, и было подготовлено третье с 23-м соискательным материалом.

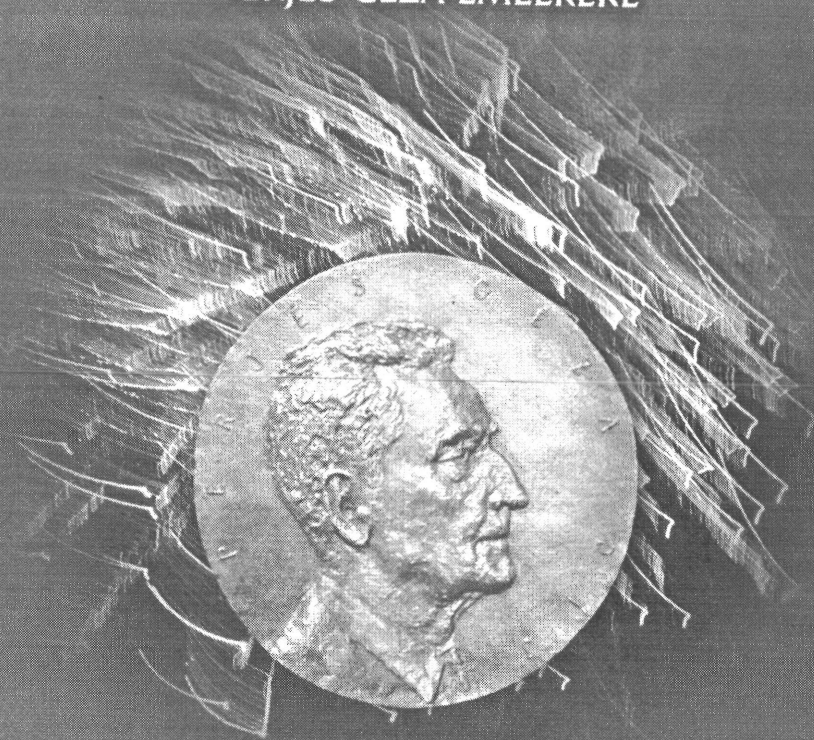
Капитул, состоявшийся 27 мая 1942 года, отклонил оба представленных прошения, в том числе и прошение миннезингера Миклоша Бельи, позднее ставшего премьер-министром. На проведенном 25 ноября 1943 года втором заседании капитула из трех кандидатов регент Венгрии Хорти Миклош, выполнявший функции магистра, пожаловал генерал-майору Осланьи Корнелю рыцарский крест Ордена. Торжественный акт присвоения награды имел место 24 января 1944 года.

Контора Ордена и почти весь его документальный материал погибли в Будайской крепости в ходе осады Будапешта. Сохранились лишь документы и печати, которые хранил на своей квартире последний поверенный в делах Ордена витязь Готаи Бела. Так как постановлением премьер-министра Миклоша Бела от 1 июля 1945 года была прекращена деятельность Ордена и жалование им наград, вышеназванные исторические документы в настоящее время сохраняются в коллекции Военно-Исторического Архива и Военно-исторического Музея.

В связи с этой работой из документов Военного Ордена Марии Терезии публикуются протоколы 1-го и 2-го капитула и частично оценки заседателей капитула. Далее публикуется обобщение ходатайств, подготовленных к 3-ему капитулу. К этому прилагаются баллотировочные листки самого нового члена капитула Осланьи Корнея.

Az értelem bátorsága

TANULMÁNYOK
PERJÉS GÉZA EMLÉKÉRE

Argumentum